

Sanna Juntunen

KUN TAIDE LÖYSI IHMISET

Kesänäyttelyt 1967-97 yleisesti ja esimerkkien valossa

Pro-gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taidehistorian laitos
SI 1999

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos TAIDEHISTORIA
Tekijä Sanna Juntunen	
Työn nimi Kun taide löysi ihmiset. Kesänäyttelyt 1967-97 yleisesti ja esimerkkien valossa	
Oppiaine Taidehistoria	Työn laji Pro gradu-tutkielma
Aika 11.11.1999	Sivumäärä 88 + 31
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Työssä on käsitelty kesänäyttelyilmiötä abstraktilla tasolla, yleisenä ja historiallisena ilmiönä sekä yksittäisten esimerkkien valossa. Kesänäyttelyistä kerätty empiirinen aineisto on koottu taulukoksi (liite 2), joka muodostaa työn perustan. Taulukko käsittää kesänäyttelyitä vuodesta 1967 vuoteen 1997 paikka-, aika- ja sisältötietoineen. Laaja kesänäyttelyaineisto on jaettu järjestäjätahojen perusteella viiteen ryhmään (yksityishenkilöt, taide- ja taiteilijajärjestöt, taidegalleriat, kunnat sekä säätiöt) ja kolmesta ryhmästä on valittu esimerkinäyttelyt, joiden elinkaari on käyty läpi vuodelta arkisto- ja lehtiartikkelimateriaalia apunakäyttäen.</p> <p>Ilmiön syntyä on etsitty perehtymällä ajan kulttuurihistorialliseen ja -poliittiseen ilmapiiriin ja kesänäyttelyille rinnakkaisiin ilmiöihin, Finland Festivaliin ja aluetaidemuseokokeiluun. Kesänäyttelyiden määrän runsaaseen lisääntymiseen 60- ja 70-luvuilla nähtiin syiksi kesäisten taidenäyttelyiden vähäisyys taidemuseoissa ja -gallerioissa, poliittiset ja muutenkin vallalla olleet pyrkimykset kohti kulttuurin demokratisoitumista sekä ihmisten lisääntynyt vapaa-aika ja automatkailu. Ilmapiiri oli suotuista suurten kaupunkien ulkopuolisille taidenäyttelyille, kaikille kansalaisille haluttiin taata samanlaiset mahdollisuudet taidepalveluista nauttimiseen alueellisesta sijainnista huolimatta. Toisaalta kesänäyttelyiden saama yleisönsuosio osaltaan innosti myös ammattimaisia näyttelyjärjestäjiä pystyttämään näyttelyitä kesäkaudellakin.</p> <p>Suhteutettaessa kesänäyttely populaari- ja korkeakulttuurisiin teorioihin siinä voitiin nähdä aineksia molemmista. Sisällöllisesti korkeakulttuuriset näyttelyt saattoivat olla ajoittain yleisön koostumuksen ja määrän sekä näyttelypaikkojen luettavissa populaarikulttuurin piiriin. Taidekentällä kesänäyttelyt olivat aluksi kerettiläisiä, jotka horjuttivat vakiintuneita näyttelymuotoja. Hyväksynnän kautta kesänäyttelyt aikaansivat kuitenkin muutoksia taidekentän näyttelykäytännöissä.</p> <p>Tutkittaessa lehdistössä kesänäyttelyistä käytyä diskurssia 30 vuoden aikana siitä oli löydettävissä yhteisiä teemoja. Taiteen yhteys luontoon sekä lomaihmissen alttius vastaanottaa ja lähentyä taidetta olivat positiivisia puolia kesänäyttelyssä. Negatiivisena nähtiin yleisimmin tilapäistilojen heikkous. Suomen Taiteilijaseura puuttui heikkouksiin ja pyrki suojelemaan jäsenliittoihinsa kuuluvien taiteilijoiden oikeusturvaa laatimalla kutsunäyttelyn ohjesäännön. Ohjesääntöön liittyviin asioihin on perehdytty Taiteilijaseuran pöytäkirjoja ja painotuotteita sekä aiheeseen liittyvää lehtikirjoittelua tutkimalla.</p>	
Asiasanat Kesänäyttely, kulttuuripolitiikka, taidekenttä, Suomen Taiteilijaseura	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

1. JOHDANTO	3
1.1. TUTKIMUSKOHDE JA NÄKÖKULMAT	3
1.1.1. Tutkimuskohteen määrittely ja rajaus	3
1.1.2. Näkökulmat.....	5
1.2. TUTKIMUSMATERIAALI.....	7
1.3. TUTKIMUKSEN ETENEMINEN	9
2. KESÄNÄYTTELYT – SUOMALAINEN ILMIÖ.....	11
2.1. PURNU JA ALKUSYSÄYS	11
2.2. RINNAKKAISILMIÖITÄ	14
2.3.1. Finland Festivals	14
2.3.2 Taidemuseoiden alueellistuminen	16
2.3. KESÄNÄYTTELYILMIÖ JA KULTTUURIPOLIITTISET UUDISTUKSET	19
2.3.1. 60-luvun poliittinen ilmapiiri	19
2.3.2 Uusi kulttuuripoliittikka.....	20
2.3.3. Kesänäyttelyt ja kulttuuritoimintalaki	22
3. KESÄNÄYTTELYN ”ILMIÖMÄISYYS”	24
3.1. KESÄNÄYTTELYT - KORKEA- VAI POPULAARIKULTTUURIA?	24
3.2. KESÄNÄYTTELYT TAIDEKENTÄLLÄ.....	27
3.2.1. Taidemaailmasta	27
3.2.2. Taidekenttä	28
3.3. SUOMEN TAITEILIJASEURA	31
3.3.1. Kesänäyttelyn ohjesääntö.....	31
3.3.2. Käytännön toteutus	33
3.3.3. Kuvasto ry. ja suosituksista luopuminen.....	36
3.4. LEHDISTÖN SUHTAUTUMINEN KESÄNÄYTTELYIHIN	39
3.4.1. Ensimmäiset vuosikymmenet.....	39
3.4.2. 1980-luku.....	42
3.4.3. 1990-luku.....	45
4. KESÄNÄYTTELYIDEN ERI TAHOT.....	48
4.1. KESÄNÄYTTELYIDEN LUOKITTELU	48
4.1.1. Muutoksia järjestäjätahoissa ja näyttelytiloissa	48
4.1.2. Erilaiset kesänäyttelyt	50
4.1.3. Yksityisten järjestämät näyttelyt.....	51
4.1.4. Taidejärjestöjen kesänäyttelyt.....	52
4.1.5. Galleriat normaalitilojensa ulkopuolella.....	53
4.1.6. Säätiöiden järjestämiä kesänäyttelyitä	53
4.1.7. Kunnat kesänäyttelyiden järjestäjinä.....	54

4.2. TAITEILIJAT KESÄNÄYTTELYISSÄ	55
4.2.1. Taiteilijaesimerkkejä.....	56
4.2.2. Kultakauden taiteilijat.....	57
5. YKSITTÄISET NÄYTTELYESIMERKIT	59
5.1. ERKYLÄN OMETTA	60
5.1.1. Taiteilijaseuran toiminta ennen Omettaa.....	60
5.1.2. Ensimmäiset näyttelyt	61
5.1.3. Uuden vuosikymmenen ongelmat	64
5.1.4. Teemalliset näyttelyt.....	66
5.1.5. Viimeinen Ometta.....	68
5.2. SOTKAMON KESÄNÄYTTELY	71
5.2.1. Jaakko Leppäsen retrospektiivi.....	71
5.2.2. Kuvataiteilijat ja Sotkamo	73
5.2.3. Sotkamon kesänäyttely vakiintuu.....	74
5.2.4. Yksityisnäyttelyitä	75
5.2.5. Viimeisimmät näyttelyt	78
5.3. TAIDEKESKUS SALMELA.....	80
6. YHTEENVETO.....	84
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	88
LIITTEET.....	93

1. JOHDANTO

1.1. TUTKIMUSKOHDE JA NÄKÖKULMAT

1.1.1. Tutkimuskohteen määrittely ja rajaus

Olen istunut yhden kesän Sotkamon vanhassa pappilassa, Aatoksessa, ja valvonut Tapani Raittilan retrospektiivista taidenäyttelyä, joka kuului Sotkamon kunnan vuonna 1984 alkaneeseen kesänäyttelyiden sarjaan. Raittilan tyyli ja tuotanto tulivat minulle hyvinkin tutuiksi tuon kesän aikana, mutta yleisö ei näyttelyyn kovin suurin joukoin tutustunut.

Jo tuolloin mietin, mikä merkitys on tällaisella näyttelyllä, jonka harvalukuisesta yleisöstä suurin osa oli ulkopaikkakuntalaisia. Kenelle näyttely oikeastaan oli tarkoitettu, kyseessä oli kuitenkin Suomessa tunnustettu ja tunnettu taiteilija? Minkä takia näyttely ylipäättään järjestettiin? Tuona kesänä näyttelyyn oli vapaa pääsy, joten taloudellinen hyöty ei voinut olla motiivina näyttelyn järjestämiselle.

Kun Pro gradu-työn aiheen miettiminen tuli ajankohtaiseksi, mieleeni palautui Sotkamon kesänäyttely ja sen herättämät kysymykset. Mikä oikein on kesänäyttelyn idea? Minulla oli jonkinlainen käsitys siitä, että näyttelyitä järjestetään Suomen suvessa huomattavissa määrin joka vuosi. Sotkamon kesänäyttely oli ilmiönä vailla vertailupohjaa ja suhteuttamismahdollisuutta muihin vastaaviin tapahtumiin muualla Suomessa. Kesänäyttelytilanne täytyi sen vuoksi aluksi kartoittaa, minkä jälkeen yksittäistapaukset voitaisiin nähdä osana laajempaa kokonaisuutta. Tutkimuskohteeksi täsmentyi lopulta 30-vuotinen suomalainen kesänäyttelyilmiö sen syntyajoilta 1960-luvun lopulta nykypäivää, yleisesti ja yksittäisten esimerkkien valossa.

Tässä tutkimuksessa on siis tarkoitus perehtyä ilmiöön, jota ei aiemmin ole samassa mittakaavassa tutkittu. Erilaiset kesänäyttelyt ovat tuttuja suurelle joukolle suomalaisia, mutta ilmiön syntyyn ja suosioon vaikuttaneet syyt ovat jääneet hämärän peittoon.

Tutkimuskohteena on ilmiö nimeltä kesänäyttely. Ilmiön nimi on yhdyssana, jonka molemmat osat määrittävät termin merkitystä. Kesä viittaa vuodenaikaan, johon ilmiö

sijoittuu ajallisesti, ja näyttely ilmaisee sen, mistä on yleisesti ottaen kysymys, eli joidain asetetaan näytteille. Tämän tutkimuksen puitteissa kesänäyttelyllä tarkoitetaan taidenäyttelyitä, jotka ovat avoinna yleisölle toukokuun alun ja syyskuun lopun välisenä aikana. Järjestäjinä toimivat tahot, jotka eivät harjoita ammattimaisesti taidenäyttelyiden järjestämistä. Näyttelyt pidetään väliaikaisissa tiloissa ja/tai osittain ulkona ja esiteltävä aineisto on etupäässä kuvataiteeksi luokiteltavaa, kuten maalauksia, veistoksia ja grafiikkaa. Myös maa- ja ympäristötaide on ollut joidenkin näyttelyjen osana. Osa taidekeskuksista, joissa kesänäyttelyitä on järjestetty ja järjestetään, ovat olleet ympärivuotisessakin näyttely- ja muussa käytössä.

Tämä määrittely rajaa ulkopuolelleen museoiden järjestämät ja/tai niiden tiloissa pidettävät näyttelyt, mukana on gallerioiden järjestämiä näyttelyitä, joita ei pidetä galleriutiloissa. Ulkopuolelle jäävät myös yleensä harrastelijataidenäyttelyt sekä näyttelyt, joissa esitellään pelkästään esimerkiksi käsi- ja taideteollisuuden tuotteita. Tutkimuksessa keskitytään pääosin näyttelyihin, jotka on järjestetty useampana kuin yhtenä kesänä, niiden järjestämisellä on siis jonkinlainen jatkuvuus, tosin yksittäisiä kesänäyttelyitä on mukana materiaalissa. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät erilaisten kesätaapahtumien, kuten Jyväskylän Kesän tai Helsingin Juhlaviikkojen, osana pidettävät näyttelyt. En myöskään käsittele näyttelyiden yhteydessä mahdollisesti järjestettyä muuta ohjelmaa, kuten musiikkiesityksiä tai runonlausuntaa.

Aineistosta muodostuu melko selkeärajainen kokonaisuus: se sisältää suuren joukon kesänäyttelyitä, joissa on esitelty yleensä useamman, ammattimaisesti toimivan taiteilijan tuotantoa tilapäisissä näyttelytiloissa. Harrastelijataiteen näyttelyt on rajattu aineiston ulkopuolelle materiaalin vaikean saatavuuden ja toisaalta aineiston liian laajenemisen takia, mutta mukana on näyttelyitä, joissa harrastelijataide rinnastuu ammattimaisemman taiteen kanssa. Tutkimuskohteena ovat kesänäyttelyt kolmenkymmenen vuoden ajalta, vuodesta 1967 vuoteen 1997.

1.1.2. Näkökulmat

Tutkimuskohteina koko ilmiö ja yksittäiset näyttelytapaukset jakavat tutkimusmateriaalin erilaisiin, toisistaan poikkeaviin osiin, jotka vaativat erilaisuutensa vuoksi niiden tutkimiseltakin erilaisia keinoja ja näkökulmia. Ne myös antavat monipuolista tietoa ilmiöstä, yleisestä, laajasta kohteesta piirtyy kokonaisuus, jonka itsenäiset osat muodostavat. Yksittäisillä osillakin on yleisen ilmiön kannalta annettavaa, jotkin seikat, joita yksityiskohtainen tieto paljastaa, voidaan nähdä koko ilmiölle ainutlaatuisiksi piirteiksi. Ongelmaksi tulee ehkä se, missä määrin yksittäisestä tapauksesta saatua tutkimustulosta voidaan yleistää koko ilmiötä koskevaksi. Yleistäminen ei tosin välttämättä ole edes mielekäästä, koska kyseessä on monella tavalla hajanainen ilmiö.

Kesänäyttelyilmiötä tarkastellaan eri suunnista kolmella eri tasolla, jotka lomittuvat toisiinsa eivätkä toisalta ole kokonaan erotettavissa toisistaan: Kesänäyttelyt abstraktina ilmiönä, historialliseen materiaaliin palautuvana ja yleisenä instituutiona sekä yksittäisinä näyttelyesimerkkeinä. Eri tasot vaativat erilaisen lähestymistavan. Empiiristä, kerätystä materiaalista on muodostettu taulukko, jonka luokittelua hyväksikäyttäen on valikoitu tutkittavat yksittäistapaukset. Ilmiön tasolla on kyse abstraktista kesänäyttelystä, joka ei suoraan palaudu empiirisen aineiston tiettyyn kohtaan tai voi olla yleispätevä monissa kohdissa.

Tutkimuskohdetta on tarkoitus lähestyä sekä yleisenä ilmiönä että yksittäisten esimerkkien kautta. Yleinen tarkastelu liittyy ilmiön kulttuurihistorialliseen ja -poliittiseen kontekstiinsa sekä osaksi kuvataiteen kenttää. Ilmiötä tarkastellaan siis sekä lähihistorian että taiteensosiologisten teorioiden valossa. Kesänäyttelyille pyritään löytämään myös rinnakkaisilmiöitä, jotka nousevat esiin samanaikaisina ja samanlaisen kulttuuri-ilmapiirin synnyttäminä. Yleisellä tasolla selvitetään vastaanottoa ja kritiikkiä, jota kesänäyttelyt ovat saaneet osakseen, sekä arvostuksen muuttumista eri vuosikymmeninä. Yhdistämällä kulttuurihistorialliseen hahmotelmaan yleisiä taide maailmaa koskevia teorioita tulee kesänäyttelyilmiön aseman ja erityisominaisuuksien löytäminen mahdolliseksi.

Kun tutkimuskohteena on niinkin laaja ilmiö kuin kesänäyttelytoiminta Suomessa kolmenkymmenen vuoden aikana, on siitä saatava aluksi jonkinlainen kokonaiskäsitelmä, jotta sen ominaispiirteet alkaisivat hahmottua. Ilmiöstä kokonaisuutena ei voi saada yksityiskohtaisen tarkkaa käsitystä, joten siitä on valikoitava osia, joihin paneudutaan tarkemmin.

Tutkimuksen perustan muodostaa siis kesänäyttely-taulukko. Näkökulma taulukon keräämisessä on ollut empiirinen, tiettyjen rajojen puitteissa mahdollisimman paljon tietoa on kerätty talteen. Taulukon eri sarakkeita tarkastellaan kronologisina kokonaisuuksina ja niiden pohjalta tehdään johtopäätöksiä. Myös yksittäiset esimerkitapaukset nousevat esiin taulukon pohjalta tehdyistä luokitteluista. Esimerkinäyttelyistä hahmotellaan kronologisesti etenevät kertomukset, joiden yhteydessä kysytään lähinnä kuka, mitä ja miksi.

Empiirisen aineiston vastatessa etupäässä kysymyksiin mitä, missä ja milloin, ilmiön abstraktimpi lähestyminen pyrkii vastaamaan kysymykseen miksi ja millä seurauksilla. Kesänäyttelyt liitetään osaksi yhteiskuntaa ja kulttuuria. Toisaalta ne rinnastetaan muihin samankaltaisiin ilmiöihin ja suoritetaan vertailevaa tutkimusta. Diskurssianalyysiä käytetään kesänäyttelyiden lehdistössä aiheuttaman kritiikin ja keskustelun käsittelyssä.

1.2. TUTKIMUSMATERIAALI

Primaarina tutkimusmateriaalina on käytetty kesänäyttelyitä koskevia perustietoja: paikkakunta, ajankohta, järjestäjä sekä esillä olevat taiteilijat. Perustiedot on yhdistetty taulukoksi, joka on tutkimuksen liitteenä. Taulukko on jaettu viiteen sarakkeeseen, joiden otsikkoja ovat: paikkakunta, näyttely, aika, järjestäjä ja taiteilijat/taide. Taulukko etenee kronologisesti alkaen vuodesta 1967 ja päättyen vuoteen 1997. Eri vuosien tiedot on erotettu toisistaan paksulla viivalla. Yhden vuoden kesänäyttelyt on esitetty paikkakuntien mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Näyttely-sarakkeessa on kustakin näyttelystä ilmoitettu sen nimi tai mahdollisesti tarkempi sijaintipaikka. Näyttelyiden kesto-aika on näkyvissä päivien tarkkuudella. Joissakin tapauksissa tiedossa on pelkästään alkamis- tai päättymisajankohta päivän tai kuukauden tarkkuudella. Ajankohtatietojen puuttuessa on näkyvissä pelkästään vuosiluku.

Järjestäjä-sarakkeessa esiintyy järjestävän henkilön tai tahon nimi. Lyhenne TS tarkoittaa taiteilijaseuraa, STS Suomen Taiteilijaseuraa ja SKL Suomen kuvanveistäjien Liittoa.

Taiteilijat/taide-sarakkeessa ovat mahdollisuuksien mukaan lueteltuina näyttelyissä esiintyneet taiteilijat koko nimillään. On tapauksia, joissa kirjattuina ovat vain sukunimet, mikä voi aiheuttaa sekaannusta taiteilijoiden välillä. Jos nimiä ei ole tiedossa, on sarakkeeseen kirjattuna esimerkiksi maal., veist., graf., mikä tarkoittaa, että näyttelyssä on ollut esillä maalauksia, veistoksia ja grafiikkaa. Puolipiste taiteilijoiden nimien välillä tarkoittaa yleensä sitä, että heidän työnsä ovat olleet esillä näyttelyssä peräkkäisinä kuukausina, eivätkä yhtä aikaa. Tässä sarakkeessa voi olla myös muuta näyttelyn sisältöä täsmentävää tietoa, esimerkiksi maininta teemasta.

80-luvulla näyttely-sarakkeessa esiintyy näyttelyiden nimien perässä α -merkki, mikä tarkoittaa sitä, että näyttely kuului Suomen Taiteilijaseuran hyväksymiin näyttelyihin. 90-luvulla muutaman näyttelyn nimen perässä esiintyvä #-merkki osoittaa Taidereitti-organisaatioon kuuluvat näyttelyt. Tämän kohdalla taulukosta ei ole löydettävissä järjestelmällistä tietoa.

Taulukkoon on koottu informaatiota yli 150 eri kesänäyttelystä, joista osa on jatkunut usean vuoden, jopa vuosikymmenien ajan. Taulukon tiedot eivät ole aukottomia, perustiedoista saattaa puuttua yksi tai muutamakin. Tietoja on kerätty läpikäymällä Taide-lehden vuosikerrat ja muu aiheeseen liittyvä materiaali lehdissä ja kirjallisuudessa tutkimuksen aikavälillä. Tietoja on saatu myös Kuvataiteen keskusarkiston kesänäyttelyitä käsittelevästä lehtileikekokoelmasta, jota ei sen laajuuden vuoksi ole käyty läpi systemaattisesti. Taulukon pohjalta tehtävien johtopäätösten kannalta täytyy huomioda, ettei taulukko ole täydellinen. Esimerkiksi joidenkin näyttelyiden olemassaolo on käynyt ilmi vain sen perusteella, että ne ovat olleet taiteilijaseuran hyväksytyjen näyttelyiden listalla, joten hyväksymisien vaihtelua vuosittain ei voida kaikkien näyttelyiden osalta tarkastella.

Yksittäisten näyttelyesimerkkien osalta on ollut käytettävissä arkistomateriaalia ja näyttelyjulkaisuja. Sekundaarisina lähteinä on käytetty niin yksittäisiä näyttelyitä kuin ilmiötä yleensä käsitteleviä sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleita. Suoranaisesti kesänäyttelyilmiötä käsittelevää kirjallisuutta ei ole olemassa, mutta ilmiön tarkastelussa on käytetty hyväksi kirjoituksia kesänäyttelyitä sivuavista ilmiöistä. Lisäksi liitettäessä kesänäyttelyilmiö kulttuurihistorialliseen ja -poliittiseen kontekstiinsa sekä taidekentälle on tutkimuksessa käytetty aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

Kävijämääriä ei ole ollut käytettävissä kuin hajanaisesti muutamista näyttelyistä, joten kävijävaihteluita ei ole voitu tarkastella systemaattisesti tai vertailevasti. Myöskään muuta reseptiotutkimusta ei tutkielmaan ole liitetty muilta osin kuin lehdistön kannalta. Kävijätutkimukset olisivat antaneet kenties lisätietoa kesänäyttelyiden vaikutuksista alueellisesti ja paikallisesti, mikä muuten on vaikeasti dokumentoitavissa käytetyn tutkimusmateriaalin pohjalta.

1.3. TUTKIMUKSEN ETENEMINEN

Ilmiötä tarkastellaan aluksi ulkopuolelta: vastaanottajien elämäntavan muutoksista, rinnakkaisilmiöistä sekä yhteiskunnan ja kulttuurin tapahtumista käsin. Sen jälkeen tutkitaan ilmiöön suoranaisesti liittyviä asioita ja suhtautumista. Ilmiön sisäpuolelle mennään erilaisten ilmenemismuotojen ja järjestäjätahojen kautta. Yksittäisiin palasiin päästään käsiksi kolmen esimerkkitapauksen kautta, joihin perehdytään eri puolilta.

Tutkimuksen rakenne etenee yleisestä yksittäiseen, joskin yksittäiset esimerkit kulkevat koko ajan yleisten havaintojen rinnalla. Liikkeelle lähdetään kronologisesti ”alusta”, mutta tarkastelussa poiketaan katsausmaisesti myös kesänäyttelyn ulkopuolisiin ilmiöihin ja instituutioihin. Tätä seuraa kesänäyttelyiden abstraktimpi, yleinen tarkastelu, josta siirrytään konkreettiseen, taulukkoon pohjautuvaan yleisten ominaisuuksien tarkasteluun. Lukuisista kesänäyttelyistä suodattuvat esimerkkitapaukset, joihin perehdytään viimeiseksi.

Tutkielman toisessa luvussa luodaan katsaus kesänäyttelyilmiöön yleensä lähtien liikkeelle ensimmäisistä kesänäyttelyistä sekä niiden syntysyistä. Esitellään myös kesänäyttelyiden kanssa samoihin aikoihin ilmenneitä, kulttuuriin ja kuvataiteeseenkin liittyviä ilmiöitä, Finland Festivals ja aluetaidemuseot. Rinnakkaisilmiöt liitetään samaan kulttuurihistorialliseen kontekstiin, johon myös kesänäyttelyt ideologisesti liittyivät alkuaikoinaan.

Kulttuuripoliittisten uudistusten vaikutuksia kesänäyttelyilmiön synnyssä ja kehityksessä käsitellään luvussa 2.3. Alkaen 60-luvun poliittisesta ilmapiiristä, jolla on ollut vaikutuksensa tutkitun ilmiön syntymiseen, edetään 70- ja 80-lukujen poliittisten uudistusten kautta nykypäivään. Tarkoitus on osoittaa kulttuuripoliittisten muutosten vaikutuksia kesänäyttelyilmiöön tekemällä johtopäätöksiä kesänäyttelyissä tapahtuvien muutosten liittymisestä kulttuuripolitiikkaan.

Kolmas luku käsittelee kesänäyttelyilmiön liittymistä osaksi kulttuuria ja taidekenttää sekä kesänäyttelyiden valvomista ja vastaanottoa taidekentän suunnalta. Luvun aluksi pohditaan abstraktilla tasolla sitä, kuuluvatko kesänäyttelyt korkea- vai populaarikult-

tuuriin. Sen jälkeen käsittelyssä on ns. taidekenttä ja kesänäyttelyiden asema sen sisällä sekä taidekentällä toimivien tahojen, esimerkiksi ns. portinvartijoiden suhdetta kesänäyttelyilmiöön. Taidekentän portinvartijoita edustavat kesänäyttelyiden yhteydessä Suomen Taiteilijaseura ja lehdistö, ennen kaikkea taidekriitikot. Suomen Taiteilijaseuran suoraa puuttumista kesänäyttelyiden ”laatuluokituksen” organisointiin käydään läpi arkistomateriaalin valossa. Lehdistön vastaanottoa ja sen muuttumista seurataan vuosikymmenittäin noin 70 lehtikirjoituksen avulla.

Neljännessä luvussa tulkitaan primaarimateriaalia, kesänäyttelytaulukkoa, jota tarkastelemalla pyritään osoittamaan kesänäyttelyiden järjestäjätahoissa ja näyttelytiloissa tapahtuneita muutoksia vuosikymmenten varrella. Esitellään myös näyttelyiden jaottelu järjestäjien perusteella viiteen eri ryhmään. Kukin ryhmä esitellään ja pyritään löytämään niille ominaisia piirteitä. Kesänäyttelytaulukon tietojen pohjalta analysoidaan myös näyttelyiden taiteilijamateriaalia ja ominaisuuksia.

Viidennessä luvussa käydään läpi neljän yksittäisen kesänäyttelyn elinkaaret. Näyttelyt on valittu niin, että ne edustavat eri järjestäjätahoja (taiteilijaseuran, kunnan ja yksityisen tahon järjestämä näyttely) ja ovat myös aloittaneet toimintansa eri vuosikymmenillä. Yksittäisten esimerkkien yksityiskohtaisemman tarkastelun kautta pyritään löytämään myös yleisiä ilmiötä määrittäviä piirteitä.

2. KESÄNÄYTTELYT – SUOMALAINEN ILMIÖ

2.1. PURNU JA ALKUSYSÄYS

Ensimmäisenä suuren mittakaavan kesänäyttelynä voidaan pitää Oriveden Purnua, kuvanveistäjä Aimo Tukiaisen kesäpaikkaansa alullepanemaa näyttelyä, joka aloitti toimintansa vuonna 1967. Samaisena kesänä myös forssalainen kuvataideyhdistys Kauhankosken Kilta alkoi järjestää ”Sillan alla” -näyttelyitä. Niiden alkusysäyksenä oli idean isän, taiteilija Pertti Hammarbergin mukaan ajalle tyypillisesti ajatus taiteen demokratisoimisesta, tuomisesta lähelle kansaa. Sillanalusnäyttelyyn ei ollut pääsymaksua ja taiteeseen tutustumisesta tehtiin muutenkin vaivatonta. ” Sillan alla” - näyttelyitä on järjestetty Forssassa alusta lähtien paria vuotta lukuun ottamatta säännöllisesti joka kesä. Pyrkimyksenä on ollut ajanmukaisuus, mistä on seurannut, että näyttelyä ei ole järjestetty, jos mitään sopivaa ei ole ollut asettaa esille. Sillanalus-näyttelyitä varten on myös syntynyt taidetta paikan päällä.¹

Purnun idea lähti liikkeelle alun perin taidegraafikko Tuulikki Pietilän ajatuksesta juhlia Suomen itsenäisyyden 50. juhluvuotta kokoamalla samanikäistä taiteilijoita yhteisnäyttelyyn. Näyttelyä puuhattiin aluksi Helsingin Taidehalliin, kunnes Aimo Tukiaisen myöskin 50-vuotiaisiin kuuluvana esitti näyttelylle kutsun kesäpaikkaansa Purnuun, kauas pääkaupunkiseudulta. Tukiaisen oli rakentanut Oriveden Längelmäveden rantaan kesä- ja työskentelypaikkaa sekä säilytyspaikkaa veistosluonnoksilleen vuodesta 1962 lähtien ja oli ottanut alusta asti huomioon mahdollisuuden julkiseen näyttelytoimintaan.²

Mahdollisuus muuttui todellisuudeksi, kun vuonna 1967 heinäkuun ensimmäisenä päivänä Purnussa avattiin seitsemän taiteilijan yhteisnäyttely. Mukana olivat Taisto Ahtola, Erik Enroth, Unto Koistinen, Pentti Melanen, Ernst Mether-Borgström, Tuulikki Pietilä ja Aimo Tukiaisen, ns. alkuperäinen Purnu-ryhmä, joka järjesti näyttelyn Purnussa myös vuosina 1977, 1987 ja 1992 eli taiteilijoiden ja Suomen juhluvuosina. Muilta osin kesänäyttelytoiminta Purnussa jatkui ensimmäiset vuosikymmenet joka

---

¹ Lahtonen 1987, 11.

² Tapahtumia 1967, 110; Paavola 1978(b), 35.

toinen vuosi aina vuoteen 1983, jonka jälkeen näyttelyitä on ollut epäsäännöllisemmin.³

Purnun kesänäyttelyn kävijämäärät kohosivat koko 70-luvun ajan. Ensimmäisen kesän 12 000:sta kävijöiden määrä kohosi vuonna 1977 jo 54 000:een. Samaa tahtia lisääntyi esillä olevien taiteilijoidenkin määrä, 1969 esillä oli 23 taiteilijan töitä, kun taas vuonna 1979 ennätysellisesti 84 taiteilijan. Sen jälkeen sekä kävijät että taiteilijat vähenivät, tosin taiteilijamäärissä on ollut paljon vaihteluita vuosien varrella ja kävijämäärät ovat 1990-luvulla pudonneet alle 20 tuhannen. Aimo Tukiainen ei ole ollut joka vuosi itse järjestämässä näyttelyitä Purnuun, vaan järjestäjinä ovat toimineet mm. taidesalonki Pinx, Tampereen nykytaiteen museo, Suomen taiteilijaseura ja Oriveden kaupunki sekä Purnu-ryhmä.⁴

Ensimmäisen Purnu-näyttelyn eroina tavalliseen salonkinäyttelyyn verrattuna järjestäjät pitivät sen poikkeavaa, kesäistä ajankohtaa sekä sijaintia keskellä Sisä-Suomea, luonnon helmassa. Modernin taiteen katsottiin saavan "aidot kehykset" luonnosta ja kansankulttuurista, joista suomalainen taide myös oli aina saanut innoitteensa.⁵ Purnun esimerkki osoitti taiteen, kesän ja luonnon yhdistelmän toimivuuden. Lukuisat tahot alkoivat järjestää taidenäyttelyitä kesäkaudella mitä erilaisimmissa tiloissa ja monet taiteilijat avasivat maaseudun työtilojaan yleisölle. Purnu oli alusta asti lomalaisten retkeilykohde yhtä paljon kuin näyttelypaikka, uiminen ja saunominen nousivat tasa-vertaisiksi taiteen vastaanoton kanssa tai päinvastoin. Näyttelyhalleja rakennettiin Purnun alueelle lisää sitä mukaa, kun näyttelyt kasvoivat, lisäksi alueelle on siirretty talonpoikaisrakennuksia, kuten vanha luhtiaitta kahvituvaksi.⁶

Timo Vuorikosken mukaan Purnu aloitti "[...] uuden kauden suomalaisen modernin kuvataiteen ja yleisön suhteiden luomisessa". Nämä suhteet solmittiin juuri tavallisten ihmisten kesälomamatkoilla, taide oli siellä missä ihmisetkin, maaseudulla ja lomareittien varrella. Vuorikosken mielestä Purnun ansioita ovat olleet sekä laatu että re-

---

³ Liite 2.

⁴ Kankaanpää 1999, 12. JYTHL.

⁵ Purnu 1967.

⁶ "Purnulaisilla 60-vuotisnäyttely". Hämeen Sanomat 1.4.1977; Kankaanpää 1999, JYTHL

hellisyys ja aitous, joita suuri yleisö arvostaa.⁷ Myöskin taiteilijoiden kohtaaminen töidensä äärellä on ollut myös mahdollista Purnussa, kun useana kesänä varsinkin Purnuryhmäläiset olivat majoittuneet koko kesäksi Purnun ympäristöön ja näyttelyissä oli ainakin vuosina -73 ja -75 viikoittain vaihtuvia isäntiä ja emäntiä, jotka keskustelivat kävijöiden kanssa taiteesta.

Yksityisautoilussa tapahtunut raju kasvu 60- ja 70-luvuilla on osaltaan suhteessa kesänäyttelyihin, joita syntyi eniten juuri kesälomamatkailun suosituimmille autoreiteille.⁸ Henkilöautosta tuli suosituin lomakulkuneuvo 60-luvulla. Kesäisten autovirtojen suunnista voidaan nähdä, että liikenne on enimmäkseen etelä-pohjoinen -suuntaista, poikittainen liikenne on harvinaista. Matkailutiet lähtevät viuhkamaisesti Helsingistä kohti Keski-, Itä- ja Pohjois-Suomea. Vuodelta 1977 olevasta kartasta Suomen automatkailuvirroista on nähtävissä erityisen leveä, yli 20 000 henkilön virta Tampereen ja Oriveden välisellä tiellä. Kyseisenä vuonna Purnun kesänäyttelyssä kävijöitä oli lähes 55 000, mikä selittää voimakkaan liikenteen paikkakuntien välillä. Yleisesti ottaen suosituimmat matkailureitit myötäilevät ns. vetovoimakeskusten sijaintia, joiden houkuttimena on esimerkiksi tapahtumia, majoitus- ja ravitsemispalveluja sekä kulttuuri- palveluja ja -nähtävyyksiä.⁹ Kesänäyttelyt sijoittuivat matkan varrelle, jos eivät suoraan vetovoimakeskukseen. Retretissä vuonna 1988 tehdyn kävijätutkimuksen mukaan omalla autolla näyttelyyn saapui 84% kävijöistä, yleisimmin perheen kanssa. 78% kävijöistä aikoi tulla uudestaan.¹⁰

60- ja 70-luvuilla lisääntynyt vapaa-aika sai ihmiset etsimään virikkeitä kesälomilleen. Kesänäyttelyiden alkuaikoina eivät ulkomaanmatkat olleet vielä yleistyneet, joten kotimaan matkailu- ja kulttuuritarjonta saivat osakseen paljon kiinnostusta ja kävijöitä. Purnu ei ole varsinaisesti suurimpien autoväylien varrella, se itse aiheutti oman virtansa parhaimpina vuosina, mikä näkyy automatkailutilastoissa. Ulkomaanmatkailun ja kaikenlaisen kesätarjonnan valtava lisääntyminen ovat ymmärrettävästi vieneet kävijöitä kesänäyttelyiltä. Harvemmat ihmiset poikkeavat Purnuun.

---

⁷ Vuorikoski 1990, 5-6.

⁸ Liite 1.

⁹ Terho 1988, 33-34, 37.

¹⁰ Tutkimuksia Retretistä 1988, 2, 43.

2.2. RINNAKKAISILMIÖITÄ

Vaikka näyttelytoiminta olikin vähäistä Suomessa kesäaikaan ennen kuin kesänäyttelyitä alkoi esiintyä, ei kesäkausi ollut täysin vailla kulttuuritarjontaa. Muun muassa musiikki- ja teatteritapahtumia oli eri puolilla Suomea. Kesänäyttelyitä voidaan verrata esimerkiksi kesäteattereihin. Osa kulttuuritapahtumista järjestäytyi yhtenäisen organisaation, Finland Festivalsin, alle samanaikaisesti, kun kesänäyttelyitä alkoi esiintyä. Yhtä aikaa kesänäyttelyiden suosion leviämisen kanssa levisivät taidemuseoiden alueelliset toiminnot, kuten kiertonäyttelyt, kokeiluluonteisesti ympäri maata.

2.3.1. Finland Festivals

Kesänäyttelyille rinnakkaisena ja osin tavoitteiltaan samansuuntaisena voidaan pitää Finland Festivals -ketjua, joka sai alkunsa virallisesti vuonna 1968. Aloite lähti säveltäjä ja musiikkiarvostelija Seppo Nummelta (1932-81), joka alkoi jo 50-luvun puolella ideoida suomalaista kulttuurikesää, jossa kulttuuritapahtumat seuraisivat toisiaan katkeamattomana ketjuna. Tapahtumille luotaisiin väljä markkinointi- ja mainontaorganisaatio, jolla Suomen kulttuurikesä saataisiin myös kansainväliseen tietoisuuteen.¹¹ Nummen suunnittelema tapahtumien sarja oli hyvin musiikkipainotteinen ja sellaisena Finland Festivalsin linja säilyikin pitkään.

Seppo Nummi toimi Jyväskylän musiikkikulttuuripäivien ohjelmajohtajana vuodesta 1957 lähtien. Varsinkin 60-luvulla Jyväskylän Kesästä kehittyi monimuotoinen festivaali, jossa otettiin kantaa ajalle ominaiseen tapaan kulttuuripoliittisiin kysymyksiin taide-esitysten lomassa. Nummi toimi Jyväskylän Kesässä vuoteen 1968, jolloin hän alkoi johtaa Helsinki-säätiön kesäfestivaaleja, joiden tarkoituksena oli tuoda eloa pääkaupungin hiljaiseen kesäkauteen.¹²

Nummen 50-luvulla haaveilema kesätapahtumien runsaus oli jo toteutunut 60-luvun kuluessa, kun eri puolille Suomea oli syntynyt musiikki- ja kulttuurifestivaaleja ja -tapahtumia. Näiden tapahtumien kärkijoukko otettiin mukaan 28.12.1968 yhdistysrekisteriin vietyyn Finland Festivals-organisaatioon, jonka tehtäväksi tuli toimia järjes-

---

¹¹ Valkonen 1994, 9.

¹² Valkonen 1994, 13, 30.

tävien tahojen yhdyselimenä ja huolehtia tiedottamisesta, markkinoinnista ja juhlien ajoittamisesta siten, ettei niitä järjestettäisi ajallisesti päällekkäin. Ensimmäisenä kesänä mukana olevia juhlia olivat mm. Pori Jazz, Jyväskylän kulttuuripäivät, Savonlinnan oopperajuhlat ja Kaustisten kansanmusiikkijuhlat. Yhteensä juhlia kuului organisaatioon aluksi kahdeksan.¹³

Festivaalien yhteenlasketut kävijämäärät nousivat koko 70-luvun. Vuosikymmenen lopulla kävijöitä oli jo 800 000. Finland Festivalsin tiedotus oli ollut tehokasta, Suomen kesäjuhlat noteerattiin ulkomaillakin, erityisesti Yhdysvalloissa. Kaikesta huolimatta monet juhlat joutuivat kamppailemaan taloudellisten vaikeuksien kanssa, vaikka perustyö tehtiinkin talkoovoimin. Valtion ja kuntien avustuksia leikattiin, lisäksi lähdevero korotti ulkomaisten vierailijoiden palkkioita.¹⁴ Runsaista kävijämääristä huolimatta kuului negatiivisia kommentteja korkeista lippujen hinnoista ja ulkomaisista esiintyjistä. Kesäjuhlien elitistisyys ei kuitenkaan kovin paljon vastustusta herättänyt, vaikka elettiinkin 70-luvulla tasa-arvovaatimusten aikaa. Kesäfestivaalit ovat olleet kesänäyttelyiden tapaan kuitenkin lähentämässä suurta yleisöä taiteen pariin, Seppo Nummi on lisäksi luonnehtinut kesäjuhlia vastapainoksi laitostuneelle kulttuurille.¹⁵

Eliitti-imagon laimentamiseksi Finland Festivals kokosi kansainvälisten juhlien ketjun lisäksi vuonna 1978 ns. suositusketjun, johon hyväksyttiin parikymmentä pientä, mutta korkeatasoista kulttuuri- ja perinnejuhlaa ympäri Suomea. Tämä kaksijakoinen järjestelmä sulautettiin yhteen syksyllä 1993, jolloin kaikki jäsenjuhlat saivat päättää, haluavatko mukaan kansainväliseen markkinointiin. Tapahtuma on voitu erottaa organisaatiosta, jos taiteellinen taso on liiaksi pudonnut. Joidenkin tapahtumien on täytynyt erota itse, kun rahaa ei ole ollut jäsenmaksun maksamiseen.¹⁶

Kesänäyttelyt ovat päässeet Finland Festivalsin ketjuun vasta 90-luvulla, kun mukaan on hyväksytty Retretti Punkaharjulla, Pyhäniemen kartano Hollolassa sekä Taidekeskus Salmela Mäntyharjulla.¹⁷ Kaikki kolme ovat korkeatasoisia ja ammattimaisesti

---

¹³ Valkonen 1994, 31-32.

¹⁴ Valkonen 1994, 32-33.

¹⁵ Valkonen 1994, 36-38.

¹⁶ Valkonen 1994, 39-40.

¹⁷ Nuortio 1997, 60.

johdettuja organisaatioita, jotka ovat onnistuneet hyvin omissa markkinointi- julkisuushankkeissaan. Samaa tahtia kesänäyttelyiden kanssa Suomen kesäkausi täyttyi ja täyttyy edelleen kaikenlaisesta kulttuurista, joka voi olla organisoitua ja korkeaan laatuun tähtäävää, toisaalta oman kyläyhteisön yhteenkuuluvuutta lujittavaa hauskanpitoa.

2.3.2 Taidemuseoiden alueellistuminen

Hallinnollisten rakenteiden uudistamisen ja toiminnan kehittämisen yleisiin pyrkimyksiin yhteiskunnassa liittyi 70-luvulla myös museoiden aluehallinnon uudelleenorganisointi. Selvitystöiden pohjalta yhtenä toimintamuotona käynnistettiin aluetaidemuseokokeilu vuonna 1973.¹⁸ Aluetaidemuseokokeilun aloittamisen tarkoituksena oli harvan ja Etelä-Suomeen keskittyneen taidenäyttelytoiminnan ja muiden taidemuseopalvelujen levittäminen kaikkien ihmisten ulottuville tasapuolisesti. Aluetaidemuseoiden tärkeimmäksi tehtäväksi määriteltiin taidenäyttelytoiminnan järjestäminen niiden omilla toiminta-alueilla.¹⁹ Periaatteena oli tarjota jokaiselle jotakin, poislukien kuitenkin massaviihteen, jolle haluttiin antaa vaihtoehto.²⁰ Aluetaidemuseot jatkoivat toimintaansa kokeiluluontoisesti vuoteen 1979 saakka, jolloin toiminta vakinaistettiin Valtioneuvoston päätöksellä.²¹

70-luvun museotoiminnan painopiste oli ulospäinsuuntautuneisuudessa, korostettiin näyttelytoimintaa ja muuta valistus- ja tiedotustyötä. Taidemuseoiden kävijämäärät kasvoivat koko vuosikymmenen ajan voimakkaasti. Kahdentoista vuoden aikana, vuosina 1968-80, kävijämäärät nelinkertaistuivat.²²

Aluetaidemuseoiden erääksi näyttelymuodoksi tulivat 60-luvulla tilapäisnäyttelyt, joiden määrä kasvoi 70-luvulla räjähdysmäisesti. Vuosikymmenen lopussa niitä oli määrällisesti eniten. Tilapäisnäyttely on perusnäyttelyä kevyemmin toteutettu, joko omista tai lainatuista kokoelmista muodostettu näyttely, joka kootaan perusnäyttelyn yhteyteen tai muuhun tähän tarkoitukseen varattuun tilaan. Osa tilapäisnäyttelyistä on kier-

---

¹⁸ Heinonen & Lahti 1997, 82.

¹⁹ Piipponen 1987, 6. JYTHL.

²⁰ Turpeinen 1990, 16. JYTHL.

²¹ Piipponen 1987, 6. JYTHL.

²² Piipponen 1987, 14. JYTHL.

tonäyttelyitä, joiden tarkoituksena on olla esillä eri paikoissa ja eri paikkakunnilla. Aluetaidemuseot alkoivat järjestää kiertonäyttelyitä 70-luvun puolivälissä alueidensa kunnissa. Näyttelypaikkoina toimivat mm. koulut, kirjastot, virastotalot, pankit, sosiaalitalat, aitat ja navetatkin. Kävijämäärät olivat aluksi valtavia, mutta ongelmia on tuottanut näyttelykelpoisten tilojen puute ja teosten kuluminen runsaassa näyttelytoiminnassa.²³

Seuraavalla vuosikymmenellä aluetaidemuseoissa painopiste siirtyi toiminnan sisältöön, laatuun ja tavoitteellisuuteen. Museotyön tavoitteisiin ei enää kuulunut näyttelytoiminnan lisääminen ja sitä kautta yleisömäärien kasvattaminen.²⁴ Korkeatasoinen taide on esiintynyt useasti toiminnan tavoitteissa, mutta korkeatasoisuuden kriteerit ovat jääneet määrittelemättä, eikä laatuluokitukselle ole osoitettu tekijää.²⁵

Vuoden 1984 komiteamietinnössä julkistetussa taidemuseopoliittisessa ohjelmassa korostettuun asemaan tuli kaikessa näyttely- ja opetustoiminnassa taidekasvatuksen rooli. 70-luvun toiminnan näyttelyorientaisuus ei enää saanut kannatusta, kaupallisuus ja pinnalliset tilapäisnäyttelyt eivät kuuluneet 80-luvun taidemuseon tyyliin, eikä museon tehokkuutta saanut mitata kävijämäärillä. Toiminnan piti perustua korkealle taiteelliselle laadulle ja tutkimustyölle. Taidemuseon tehtäväksi määriteltiin oleminen elävänä ja ajankohtaisena kuvataiteen esittelypaikkana ja esteettisten elämysten ja kokemusten välittäjänä.²⁶

Myös kesänäyttelyiden kävijämäärissä on havaittavissa kasvua koko 70-luvun ajan. Suomen Taiteilijaseura alkoi kutsunäyttelyn ohjesäännön avulla valvoa paremmin kesänäyttelyiden laatua samoihin aikoihin kuin taidemuseoissa painopiste muuttui sisältokeskeiseksi. Aluetaidemuseoiden kiertonäyttelyitä järjestettiin samanlaisiin paikkoihin kuin kesänäyttelyitäkin, joten ongelmat olivat tilojen suhteen samansuuntaisia.

Niin kesänäyttelyt, Finland Festivals kuin aluetaidemuseotkin liittyivät kulttuurielämän vaiheeseen, jossa alettiin korostaa yhteisöllisyyttä ja kulttuurin demokratisoitua

---

²³ Heinonen & Lahti 1988, 212-216.

²⁴ Piipponen 1987, 9-10. JYTHL.

²⁵ Turpeinen 1990, 16. JYTHL.

²⁶ Piipponen 1987, 12-13. JYTHL.

mista. Mikään näistä ilmiöistä ja instituutioista ei ole jäänyt ideologisesti alkuaikojensa kaltaiseksi vuosikymmenien kuluessa, vaan on sopeutunut aikaansa.

2.3. KESÄNÄYTTELYILMIÖ JA KULTTUURIPOLIITTISET UUDISTUKSET

2.3.1. 60-luvun poliittinen ilmapiiri

Ainoat kesänäyttelyitä koskevat maininnat taide- tai kulttuurihistoriallisissa kirjoituksissa ovat löytyneet kohdista, joissa käsitellään 1960-lukua. Tarkemmin sanottuna niissä käsiteltiin ensimmäistä Purnun kesänäyttelyä vuonna 1967, josta myös itse ilmiön kehityksen voidaan katsoa alkaneen. Ajankohtana tapahtui paljon mullistuksia niin taidemaailmassa kuin muutenkin yhteiskunnassa. Kuvataiteessa saatiin etenkin entistä laajemman joukkoviestinnän ansiosta tiivis yhteys uusiin, kansainvälisiin tyyli-suuntiin, etenkin informalismiin.²⁷

Kysymys oli myös sukupolvenvaihdoksesta, suuret ikäluokat halusivat irrottautua aikaisemmista arvoista ja taiteen autonomian käsityksestä. Varsinkin 70-luvulle mentäessä taiteilijat ottivat roolin yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa, vasemmiston arvot nousivat keskeisiksi ja jättivät leimansa ajan kuvataiteeseen. Vastaavasti yhteiskunta alkoi kiinnostua entistä enemmän taiteesta ja sen tukemisesta.²⁸

Taidepolitiikan juuret ulottuvat Suomessa viime vuosisadan lopun kansallisuusaatteen ja kansasivistykseen. Toisen maailmansodan jälkeen taiteen tukipolitiikka jäi tärkeämpien asioiden varjoon.²⁹ Kulttuurista alettiin keskustella 1960-luvun puolivälissä eri puolueiden julkaistessa uusittuja kulttuuripoliittisia ohjelmiaan. Taiteesta tuli tuolloin osa yleistä yhteiskuntapolitiikkaa; se oli omalta osaltaan rakentamassa Suomesta hyvinvointivaltiota.³⁰

60- ja 70-lukujen puolueohjelmissa korostettiin taiteen vapauttamista massakulttuurin ja kansainvälisen tajuntateollisuuden ohjauksesta. Vaadittiin myös kulttuurin demokratisoimista. Kulttuuria piti kansanomaista ja lähentää työväestöön ja kaikkien osapuolten tasa-arvoisuus oli turvattava, eli kaikilla kansalaisilla tuli olla yhtäläiset oikeudet taidepalveluista nauttimiseen alueellisesta sijainnista riippumatta. Taidetta tarvittiin kaikkien puolueiden mielestä ihmisen ja kansakunnan kulttuurin kohottajana.

---

²⁷ Peltola 1977, 18-19.

²⁸ Reitala 1982, 463.

²⁹ Alasuutari 1996, 216.

³⁰ Tuomikoski-Leskelä 1977, 189-190.

70-luvulla painotus kulttuuripolitiikassa kääntyi ja taide otettiin työväenluokan kulttuuritaistelun aseeksi, eliittikulttuurin halveksiminen tuli muotiin.³¹

Kulttuuripolitiikan pyrkimykset alueellisen tasa-arvon ja päätösvallan hajauttamisen saavuttamiseksi kuuluivat ajalle laajemmin tyypilliseen eurooppalaiseen kulttuurin demokratisointiin. Pääkaupunkikeskeisyyttä torjuttiin useissa maissa alueellisia järjestelmiä kehittämällä. Alueellisia kulttuurihallintoja perustettiin 60- ja 70-luvuilla Ranskassa ja Isossa-Britanniassa. Ruotsissa alueellista kulttuuritoimea kehitettiin 70-luvun puolivälistä lähtien.³²

2.3.2 Uusi kulttuuripolitiikka

Vuonna 1968 astui voimaan laki taiteen edistämisestä, jonka nojalla perustettiin seitsemän valtion taidetoimikuntaa ja säädettiin läänien taidetoimikuntien perustamisesta. Seuraavan vuosikymmenen alussa tuli voimaan uudistuksia muun muassa taiteilija-apurahajärjestelmään.³³

Läänintaiteilijat aloittivat toimintansa ja aluetaidemuseojärjestelmää ja aluenäyttelyitä alettiin kokeilla. Kulttuuripalveluiden tasapuolista levittäytymistä kansalaisten ulottuville, maaseudullekin, edisti 60-luvulta lähtien muun muassa se, että taidemuseoiden määrä alkoi kasvaa. Keskikokoisetkin kaupungit saivat omat taidemuseonsa ja maaseudulle avattiin yksityisille taiteilijoille omistettuja tai yksityisten kokoelmien ympärille syntyneitä museota. Samoin taidekouluja ja taideyhdistyksiä syntyi muuallekin kuin pääkaupunkiseudulle.³⁴

1970-luvulla kulttuuritoimintakomitean mietintö liitti kulttuuripoliittiseen keskusteluun näkökulman kulttuuripalveluiden - joita katsottiin olevan taiteen harjoittaminen, vastaanotto ja harrastaminen - merkityksen korostamisesta. Kulttuuripolitiikan korostaessa kulttuuripalveluiden tärkeyttä liittyi niiden jakeluun kaksi käsitettä: kulttuurin demokratisointi ja kulttuuridemokratia. Kulttuurin demokratisoinnilla tarkoitettiin kulttuuripalveluiden tasa-arvoista hajauttamista suhteessa kaikkiin väestönsiin.

---

³¹ Tuomikoski-Leskelä 1977, 189-190; Peltola 1977, 19.

³² Karhunen 1990, 14.

³³ Tuomikoski-Leskelä 1977, 163-164.

Kulttuuridemokratia taas mahdollisti ihmisten oman osallistumisen kulttuurin määrittelyyn ja luomiseen sekä kulttuuria koskevaan päätöksentekoon.³⁵

Molempia tapoja hyödynnettiin ns. uudessa kulttuuripolitiikassa, jonka yleistavoitteet kirjattiin kulttuuritoimintakomitean mietinnössä, vaikkakin kulttuuridemokratia, kansalaisten oman osallistumisen mahdollistaminen, jäi vähäisempään asemaan. Kulttuurin demokratisointi näkyi taidehallinnon alueellistumisessa, esimerkiksi juuri aluetaidemuseo- ja alueteatterikokeiluissa.³⁶ Läänien taidetoimikunnat ja etenkin taidehallinnon siirtyminen kuntatasolle kuntien kulttuuritoimintalain myötä edesauttoivat kulttuurin demokratisoitumista, hajautumista.³⁷

Kulttuuritoimintakomitean³⁸ mietintö painottui ennen kaikkea taiteen vastaanottoon, taideyleisöön ja harrastajiin. Komitean ehdotukset koskivat lisäksi kuntatason kulttuurihallinnon organisointia. Komitea esitti neljä kulttuuri- ja taidepolitiikan yleistavoitetta: ”Taiteen tuotannon henkisten ja aineellisten edellytysten turvaaminen, yhteiskunnan tasa-arvon toteuttaminen kulttuuripalvelusten vastaanottajina, yhteiskunnan jäsenten oikeuden ja mahdollisuuksien turvaaminen omaehtoiseen luovaan toimintaan ja kansainvälisen kulttuurivaihdon edistäminen.”³⁹

Muun muassa kulttuuritoimintakomitean työskentely johti maamme yleisten kulttuuripolitiikan linjanvetojen uudistuksen lisäksi lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta, joka käsiteltiin lopullisesti eduskunnassa joulukuussa 1980. Laissa määritellään muun muassa kuntien rooli kansalaisten kulttuuritoiminnan ja paikallisten kulttuurialan yhdistysten toiminnan mahdollistamisessa sekä paikallisten kulttuuripalveluiden tehostamisessa. Hallinnollisesti edellä mainittujen tehtävien suorittaminen määriteltiin laissa kulttuurilautakuntien vastuulle.⁴⁰

---

³⁴ Reitala 1982, 466.

³⁵ Kangas 1983, 16-17.

³⁶ Alueteatterikokeilu aloitettiin 1969 kolmessa maamme teatterissa, aluetaidemuseokokeilu käynnistyi vuonna 1973.

³⁷ Kangas 1983, 18-20.

³⁸ Kulttuuritoimintakomitea työskenteli vuosina 1971-74. Kangas 1983, 23.

³⁹ Kangas 1983, 25-26.

⁴⁰ Kangas 1983, 41, 44-47.

Jo vuonna 1946 oli Kansanvalistusseura ehdottanut kunnallisten kansansivistyslautakuntien perustamista, mutta harvassa kunnassa se toteutui. Sitä vastoin useissa kunnissa perustettiin kulttuurielämän erityisalueille omia lautakuntia, joiden tehtävänä oli esimerkiksi kuvataiteen, musiikin tai kotiseutuaatteen edistäminen ja tukeminen. Näin ollen monissa kunnissa oli jo valmiiksi jonkin kulttuurin alan lautakunta, kun kulttuurilautakunnat tulivat lakisääteiksi 80-luvun alussa.⁴¹

Kunnille myönnettävät valtionosuudet mahdollistivat kulttuuritoiminnan kehittämisen paikallistasolla, väljissä puitteissa, mikä korosti kuntien vastuuta omaehtoisen toiminnan edistämiseksi. Valtionosuutta myönnettiin kunnille niin kulttuurialan virkoihin kuin paikallisen kulttuuritoiminnan tukemiseen ja järjestämiseen.⁴² Kulttuuripoliittisissa uudistuksissa annettiin kunnille vastuu taiteen harrastustoiminnasta ja vastaanotosta. Ammattimaisen taiteen tekemisen tukeminen painottui läänien vastuualueeksi. Suomalainen ominaisuus uudistuksissa oli lakien avulla korostettu valtion keskeinen asema mm. taiteen jakelussa ja välittämisessä.⁴³

2.3.3. Kesänäyttelyt ja kulttuuritoimintalaki

Asetuksessa kuntien kulttuuritoiminnasta kunnan kulttuurilautakunnan tehtäväksi määriteltiin tarkemmin mm. kulttuuritilaisuuksien järjestäminen. Yksityisiä taiteilijoita kunnan tuli tukea siten, että heille järjestettäisiin julkisia esiintymisiä ja muita työtilaisuuksia.⁴⁴ Kesänäyttely on varmasti nähty yhtenä keinona täyttää laissa ja asetuksessa kunnalle määrättyjä tehtäviä. 1980-luvulla lisääntyivätkin kesänäyttelyt, joiden järjestäjänä toimi kunnan kulttuurilautakunta joko pelkästään tai yhteistyössä kunnan taideyhdistysten tai -seurojen kanssa.

Myös kulttuurin demokratisointipyrkimykset toteutuvat osaltaan näyttelyissä, jotka tilapäisissä tiloissa antavat kuntalaisille mahdollisuuden vastaanottaa taidetta, jota ei kunnassa kenties pysyvästi ole tarjolla. Kesänäyttelyt ovat myöskin mahdollistaneet paikallisille taiteen ammattilaisille ja harrastajille tuoda esiin tuotoksiaan; näyttelyt ei-

---

⁴¹ Mämmelä 1993, 52, 54.

⁴² Kangas 1983, 51-52.

⁴³ Ahmio 1999, 16.

vät välttämättä ole aina ulkopuolelta tuotettuja. Esimerkiksi Sotkamon kunnan kulttuurilautakunta on ollut koko ajan paikallisen Kuvataiteilijat ry:n rinnalla kesänäyttelyn järjestäjänä. Paikallisia tekijöitä ei ole esitelty, vaan esillä ollut taide on joka kerta ollut maamme mittakaavassa korkeatasoista ja ammattitaiteilijoiden tekemää. Kuntien osallistuessa kesänäyttelyiden järjestämiseen on mukana yleensä kunnan omiakin taiteilijoita, joskus yhdessä muualta kutsuttujen, nimekkäämpien taiteilijoiden kanssa.

Lähestyttäessä 90-lukua tavoiteltiin kunnille yhä suurempaa itsenäisyyttä kulttuurihallinnon piirissä ja valtion ohjauksen vähentämistä. ”Kulttuurihallinnon eriytymistä on pyritty purkamaan ja lautakuntia on yhdistetty ja näin koordinoitu toimintaa”.⁴⁵

Kesänäyttelyitä alkoi siis ilmaantua Suomen kesään samaan aikaan, kun muukin kulttuuritarjonta järjestäytyi ja levittäytyi suurten kaupunkien ulkopuolelle. Musiikkitahtumat noteerattiin jopa maan rajojen ulkopuolella ja aluetaidemuseokokeilu saattoi omalta osaltaan taidetta lähelle ihmisiä. Pyrittiin taiteen demokratisoitumiseen. Ihmiset liittivät taiteen ja kulttuurin lisääntyvän vapaa-ajan ja kesälomamatkailun ohjelma-numeroksi. Ehkä taide koettiin helpommaksi vastaanottaa siellä, mistä se sai elinvoimiansakin: suomalaisen luonnon keskellä.

---

⁴⁴ Kangas 1983, 46, 56-57.

⁴⁵ 1980-luvun kulttuuripolitiikka 1991, 9.

3. KESÄNÄYTTELYN ”ILMIÖMÄISYYS”

3.1. KESÄNÄYTTELYT - KORKEA- VAI POPULAARIKULTTUURIA?

Lähtöoletuksena voisi olla, että sisällöltään korkeakulttuuriset kesänäyttelyt voidaan kuitenkin puitteittensa ja yleisönsä, yleisen konseptinsa mukaan katsoa kuuluvaksi populaarikulttuurin puolelle. Seuraavassa pyritään selvittämään käsitteitä populaari ja korkea sekä sitä kautta hahmottamaan kesänäyttelyiden ilmiöllistä luonnetta.

Korkeakulttuuriin on liitetty seuraavanlaisia ominaisuuksia: korkeakulttuuri on uutta luovaa ja mutkikasta, se tekee yleisöstään parempia ihmisiä ja fiktiivisenäkin luo uusia näkökulmia todellisuuteen. Lisäksi korkeakulttuuriin yhdistetään ajattelu, järkevyyt, säädyllyisyys ja kunnianarvoisuus. Korkeakulttuuri on myös nähty samaksi kuin taide, korkeakulttuuri määrittäy ”kontekstittomista konteksteista” eli instituutioista, jotka on luotu vain korkeakulttuuria varten. Populaarikulttuuri sitä vastoin on pakoa todellisuudesta ja perustuu puhtaasti mielihyväperiaatteelle, on rakenteeltaan säilyttävää ja suhteellisen yksinkertaista, sekä sisältää ominaisuuksia kuten ruumiillisuus, tunteet, hillittömyys ja ylenpalttisuus.

Seppo Knuutilan mukaan populaarikulttuuri-käsitteellä voidaan painottaa jonkin ilmiön suosiota laajoissa kansalaispiireissä, eikä kysymyksessä tarvitse välttämättä olla yhteyttä kulttuuriteollisuuteen. Populaarikulttuurilla voi olla yhteyksiä sekä kansanettä korkeakulttuuriin ja monet välittömän kokemustason ja osallistumisen muodot voidaan nähdä populaarikulttuuriin kuuluvana aktiivisena toimintana. Korkeakulttuurille ovat ominaisia portinvartijat, jotka pyrkivät pitämään kenttensä puhtaana ja tason korkeana, kun taas populaarikulttuurissa sen kulutukseen houkutellaan.⁴⁶

James B. Twitchell näkee populaarikulttuurin maun näkökulmasta sijoittuvan korkea- ja matalakulttuurin väliin vedenjakajaksi, joka erottaa hyvän maun huonosta. Vallitsevassa kulttuurissa tapahtuu yhä nopeampaa alenemistä, raja hämärtyy korkean ja matalan, esteettisen ja rahvaanomaisen välillä, portinvartijoiden portit häviävät kulttuurien sulautuessa.⁴⁷

---

⁴⁶ Knuutila 1994 18, 20.

⁴⁷ Twitchell 1992, 20-23.

Alussa kesänäyttelyillä ei ollut muita portinvartijoita kuin näyttelyjärjestäjät eli ne, jotka valitsivat, mitä esille asetettiin. Kun näyttelyitä alkoi tulla runsaasti, myös taidemaailman viralliset tahot kiinnostuivat siitä, mitä asetettiin taiteen asemaan. Kesänäyttelyt jakautuivat kahtia, taidemaailmaan hyväksytyihin ja ulkopuolelle jääneisiin. Suuren yleisön suosiossa ollut populaari ilmiö liittyi sisällöllisesti korkeakulttuurin osaksi ja hyväksymisen ulkopuolelle jääneet näyttelyt liitettiin samalla populaarikulttuuriin.

Porvaristo on ideologisesti edustanut korkeakulttuuria, mutta toimillaan, globaalin kapitalismin kehitymisellä, edesauttanut korkean ja populaarin välisen rajan häilymistä ja hämärtymistä. Muun muassa kulttuurin globalisoituminen ja arjen medioituminen ovat syitä kulttuurien kahtiajaon murenemiseen.⁴⁸

Globalisoituvassa yhteiskunnassa kulttuuripoliittinen keskustelu hyökkäsi kehitystä vastaan ja pyrittiin toimimaan kansallisen kulttuurin edistämiseen ja aseman vahvistamiseen vastaiskuna ylikansallisuudelle. Kansaa piti valistaa maamme korkeakulttuurista ja siihen yhtenä keinona syntyi kesänäyttelyilmiö. Korkeataidetta tarjottiin tavallisille ihmisille heidän omilla alueillaan, kesämatkojen reittien varrella ja tiloissa, joilta puuttui vakiintuneiden näyttelyinstituutioiden massoja hylkivä eliittisyys. Samalla korkeakulttuuri lipui populaarin puolelle, järkevyyden, säädyllisyyden ja arvovaltaisuuden tilalle tulivat ruumiillisuus, hillittömyys ja ylenpalttisuus niin suhteessa taiteen esillepanoon kuin kävijämääriinkin.

Mikko Lehtonen katsoo siis myöhäismodernin ajan korkeakulttuurin määrittävän ”kontekstittomasta kontekstistaan”, jollaisia ovat esimerkiksi näyttely- tai esitysorganisaatiot. Lehtonen on institutionaalisen taideteorian kannalla siinä, että korkeakulttuuria, kuten taidettakin, syntyy niitä varten tuotetuissa konteksteissa.⁴⁹ Joistakin kesänäyttelyistä, kuten Retretistä tai Salmelan taidekeskuksesta, on muodostunut korkeakulttuurinen konteksti, joka pitää yllä eroa populaarikulttuuriin. Toisaalta suuret

---

⁴⁸ Lehtonen 1999, Mikko vuohet, lampaat ja paimenet: korkea ja populaari kulttuuri myöhäismodernissa maailmassa kulttuuriteollisuus toim. Hannele Koivunen ja Tanja Kotro Helsinki 1999.s.

⁴⁹ Lehtonen 1999, 13-14.

kävijämäärät sekä elämyksellisyys ja viihtyminen osaltaan päämäärinä häivyttävät rajaa populaarikulttuuriin. Laajasta kesänäyttelymateriaalista löytyy edellä kuvattujen kriteerien perusteella sekä enemmän populaareja, että korkeakulttuurisempiakin tapauksia.

3.2. KESÄNÄYTTELYT TAIDEKENTÄLLÄ

Taidekenttä ja taidemaailma voidaan tulkita suurin piirtein samaa tarkoittaviksi käsitteiksi, kyse on molemmissa institutionaalisesta taidekäsitelmästä. Institutionaalisen taideteorian mukaan taideteos on saatettava ja altistettava institutionalisoituneen taidemaailman arvioitavaksi, mikä vasta tekee siitä nimenomaan taideteoksen. Institutionalisoituja, taidemaailmaan eittämättä kuuluvia tahoja ovat taiteesta kirjoittavat kriitikot sekä taiteilijaseurat, tässä tapauksessa varsinkin Suomen Taiteilijaseura. Näiden kahden tahon suhtautumista kesänäyttelyihin ja osaltaan ns. portinvartijan asemassa esiintymistä käsitellään yksityiskohtaisemmin omissa luvuissaan..

3.2.1. Taidemaailmasta

Taidemaailma muodostuu Howard S. Beckerin mukaan kaikista niistä tahoista, jotka ovat tekemisissä taiteen tuotannon, jakelun ja vastaanoton kanssa. Taide syntyy siis kollektiivisesti näiden kaikkien tahojen yhteistoiminnan tuloksena.⁵⁰

George Dickielle taidemaailma on instituutio vakiintuneiden käytäntöjen mielessä, se on siis konventionaalinen järjestelmä. Taideteos on artefakti, joka asetetaan taidemaailman piirissä toimivien henkilöiden toimesta mahdollisesti arvostettavaksi.

Institutionaalisen taideteorian mukaan sinänsä yksinkertainen taiteeksi asettaminen vaatii kuitenkin taustakseen koko taidemaailman monimuotoisuuden ja historiallisuuden, aivan kuin lapsen kastamisen taustalla on kirkon historia ja rakenne. Taidemaailma poikkeaa kuitenkin sopimusinstituutioista, esimerkiksi oikeudellisista instituutioista, joissa on tarkkoja normatiivisia sääntöjä siitä, miten toimitaan: virheitä saattaa tapahtua väriä välineitä käyttämällä. Taidemaailma ei Dickien mielestä tarvitse tiukan muodollisia toimintatapoja ja sallii oikut ja kevytmielisyydet menettämättä vakaavuuttaan tarkoituksien suhteen.⁵¹

Tässä mielessä taidemaailman ei tarvitsisi olla huolissaan arvovaltansa puolesta, vaikka taideobjekteja esiteltäisiinkin omituisissa paikoissa. Tämän ei sinänsä pitäisi vähentää taiteen tärkeyttä ja arvoa. Kesänäyttelyissä esillä ollut taide on usein lisäksi

---

⁵⁰ Becker 1984, 34-35.

⁵¹ Dickie 1990, 90-91; Haapala 1990, 90-92; Sepänmaa 1991, 144.

asetettu esille taidemaailmassa vakiintuneissa tiloissa, kuten taidemuseoissa ja -gallerioissa, ennen kuin ne on tuotu kesänäyttelyihin. Eri asia tosin on se, jos taideteokset fyysisellä tasolla kärsivät tällaisesta esilläolosta kesänäyttelyissä, esimerkiksi kosteusvaurioista. Jos asiaa katsotaan Dickien teorian kautta, navetta - vaikka lehmät olisikin juuri viety pois, mutta hajut olisivat vielä läsnä - ei ole näyttelytilana vaarallinen taidemaailman vakaville tarkoituspurille. Toisaalta läsnä ei ole aistittavissa taidehistorian ja -maailman arvovaltaa muuten kuin ehkä teosten itsensä tai näytteilleasettajan muissa yhteyksissä hankkiman auktoriteetin kautta.

Yleiseltä konseptiltaan kesänäyttelyt ovat noudatelleet pitkälti taidemaailmassa totuttuja näyttelytoiminnan kaavoja. Pihamaalle asetetut taideteokset näyttelyn osana ovat rikkoneet käytäntöjä, vaikka patsaita onkin totuttu näkemään kautta historian pihoiilla ja puistoissa julkisina veistoksina. Kuitenkaan taideteosten ripustukseen käytettyjen seinien laatu tai poikkeamat neljän seinän sisällä pysyttelevistä näyttelyistä eivät suista kesänäyttelyitä yleensä suoraa päätä virallisen taidemaailman ulkopuolelle. Yhtäläisyyksiä on enemmän kuin eroja.

3.2.2. Taidekenttä

Pierre Bourdieu puhuu taidekentästä, jonka rakenne muodostuu voimasuhteista kentällä erityispääoman jakautumisesta taistelevien agenttien tai instituutioiden välillä. Erityispääoma – esimerkiksi kentän toimintatapojen, käytetyn diskurssin ja historian tuntemus - on arvokasta vain tietyn kentän sisällä, ja ne, joilla on erityispääoman suhteen kentällä monopoliasema, pyrkivät säilyttämään vallitsevan tilanteen vakiona. Kentällä viimeksi tulleilla, ns. kerettiläisillä, on vähiten pääomaa ja he pyrkivätkin muuttamaan tilannetta kentällä, mutta peruspelissäntöjen avulla, kentän omien toimintatapojen kautta. Vakiintuneet tahot käyttävät suojelustrategioita uusien yrittäjien kumousstrategioita vastaan, ne alkavat tuottaa puolustavaa diskurssia. Kentän sisällä jatkuva taistelu on uudistava ja liikkeelle paneva voima.⁵²

Kesänäyttelyt tulivat ns. kerettiläisinä taidekentälle, oman vähän kulttuurista pääomaa taidekentän vakiintuneisiin näyttelyinstituutioihin nähden. Kesänäyttelyitä kritisoitiin heikkolaatuisiksi ja haukuttiin navettanäyttelyiksi, mutta samalla ne saivat ai-

kaan muutoksen kuvataiteen kentällä: näyttelytoiminnassa ennen hiljainen kesäkausi tuli mukaan näyttelytoimintaan ja vakiintuneetkin instituutiot, kuten museot ja galleriat, alkoivat järjestää näyttelyitä kesäisin varsinaisten kesänäyttelyiden rinnalla. Taidekenttä ehkä myös hieman demokratisoitui kävijöiden suhteen, tai ainakin näin tapahtui kesäaikaan. Välttämättä ne, jotka olivat kesänäyttelyiden yleisöä, eivät käyneet näyttelyissä talvikaudella.

Kun kesänäyttelyt oli hyväksyttävä taidekentän osaksi, alettiin vaatia niiden laadun tarkkailua ja luokittelua, jolla pyrittiin seulomaan näyttelyistä korkealuokkaisimmat ja näin valistaa yleisöä opastamalla se käynnin arvoisiin näyttelyihin. Taidekenttä pyrki näin takaisin horjumattomaan tilaansa ennen kesänäyttelyiden aiheuttamaa mullistusta ja halusi etäännyä ilmiön ääriominaisuuksista, pysyä puhtaana epämääräisyyksistä.

Taiteen yhteisöllisyyteen kuuluvat taiteen välittämisestä huolehtivat tahot, kuten taidemuseoiden ja gallerioiden työntekijät, taidekriitikot, kulttuuritoimittajat, taidehistorioitsijat ja keräilijät. Taiteen tuottajat eli taiteilijat luokituvat näiden ns. portinvartijoiden toimesta, samoin yleisö saa tietoa taiteesta heidän toimintansa seurauksena.⁵³ Portinvartijoiden rooli on yleensä määrittellä taideteoksen esteettinen arvo ja kelvollisuus taiteen instituutioihin, esimerkiksi taidemuseoiden kokoelmiin.

Kesänäyttelyt toimivat omalta osaltaan taidetta välittävissä joukossa suhteessa yleisöön, mutta virallisen taidekentän suuntaan ne ovat olleet portinvartijoiden ”hampaissa”. Kesänäyttelyitä ei haluttu hyväksyä taidekenttään kuuluvaksi näyttelyinstituutioksi. Taidekriitikot ja ammattitaiteilijoiden etujärjestöt huolestuivat ”villien” kesänäyttelyiden laadusta. Suomen Taiteilijaseura taidekentässä vakiintuneen instituution asemassaan otti oikeudekseen jaotella kesänäyttelyitä hyväksytyihin ja hyväksymisen ulkopuolelle jääviin näyttelyihin. Hyväksytyt kesänäyttelyt kuuluivat taidekenttään sen vuoksi, että niissä noudatettiin kentän laatimia sääntöjä näyttelytoiminnasta, eli esiteltiin taiteilijoiden ammattiliittoihin kuuluvia, ns. matrikkelitaiteilijoita ja toisaalta järjestettiin näyttelypuitteet vastaamaan taidekentän käytänteitä.

---

⁵² Bourdieu 1985, 106, 170.

⁵³ Lepistö 1991, 26-27.

Kesänäyttelyitä järjestävistä tahoista yksittäiset taiteilijat sekä taiteilija- ja taideseurat toimivat jo taiteen kentällä omilla aloillaan eli taiteen tuottajina ja tuottajien etuja valvovina eliminä, mutta siirtyessään taidetta välittäviin tehtäviin heidän roolinsa vaihtui uudeksi. Näistä tahoista tuli uudessa asemassaan kentän kerettiläisiä, joihin vakiintuneet taidekentän organisaatiot eivät suhtautuneet suopeasti. Toisaalta galleriat, joille näyttelyjen järjestäminen oli ammattimaista jo valmiiksi, olivat asemaltaan ylempänä myös kesänäyttelyjen hierarkiassa. Tämä ei kuitenkaan näy Suomen Taiteilijaseuran hyväksymisjärjestelmässä (katso seuraava luku), jolla pyrittiin osaksi vaikuttamaan kesänäyttelyjen laatuun. Gallerioiden kesänäyttelyt eivät saaneet liitolta määrällisesti sen enempää hyväksyntää kuin muidenkaan järjestäjätahojen näyttelyt.

3.3. SUOMEN TAITEILIJASEURA

3.3.1. Kesänäyttelyn ohjesääntö

Suomen Taiteilijaseura on perustettu vuonna 1864 kaikkien taidealojen yhteiseksi etujärjestöksi, 50-luvun alussa siitä tuli kuvataiteiden valtakunnallinen keskusjärjestö, johon kuuluvat jäsenliittoina Taidemaalariiliitto, Suomen Kuvanveistäjäliitto, Suomen Taidegraafikot, Suomen Kuvataidejärjestöjen liitto ja vuodesta 1994 lähtien Valokuvataiteilijoiden liitto. Seuraan kuuluu valtaosa maan ammattikuvataiteilijoista.⁵⁴

Suomen Taiteilijaseura alkoi huolestua jäsenistönsä puolesta taiteilijoiden oikeuksista näyttelykorvauksiin, kun kesänäyttelyiden kävijäluvut 70-luvulla alkoivat kohota joidenkin näyttelyiden osalta kymmeniin tuhansiin kävijöihin kesässä. Taiteilijaseura halusi varmistaa, että taiteilijat saavat asianmukaiset, tekijänoikeuslakiin perustuvat korvaukset siitä, että heidän töitään on näytteillä. Tämän lisäksi seurassa oltiin huolestuneita kesänäyttelyiden laadusta niin näyttelyiden ulkoisten puitteiden kuin osallistuvien taiteilijoiden ammattitaidon osalta. Näistä syistä Suomen Taiteilijaseura laati kutsunäyttelyn ohjesäännön, jota noudatettiin kesänäyttelyiden kohdalla vuodesta 1981 vuoteen 1988, jolloin Kuvasto ry. oli jo aloittanut toimintansa.

Pekka Paavola arvosteli vuonna 1978 Taide-lehdessä runsasta kesänäyttelytarjontaa epätasaisesta laadusta. Mukana oli Paavolan mukaan näyttelyitä laadultaan korkeatasoisista aivan kelvottomiin ja kaikkea siltä väliltä. Lisäksi näyttelyiden kokonaisuutta oli vaikea hahmottaa yhtenäisen tiedotteen puuttuessa. Paavola ehdottikin, että: ”Kuvataiteellisen valistuksen nimissä jonkun, vaikkapa Suomen Taiteilijaseuran kannattaisi tehdä suosituslista niistä näyttelyistä, joissa kannattaa kesän aikana vieraila tuntematta itseään petetyksi.”⁵⁵ Kesänäyttelyille haluttiin toisin sanoen laatuluokitus, jotta kävijät eivät joutuisi tahtomattaan pettymään.

Samana vuonna kun Paavola kirjoitti Suomen Taiteilijaseuran julkaisemassa Taide-lehdessä, myös seuran hallitus pohti keinoja turvata jäsenistönsä oikeudet ja näyttely-

---

⁵⁴ Lahden taiteilijaseura, <http://www.artists.fi/sf/stsyleis.html>, 1.7.1999.

⁵⁵ Paavola 1978, 34.

korvaussaatavat kesä- ja kutsunäyttelyiden kyseessä ollessa. Seuran työvaliokunta laati luonnoksen kesänäyttelyn ohjesäännöksi. Siinä määriteltiin kesänäyttely seuraavasti: ”Kesänäyttelyllä tarkoitetaan kuvataiteen esittelyä, joka osittainkin tapahtuu 1.5. ja 30.9. välisenä aikana, jossa teokset on tarkoitettu sijoitettavaksi ulkoilmaan ja kesäkäyttöisiin hallitiloihin ja johon pääsääntöisesti taiteilijat kutsutaan osallistumaan, johon yleisöllä on pääsymaksua vastaan mahdollisuus tutustua tai jossa teokset ovat myytävänä.”⁵⁶

Suomen Taiteilijaseuran jäsenliiton jäsenen ja näyttelyjärjestäjän tällaisen jäsenen osalta tuli noudattaa ohjesääntöä. Ohjesäännössä oli määräyksiä koskien taiteilijoille lähetettävien näyttelykutsujen sisältöä, näyttelytyöryhmien ammattiliittojäsenien palkkioita ja korvauksia, teosten näytteilleasettamista, vakuuttamista ja myyntiä, taiteilijoiden näyttelykorvausta ja näyttelyjärjestäjän oikeutta muuttaa näyttelyaikoja.⁵⁷

Seuraavassa työvaliokunnan kokouksessa ohjesäännön luonnoksen nimi muutettiin kutsunäyttelyn ohjesäännöksi⁵⁸ ja sitä seuraavassa kokouksessa luonnos kutsunäyttelyn ohjesäännöksi käsiteltiin loppuun. Kutsunäyttelyllä tarkoitettiin tässä tapauksessa kuvataiteen esittelyä, jossa osanottajien lukumäärä rajoittuu henkilökohtaisen kutsun saaneisiin kuvataiteilijoihin. Ohjesäännön seitsemäs kohta koski teosten tekijälle maksettavia näyttelykorvausta, joka muodostui kahdesta osasta, esityskorvauksesta ja käyttökorvauksesta.⁵⁹ Seuran toimintasuunnitelmassa vuodelle 1979 mainittiin pyrkimys sopimusjärjestelmän saamiseen koskien taideteosten näyttelykorvauksia ensisijassa kesä- ja kutsunäyttelyiden osalta.⁶⁰

Toimintasuunnitelmassaan vuodelle 1981 Suomen Taiteilijaseura ilmoitti ryhtyvänsä toteuttamaan kutsunäyttelyjen ohjesääntöä ja sitä kautta soveltamaan näyttelykorvausjärjestelmää lähinnä kesänäyttelyihin. Saatavien tulosten pohjalta oli tarkoitus selvittää koko näyttelykorvausjärjestelmän toteuttamismahdollisuuksia.⁶¹

---

⁵⁶ STS:n hall. työvaliokunnan kok. ptk. 30.10.1978, liite.

⁵⁷ STS:n hall. työvaliokunnan kok. ptk. 30.10.1978, liite.

⁵⁸ STS:n hall. työvaliokunnan kok. ptk. 3.11.1978.

⁵⁹ STS:n hall. työvaliokunnan kok. ptk. 6.11.1978, liite.

⁶⁰ STS:n toimintasuunnitelma vuodelle 1979, 24.5.1979.

⁶¹ STS:n toimintasuunnitelma vuodelle 1981, 4.12.1980.

Seura laati myös sopimukset, jotka tuli solmia sekä näyttelyjärjestäjän ja seuran että näyttelyyn osallistuvan, Suomen Taiteilijaseuraan kuuluvan taiteilijan ja näyttelyjärjestäjän välillä. Molemmat osapuolet sitoutuivat sopimuksissa noudattamaan kutsunäyttelyn ohjesääntöä. Näyttelyjärjestäjä oikeutettiin sopimuksessa käyttämään näyttelynsä yhteydessä määritystä ”Suomen Taiteilijaseuran hyväksymä näyttely”. Korvaukseksi sopimuksella saamistaan oikeuksista järjestäjän tuli maksaa seuralle kymmenen prosenttia näyttelyn pääsylipputulosta ja toimittaa asianmukainen selvitys lipputulosta viimeistään 14 päivän kuluttua näyttelyn päättymisestä. Omassa sopimuksessaan taiteilija todisti tietoisuutensa seuran ja järjestäjän välisestä sopimuksesta ja hyväksyi kutsunäyttelyn ohjesäännön.⁶²

Kirjeessä seuran jäsenistölle perusteltiin ohjesäännön ja näyttelykorvausten tarpeellisuutta etenkin kesänäyttelyiden kohdalla. Seuran tavoitteena oli ollut jo vuosia saada korvausjärjestelmä mahdollisimman kattavaksi, ulkomaisista näyttelyistä korvauksia oli maksettu jo vuodesta 1971 alkaen ja sittemmin myös kotimaisista yhteisnäyttelyistä. Kesänäyttelyissä saattoi olla kävijöitä kymmeniä tuhansia, mutta taiteilijat eivät saaneet mitään korvausta osallistumisestaan joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Ainoa rahallinen hyöty oli mahdollisesti taideteosten myynnistä saatava tulo. Ohjesäännössä aluksi esiintynyt teoskohtainen korvaustapa hylättiin käytännön ongelmien vuoksi ja se vaihdettiin kollektiiviseen, taiteilijakohtaiseen korvaukseen. Pääsylipputulosten prosenttiosuuksista kertyvät varat oli määrä jakaa stipendeinä seuran jäsentäiteilijoille. Kaiken kaikkiaan kutsunäyttelyiden korvausjärjestelmällä haluttiin turvata taiteilijoiden etuja ja pyrittiin parantamaan myös kutsunäyttelyjen, siis lähinnä kesänäyttelyjen, tasoa Suomessa.⁶³

3.3.2. Käytännön toteutus

Ensimmäisenä kesänä, jolloin kutsunäyttelyn ohjesääntöä sovellettiin kesänäyttelyihin, oli Taide-lehdessä julkaistussa näyttelylistassa kaksikymmentä kesänäyttelyä, joista viisi oli taidemuseoiden järjestämää.⁶⁴ Taiteilijaseura päätti kokouksessaan kesäkuun alussa kyseisenä vuonna, ettei solmi sopimusta erään näyttelyjärjestäjän kanssa, kos-

⁶² STS:n hall. kok. ptk. 9.1.1981, 10§, liitteet 2 ja 3.

⁶³ STS:n hall. kok. ptk. 4 9.1.1981, 10§, liite.

⁶⁴ Suomen Taiteilijaseuran hyväksymiä kesänäyttelyitä 1981, 51.

ka näyttelyssä ei ollut mukana yhtään ammattiliittoihin kuuluvaa taiteilijaa.⁶⁵ Marja-Terttu Kivirinta kirjoitti Helsingin Sanomien kesänäyttelykirjoituksessaan, että Suomen Taiteilijaseuran hyväksymistoimet ovat aiheuttaneet vastustusta, koska seuran hyväksymiin näyttelyihin ovat voineet osallistua pelkästään liittoon kuuluvat taiteilijat. Huolta oli kannettu siitä, ettei taiteen yleisöllä olisi enää sanottavaa siihen, kuka on taiteilija ja kuka ei ole.⁶⁶

Taide-lehdessä taas puolustettiin taiteilijaseuran hyväksymiskäytäntöä. Kyseessä oli jonkinlainen laatuluokitus, jota Pekka Paavola oli ajanut takaa muutamaa vuotta aikaisemmin. Kuluttajan näkökulmasta järjestelmä auttoi Pirkko Nukarin mukaan erottamaan lukuisten näyttelyiden joukosta ne harvat ja korkeatasoiset sekä selvemmin nostamaan esille nimenomaan ammattitaiteilijoiden näyttelyt.⁶⁷ Suomen Taiteilijaseura halusi nostaa esille näyttelyiden laadun parantamisen ja turvaamisen, mikä tapahtui juuri liittoon kuuluvien taiteilijoiden näyttelyitä suosimalla. Esillä olevista taiteilijoista tuli vähintään 90 prosentin olla ammattiliittoon kuuluvia taiteilijoita.⁶⁸ Toimintasuunnitelmassa vuodelle 1982 seura vetosi jäsenkuntaansa, etteivät jäsenet osallistuisi näyttelyihin, joiden kanssa seura ei ole solminut sopimusta ja näin ollen niitä hyväksy-
nyt.⁶⁹

Kutsunäyttelyn ohjesäännön soveltamisen ensimmäisenä kesänä oli seura syyskuun 11. päivään mennessä saanut tilitystiedot neljältä kesänäyttelyjärjestäjältä, jotka yhteensä maksoivat korvauksia seuralle 22 938 markkaa. Seitsemän näyttelyjärjestäjää oli vapautettu velvollisuudesta (kenties huonon lipunmyynnin ansiosta) ja yhdeksältä järjestäjältä vielä puuttui selvitys tilityksistä.⁷⁰ Vuoden kahdessa viimeisessä kokouksessa seura päätti julistaa haettavaksi 15 kappaletta 2000 markan suuruisia kesänäyttely -81 apurahaa tammikuun jäsenkirjeissä ja kerätä kesänäyttelyistä kertyneet korvaukset stipendirahastoon.⁷¹ Toimintakertomuksessa vuodelta 1981 mainittiin, että kut-

---

⁶⁵ STS:n hall. kok. ptk. 5.6.1981, 131§.

⁶⁶ Kivirinta, ”Todistaako kesänäyttely huikeasta elintasosta?” HS 14.6.1981.

⁶⁷ Nukari 1981, 4.

⁶⁸ STS:n hall. kok. ptk. 10.12.1988, 227§, liite 4.

⁶⁹ STS:n toimintasuunnitelma vuodelle 1982.

⁷⁰ STS:n hall. kok. ptk. 11.9.1981, 163§.

⁷¹ STS:n hall. kok. ptk:t 12.12.1981, 279§ ja 30.12.1981, 297§.

sunäyttelyn ohjesäännön soveltaminen lähti käyntiin verrattain hyvin ja sitä päätettiin jatkaa seuraavana vuonna.⁷²

Jäsenistölleen jakamassa Taiteilija-lehdessä vuonna 1984 Suomen Taiteilijaseura ilmoitti, että seuran hallitus oli käynyt tarkastamassa kyseisen vuoden kesänäyttelyitä ja samalla kehotti kaikkia näyttelyihin osallistuneita taiteilijoita kertomaan seuralle mahdollisista epäkohdista ja puutteista. Tällainen tieto olisi tärkeää seuralle seuraavan kesän näyttelyistä neuvoteltaessa.⁷³

Seuraavassa jäsenlehdessä tiedotettiin seuran päätöksestä jatkaa edelleen sopimusten solmimista saatujen kokemusten perusteella. Kutsunäyttelyn ohjesäännön mukaan näyttelyjärjestäjä vakuuttaa näyttelyyn luovutettavat teokset taiteilijan kustannuksella, mutta seura suositti, että järjestäjä vakuuttaisi omaan laskuunsa teokset kuljetusten, pystytyksen ja purkamisen sekä näyttelyn ajaksi. Ehdosta, jonka mukaan sopimusta näyttelyihin osallistuvien taiteilijoiden tuli olla kuvataiteen ammattiliittojen jäseniä, voitiin poiketa ainoastaan erityistapauksissa. Lisäksi ammattiliittoihin kuuluvien taiteilijoiden tuli päästä ilmaiseksi seuran hyväksymiin näyttelyihin. Seura tiedotti vielä, että se oli perustanut työryhmän, jonka tehtävänä oli tutkia ja kehittää kutsunäyttelyn ohjesäännön soveltamista kesänäyttelyihin ja laajemmin muihinkin näyttelyihin tulevaisuudessa.⁷⁴

Jäsenlehdessään Suomen Taiteilijaseura perusteli näyttelykorvauksia ja sitä kautta kutsunäyttelyn ohjesääntöä yhteiskunnallisilla perusteilla. Taiteilijan työn ensisijaisena tarkoituksena ei tämän mukaan ole teosten valmistaminen myyntiin, eikä kukaan maksa taiteilijalle palkkaa, kuten esimerkiksi esiintyville taiteilijoille maksetaan. Näin ollen näyttelykorvaus on eräs hyvitys siitä, että taiteilija asettaa töitään näytteille.⁷⁵

Vuonna 1986 päätettiin kesänäyttelyihin osallistumista tiukentaa taiteilijoiden osalta siten, että jos taiteilija osallistuu kesänäyttelyyn, joka ei ole Suomen Taiteilijaseuran hyväksymien näyttelyiden joukossa, hän menettää oikeutensa tulla valituksi seuran

---

⁷² STS:n toimintakertomus vuodelta 1981.

⁷³ Kesänäyttelyistä 1984, 10.

⁷⁴ Suomalainen 1985, 5.

⁷⁵ Suomalainen 1986, 2.

näyttelyihin seuraavan kahden vuoden ajaksi.⁷⁶ Näyttelyjärjestäjät maksoivat siis 10% lippituloista tai jos pääsymaksua ei ollut, 50 penniä per kävijä, seuralle. Vuosina 1981-85 seura jakoi nämä korvaukset stipendeinä koko jäsenkunnalle.⁷⁷ Vuoden 1986 näyttelykorvaukset oli päätetty maksaa stipendien sijaan yksilöllisesti eli kunkin näyttelyn korvaukset jaettaisiin näyttelyyn osallistuvien taiteilijoiden kesken. Jotta korvaukset eivät jäisi liian pieniksi, oli seurassa määritetty kullekin taiteilijalle maksettavan korvauksen minimimäärä.⁷⁸

Vuoden 1987 ensimmäisessä Taiteilija-lehdessä kutsunäyttelyn ohjesäännölle oli omistettu kokonainen sivu, joka sisälsi ohjesäännön tärkeyttä perustelevan kirjoituksen ja sen alla säännöt kaikkine kohtineen. Aikaisempien yhteiskunnallisten perustelujen rinnalle oli noussut asian ns. filosofinen puoli. Sen mukaan ajateltiin, ettei näyttely-yleisö suinkaan tule näyttelyyn ja maksaa siitä nähdäkseen näyttelyjärjestäjän, vaan yleisö tulee katsomaan teoksia. Näin ollen loogisesti taiteilijalle kuuluu osa maksuista, sitä enemmän, mitä enemmän ihmisiä hänen teoksiaan on nähnyt. Vuoden 1986 näyttelyistä saadut korvaukset vaihtelivat tuhansista markoista kymppeihin.⁷⁹

3.3.3. Kuvasto ry. ja suosituksista luopuminen

Taiteilijaseura päätti perustaa jäsenliittojensa kanssa 24.5.1986 Kuvasto ry:n visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistykseksi. Valvoessaan ja edistäessään taiteilijoiden oikeuksia Kuvasto perii tekijänoikeuslainsäädäntöön perustuvia korvauksia, esimerkiksi toisintamiskorvauksia, jälleenmyyntikorvauksia ja näyttelykorvauksia taiteilijan omistamien teosten esittämisestä näyttelyissä.⁸⁰ Kesänäyttelyidenkin näyttelykorvaussopimukset tehtiin sen jälkeen Kuvasto ry:n kanssa, mutta taiteilijaseura valvoi edelleen näyttelyjärjestäjiä ammattietukysymyksissä, kuten kuljetukset, vakuutukset ja myyntien tilitys.⁸¹

⁷⁶ STS:n toimintakertomus vuodelta 1986.

⁷⁷ Shackleton 1987, 3.

⁷⁸ ”Näyttelykorvausten jakotapa muuttuu” 1986, 2.

⁷⁹ Shackleton 1987, 3.

⁸⁰ Suomen Taiteilijaseura <<http://www.artists.fi/sf/sfkuvasto.html>> 1.7.1999; Shackleton 1986, 1.

⁸¹ STS:n hall. kok. ptk. 28.4.1988, 99§.

Kuvasto ry:n liittyminen näyttelykorvausjärjestelmään aiheutti muutoksen taiteilijaseuran ohjesääntöön, joka nyt edellytti Kuvaston kanssa tehtyä sopimusta ja muutti seuran hyväksymät näyttelyt ”Suomen Taiteilijaseuran hyväksymällä tavalla järjestetyiksi näyttelyiksi”. Kesän 1988 suositukseen riitti, että Kuvaston kanssa oli tehty sopimus. Ehtoa, että näyttelyssä esiteltävistä taiteilijoista 90 prosentin tulisi olla ammattiliittoihin kuuluvia, ei enää vaadittu suosituksen saamiselle. Aiempi laatua painottava hyväksymisjärjestelmä muuttui näin ollen siis pelkästään suosittamiseksi. Seurassa pohdittiin sitä, kuka suosituksia ylipäättään tarvitsee, ja yhtenä tahona esiin nousi TVL, joka hannunvaakunoita tienvarsille nähtävyyksipaikkoihin asentaessaan käytti asiantuntijana Suomen Taiteilijaseuraa.⁸²

Suosituksista päätettiin luopua, mutta kesän 1988 jälkeenkin niiltä näyttelyiltä, joihin osallistui ammattiliittoihin kuuluvia taiteilijoita, edellytettiin kutsunäyttelyohjesäännön hyväksymistä.⁸³ Luultavasti oltiin loitonnuttu ajatuksesta, että kesänäyttely-yleisö tarvitsisi ylemmältä taholta tulevaa ohjausta löytääkseen laadukkaisiin kesänäyttelyihin, joissa olisi esillä pelkästään ammattiliittoihin kuuluvien taiteilijoiden tekemää taidetta.

Suomen Taiteilijaseura julkaisi Taide-lehdessään joka vuosi listan hyväksymistään kesänäyttelyistä. Neljänä ensimmäisenä kutsunäyttelyn ohjesäännön soveltamisvuonna taiteilijaseuran hyväksytyjen näyttelyiden listalla oli myös taidemuseoiden näyttelyitä, niiden määrä tippui kuitenkin ensimmäisen kesän kuudesta kolmeen ja edelleen yhteen per kesä. Vuonna 1985 taidemuseoiden näyttelyitä ei enää suositeltu tässä yhteydessä. Hyväksytyjen näyttelyiden määrä vaihteli vuosittain kesän 1981 kahdestakymmenestä viimeisen eli vuoden 1988 neljäänkymmeneenyhteen. Viimeisen vuoden poikkeavan korkea lukumäärä näyttelyissä johtui luultavasti Kuvasto ry:n uudelleenlaisesta korvausjärjestelmästä ja taiteilijaseuran myönnötyksestä ammattiliittoihin kuuluvien taiteilijoiden määrän suhteen.

Suurista näyttelyistä Purnu ja Retretti eivät nauttineet taiteilijaseuran hyväksyntää kaikkina vuosina, vaikkakin esillä olevat taiteilijat kuuluivat Suomen tunnetuimpien

---

⁸² STS:n hall. kok. ptk. 10.12.1988, 227§, liite 4.

⁸³ STS:n hall. kok. ptk. 16.1.1989, 10§.

taiteilijoiden joukkoon. Myöskään esim. Art Suvanto Pelkosenniellä, Expohja, Paimensaari ja Suvi-Pinx eivät saaneet joka vuosi hyväksyntää.

Suvi-Pinxin ja Retretin kohdalla sopimus tehtiin vasta Kuvasto ry:n kanssa vuonna 1988. Suomen Taiteilijaseuran hyväksymien näyttelyiden järjestäjistä suurin osa oli taiteilija- ja taideseuroja ja -yhdistyksiä sekä kuntia.⁸⁴ Synä hyväksymisen puuttumiseen olivat luultavasti tekijänoikeudelliset laiminlyönnit ja toisaalta ammattitaiteilijoiden vähäinen osuus esillä olevista taiteilijoista.

Valvoessaan ammattiliittoihin kuuluvien kuvataiteilijoiden tekijänoikeuslaillisia oikeuksia Suomen Taiteilijaseura samalla asettui kesänäyttelyiden kohdalla 1980-luvulla portinvartijan asemaan valvoessaan näyttelyiden laatua. Laatu oli seuran mielestä suoraa seurausta siitä, että näyttelyssä oli esillä kuvataiteen alan ammattiliittoihin kuuluvien taiteilijoiden töitä. Seura halusi opastaa kuluttajan eli näyttelykävijän oikean ja hyväksytyyn taiteen äärelle julkaisemalla Taide-lehdessä joka kesä hyväksytyjen näyttelyiden listan. Vuosikymmenen kuluessa kohti loppuaan tällainen kuluttajan ohjailemistarve vaikuttaa vähenneen ja painopisteen siirtyneen taiteilijoiden etujen valvomiin, mistä on osoituksena Kuvasto ry:n perustaminen 1987 ja hyväksytyjen näyttelyjen muuttuminen suositetuiksi näyttelyiksi 1986. Suomen Taiteilijaseuran julkaisemat näyttelylistat kattoivat vain osan vuosien 1981-1988 kesänäyttelyistä ja jättivät ulkopuolelleen kävijöiden suosittujakin näyttelyitä⁸⁵ ja paikallistasolla varmasti oman arvonsa ansainneet harrastelijataiteilijoiden näyttelyt. Lisäksi ulkopuolelle jäivät mielenkiintoisia kontrasteja tarjoavat näyttelyt, joissa ammattitaiteilijoita oli esillä harrastelijoiden rinnalla.

---

⁸⁴ Liite 2.

⁸⁵ Esim. "Näyttelykalenteri" HS 30.5.1987.

3.4. LEHDISTÖN SUHTAUTUMINEN KESÄNÄYTTELYIHIN

3.4.1. Ensimmäiset vuosikymmenet

Kesänäyttelyt ovat saaneet osakseen vaihtelevaa kiinnostusta lehdistössä. Suurten näyttelyiden, kuten Purnun, vaiheita on seurattu valtakunnallisella tasolla ja monissa lehdissä. Paikallislehdissä alueen kesänäyttely on voinut kerätä paljonkin palstatilaa. Ainakin Helsingin Sanomat ja aikanaan Uusi Suomi julkaisivat kesänäyttelyistä melko laajoja luetteloita kesän näyttelytarjonnasta. Seuraavassa on kooste kolmen vuosikymmenen kesänäyttelyitä koskevista lehtiartikkeleista. Mukana on artikkeleita lähinnä sanomalehdistä sekä Taide-lehdestä, muutama juttu aikakauslehdistä.

Kesän hiljaisuus suhteessa näyttelytoimintaan huomattiin taidelehdissä viimeistään 60-luvulla, jolloin jonkinlaisia toimenpiteitä alettiin julkisestikin vaatia. Kevään ja kesän 1966 kattavan näyttelykatsauksensa yhteydessä Seppo Niinivaara huomioi, että kulunut kesä oli ollut taas lepokautta, jolloin turisteille oli vaikeata löytää katsottavaa pääkaupungissa museoiden vakioripustusten lisäksi. Niinivaara toivoi Helsingin kaupungin tekävän aloitteen kesän kuvataidetapahtuman järjestämiseksi.⁸⁶

Ensimmäinen suurimittainen kesänäyttely, Purnu '67, herätti lehdistönkin kiinnostuksen. Vuosien varrella esimerkiksi Purnun kävijämäärien kehityksestä uutisoitiin ahkerasti. Heti avauduttuaan Purnua verrattiin näyttelypaikkana mm. Tanskan Louisianaan ja Hollannin Kröller-Mülleriin, taidemuseoihin maaseudulla, kaukana maiden pääkaupungeista, missä ne olivat suosittuja retkeilykohteita. Purnun nähtiin luovan uusia näkökulmia sekä kuvataiteeseen että matkailun edistämiseen, peruselementtejä olivat Suomen kaunis luonto ja kuuluisimpien taiteilijoidemme teokset.⁸⁷ Tällä konseptilla Purnu sai paljon jäljittelijöitä itselleen ja runsaat kävijämäärät.

Kolme vuotta ensimmäisen Purnu-näyttelyn jälkeen, uuden vuosikymmenen alussa, uskottiin vahvasti kesänäyttelyiden elinvoimaisuuteen ja oikeutukseen, sillä ne olivat tavoittaneet paljon ihmisiä, jotka eivät muuten astuisi sisään museoihin ja gallerioihin. Taiteen katsottiin todella lähentyvän ihmisiä heidän lomamatkoillaan, jolloin he ovat

---

⁸⁶ Niinivaara 1966, 144.

⁸⁷ Mm. ”Purnun portit avataan jälleen tulevana kesänä”. Turun Sanomat 25.1.1969; ”Tapahtumia” 1967, 110.

vapautuneita ja vähemmän asenteellisia. Paimensaaren kesänäyttelyn -70 ominaisimpina piirteinä pidettiin luonnon läheisyyttä ja laittamattomuutta. Ensimmäiseen Suvi-Pinx-näyttelyyn liitettiin samat asiat kuin Purnuunkin, kesäinen luonto ja eturivin taiteilijat.⁸⁸

Lauri Ahlgrén kirjoitti artikkelissaan Taide ihmisen asialla taidepalvelujen saamisesta jokaisen kansalaisen ulottuville. Kuntien mahdottomuus saada hankittua oma kulttuuritoimintakeskus oli aiheuttanut sen, että monilla paikkakunnilla näyttelytoiminta oli aloitettu tilapäistiloissa, kuten navetoissa, kansakouluissa tai näyttelyteltoissa. Nämä kesänäyttelyt olivat saaneet paljon yleisöä ja myönteisen palautteen, mikä oli Ahlgrénin mukaan osoitus siitä, että toimintaa kehitetään oikeaan suuntaan. Ahlgrén näki kesänäyttelyt siis välivaiheena mentäessä kohti vakinaisia kulttuuritiloja ja -tarjontaa mahdollisimman monella Suomen paikkakunnalla.⁸⁹

Vuonna 1971 Purnun näyttelyä arvosteltiin liiasta steriiliydestä ja ahtaudesta, kuusi vierekkäin sijoitettua näyttelyhallia eivät enää vaikuttaneet väljän luontevilta, vaan toivat mieleen täyteenahdetun museon. Pihamaalle asetetut veistokset taas loivat väljän tunnelman. Seuraavana kesänä Purnussa esiteltiinkin enemmän veistoksia, koska niille oli tilaa ulkona luonnossa. Kesänäyttelyt yleensä nähtiin vuonna 1975 leimauttavana ilmiönä suomalaisessa taide-elämässä.⁹⁰

Purnua pidettiin vuonna 1977 käsitteenä, joka oli tuonut uusia tuulia näyttelytoimintaan Suomessa eikä ollut kangistunut kaavoihinsa. Samana vuonna toisen kerran järjestettyä Erkylän Omettaa pidettiin runsaana katsauksena nykyaikaiseen, sisätilojen ahtaus korvautui kekseliäällä ripustuksella, jossa käytettiin hyväksi navetan rakenteita, parvia ja pilttuita. Helsingin Sanomien Markku Valkosen mielestä kesänäyttelyissä kiertämisen huvituksia oli nähdä, miten hyvin veistokset oli saatu istutetuksi luontoon.

---

⁸⁸ Iso-aho 1970, 57; ”Taidetapahtuma rakentunut suviseen Sysmän Suopeltoon”. KSML 17.6.1970.

⁸⁹ Ahlgrén 1971, 8-9.

⁹⁰ Huhtamäki, ”Purnu 71”. Ilkka 11.7.1971; ”Entistä pitempään, entistä suurempi neljäs Purnun näyttely”. Aamulehti 13.2.1973; ”Purnu 75: Suomen Taiteilijaseura Purnussa” 1975, 55.

Ometta oli onnistunut kohtalaisesti, luonto elävöitti veistoksia, mutta toisaalta saattoi jopa nielaista ne. Ometan arvio oli kaiken kaikkiaan positiivinen.⁹¹

Seuraavana vuonna kirjoituksissa toistuivat melkein kymmenen vuoden takaiset huomiot kesänäyttelyiden ihmisläheisyydestä, luonnon vaikutteille altistamista ihmisistä ja siitä, että autoileva kesänäyttely-yleisö kiertää talvisaikaan galleriat ja taidemuseot kaukaa. Ometan näyttely koettiin runsaudessaan sekä nautinnollisena että ahdistavana ja kaoottisena. Kuvat veivät huomiota toisiltaan, mutta toisaalta suureen joukkoon mahtui paljon eturivin taiteilijoita. Näyttelyssä oli tuttuja töitä Helsingin gallerioissa kiertäneelle. Veistokset pihamaalla olivat luontevassa ympäristössä, toisaalta Rauni Liukon veistosjoukko synnytti maiseman kanssa kontrastin, joka sai sen luontumaan hyvin ympäristöön. Antti Maasaloon tuulikonstruktiot toimivat ulkona luonnontulessa. Yhtenäisen teeman puuttuminen oli kielteinen asia.⁹²

Oltiin arveltu, että kesänäyttelyinnostus häviäisi muutaman vuoden kuluttua, mutta toisin kävi. Näyttelyiden lukumäärä vain kasvoi koko 70-luvun. Vuosikymmenen loppupuolella kaikenkirjavat kesänäyttelyt alkoivat nostattaa korkeatasoisten näyttelyjen kannattajissa vaatimuksia jonkinlaisesta laatuluokituksesta, jonka perusteella kuluttaja voisi saada tietoja näyttelyistä ja valita tutustuttavakseen haluamansa kohteet. Pekka Paavola ehdotti, että esimerkiksi Suomen Taiteilijaseura laatisi suosituslistan käyntikelpoisista näyttelyistä kuvataiteellisen valistuksen nimissä. Runsaan tasovaihtelun lisäksi kesänäyttelyiden haittapuolina nähtiin samanlaisuus ja korkeat lippujen hinnat. Myös Osmo Laine ounasteli, että näyttelykesään tulisi jonkinlaista organisointia, sillä hetkellä näyttelyitä kiertävälle tilanne oli kaoottinen. Laine piti navettoja ehdottomasti tilapäisratkaisuuina näyttelytiloiksi niiden huonojen valo- ja lämpöolosuhteiden vuoksi, mutta toisaalta piti Erkylän Omettaa sisällöltään huomattavana ja täysipainoisena.⁹³

Markku Valkosen mukaan Suomen kesässä piti olla tarkkana näyttelyiden osalta siinä, että huomaa, "[...] milloin kohtaa kauneuspilkun, milloin finnin.". Kesänäyttelyissä ei

---

⁹¹ "Purnulaisilla 60-vuotisnäyttely". Hämeen Sanomat 1.6.1977; Valkonen, "Taide on istutettu Erkylän rinteeseen". HS 19.6.1977.

⁹² Siltavuori, "Taidetta Erkyläjärven maisemissa - maalaisrealismia ja tuulitoimisia konstruktioita". HS 23.6.1978; Kärri "Ometan kolmas kuvakesä pyörryttää paljoudellaan". Hämeen Sanomat 23.6.1978.

⁹³ Paavola 1978, 34; Laine, "Eräsuomalaisten kesähurjasteluissa kartanosta omettaan". Turun Sanomat 21.7.1978.

ollut huomauttamisen varaa siltä osin, että ne olivat positiivisia niin taiteilijoille kuin kävijöillekin, mutta harrastelijamaiset ja heikkotasoiset yritykset eivät olleet ammattitaiteilijoiden etujen mukaista. Näin ollen kuluttajasuojaa tarvittaisiin myös kuvataiteeseen. Valkonen ei sitä vastoin aivan vastustanut tilapäistilojen käyttöä, hänen mielestään ”Heikkoa olisikin se taide, joka ei kestäisi navettaa, tallia tai rihtä taustakseen.”⁹⁴

Purnun vuoden 1979 näyttelystä kirjoitettiin, että grafiikka soveltui hyvin sille varatun hirsisen luhtiaitan seinille ja Miina Äkkijyrkän ravi aiheinen veistos ulos nurmikentälle. Erkylän Ometan näyttelypaikkaa pidettiin edelleen onnistuneena ja Marja-Terttu Kivirinta kirjoitti Helsingin Sanomissa, että navetatkin kuuluivat jo Suomen kansalliseen perinteeseen kesätapahtumien paikkoina ja antoivat tapahtumille luontevamman sisällön.⁹⁵

3.4.2. 1980-luku

Uuden vuosikymmenen alussa myös suhtautuminen kesänäyttelyihin muuttui. Uuden Suomen A. I. Routio arvioi artikkelisarjassaan kahdeksan kesänäyttelyä ja Helsingin Taidehallin kuvakesän. Taidehallin artikkelin yhteydessä Routio totesi, että ”Jokseenkin hölmöltä on myös tuntunut kehottaa kuvataiteista kiinnostuneita matkailijoita lähtemään rengasmatkalle Sisä-Suomen navetoihin ja muihin tilapäisiin näyttelytiloihin, saadakseen kosketuksen ajankohtaiseen taiteeseen.”⁹⁶ Kesänäyttelyihin suhtauduttiin tässä hieman vähättelevään sävyyn.

Ennen kyseistä artikkelia Routio oli käsitellyt kahta navetassa sijainnutta näyttelyä, Erkylän Omettaa ja Art-Tuusulanjärveä, kommentoiden näkevänsä taidetta mieluummin sille alunperinkin tarkoitetuissa tiloissa. Aluksi idea taiteesta navetassa oli tuntunut Routiosta hauskalta, mutta loppujen lopuksi taide ei siellä toiminut hyvin eikä tullut hänen mielestään luonnonläheisemmäksiään. Toisaalta käytännön demokraattisuus ja yleisömenestys olivat hyviä asioita ja kärkipään kesänäyttelyt olivat sisällön laadultaan jopa parempitasoisia kuin talvikauden yhteisnäyttelyt Helsingissä. Silti Routio koki näyttelyissä valintamyymälämäisyyttä. Kaikkia kesänäyttelyitä koskevana

---

⁹⁴ Valkonen, ”Kesätaiteen kirjavat kasvot”. HS 16.6.1979.

⁹⁵ Viitala, ”Valo ja luonto taiteen kehyksinä”. Tyrvään Sanomat 14.7.1979; Kivirinta, ”Sillisalaattia kulttuurin nälkään”. HS 14.6.1979.

huomiona Routio esitti sen, että epäarvokkaissa tiloissa taide ei toimi tehokkaammin, vaikka ei mahdollisesti pelota arvokkuudellaan.⁹⁷

Markku Valkonen oli Roution kanssa samaa mieltä siitä, että alkuinnostuksen jälkeen kesänäyttelyiden ahtaus ja pimeys alkoivat tuntua mauttomilta taiteen laadusta huolimatta. Esimerkiksi Erkylässä kauniit maisemat eivät enää kompensoineet heikkoja sisätiloja ja pihapiiriinkin oltiin ripoteltu liian vähän teoksia. Art-Tuusulanjärvi oli käyttänyt Valkosen mukaan liian vähän hyödykseen luonnon tarjoamia mahdollisuuksia. Ammattikävijän näkökulmasta näyttelyt tuntuivat Valkosesta rutiininomaisilta ja kuivakkailta. Ne vaatisivat uusia ja poikkeuksellisiakin ideoita, muuten suurikin yleisö kyllästyi.⁹⁸ Valkonen toisti ideoiden tarpeellisuuden kolme vuotta myöhemmin kirjoittaessaan viimeisestä Erkylän näyttelystä. Hänen mielestään kesänäyttelyiden taika oli hiipumassa ilman elinvoimaisia oivalluksia.⁹⁹

Uuden Suomen kolumnisti Jukka Knuuti puolusteli omettoja kahta edellämaintuttua kirjoittajaa vastaan. Knuuti näki tilanteen kyllästymispisteenä kesänäyttelyitä kohtaan. Hänen mielestään näyttelytapa puolusti paikkaansa samoilla argumenteilla, joihin oltiin jo totuttu kesänäyttelyistä kirjoitettaessa. Näyttelyt antoivat tilaisuuksia uusille taiteilijoille esitellä töitään, kuntien matkailuviranomaiset olivat tyytyväisiä, kun ohi ajavat turistit pysähtyivät edes hetkeksi kuntaan ja ennen kaikkea yleisöksi saatiin ihmisiä, jotka eivät talvella taidelaitoksiin astuisi. Knuutin mukaan ”Kesänäyttelyt ovat varmasti paras keksintö, mitä on koskaan kehitetty vetämään ihmisiä talvella taide­näyttelyihin myös kotona kaupungissa.”¹⁰⁰

Jonkinasteisen navettanäyttelyihin kyllästymisen rinnalla kesänäyttelyjen laatu tuli entistä painokkaammin mukaan kirjoitteluun. Suomen Taiteilijaseura aloitti kutsunäyttelyn ohjesäännön noudattamisen kesällä 1981 ja julkaisi listaa hyväksytyistä näyttelyistä. Näyttelykesät olivat kaikesta huolimatta runsaita, näyttelyitä oli ”[...] joka notkossa ja saarenpäässä, alkuperäisestä käytöstä hyljätyissä talleissa ja navetoissa tai her-

---

⁹⁶ Routio, ”Oli jo aikakin vetäistä kesänäyttely pääkaupunkiin”. US 29.6.1980.

⁹⁷ Routio, ”Erkylän Ometta, Art-Tuusulanjärvi - kulttuurin maitoa kahdesta navetasta”. US 14.6.1980.

⁹⁸ Valkonen, ”Tarjoaako suomen kesä näyttelyitä vai teosrykelmiä?”. HS 2.7.1980.

⁹⁹ Valkonen, ”Uupunut Ometta”. HS 19.6.1983.

¹⁰⁰ Knuuti, ”Omettojen puolesta”. US 15.8.1980.

raskartanoissa.” Pirkko Nukarin mielestä kuitenkin vain harvat näyttelyt saattoivat olla kiinnostavia, osa oli harrastelijoiden näyttelyitä, mitä jakaumaa Nukarin mielestä Taiteilijaseura pyrki valottamaan hyväksymillään näyttelyillä. Erkylän ympäristötaidekokeilu oli Nukarin mukaan yksi esimerkki siitä, miten näyttelyitä voitaisiin kehittää vastaamaan alkuperäistä ajatusta korkeatasoisen taiteen tuomisesta lähemmäksi ihmistä.¹⁰¹

Kartanoita ja vanhoja pappiloita alkoi ilmaantua taiteen tiloiksi eläinsuojien sijaan 80-luvun kuluessa. Näyttelyihin kohdistunut innostus ei laantunut toisenlaisista ennustuksista huolimatta. Maila-Katriina Tuominen näki Suomen Taiteilijaseuran suositusjärjestelmän jakaneen kesänäyttelyt kahteen kastiin: hyväksytyjen näyttelyjen sisällöllinen laatu oli korkea, kun taas ulkopuolelle jääneet saattoivat sisältää mitä tahansa. Tuomisen mukaan kesänäyttelyistä oli muodostunut instituutio, jota ei enää saisi muutettua tai kitkettyä pois Suomen kesästä, vaikkakin selkiyttämistä kaivattaisiin. Instituutioituminen näkyi mm. siinä, että näyttelyistä oli tullut kesäteattereihin verrattava kesänviettotapa.¹⁰²

Avotakan toimittaja Antti Nuortio suhtautui 80-luvun puolivälissä vapaamielisesti kesänäyttelyiden monenkirjavaan runsauteen. Hänen mielestään luovuutta ei saisi kahlehtia ja kaikille harrastelijoillekin oli tilaa Suomen taidekesässä. Lisäksi taiteen ja vähemmän taiteen runsaus saattoi opettaa katsojia erottamaan hyvän huonosta, eli kehittämään yleisön makua taiteen suhteen. Nuortion mukaan kesätapahtumat ovat tehneet kulttuurin ihmisläheiseksi. Kuvataiteen päätapahtumaksi oli muodostunut Retretti Punkaharjulla, jossa kävi yli satatuhatta kävijää vuosittain.¹⁰³ Retretin korotti muiden kesänäyttelyiden yläpuolelle lausunnossaan myös tapahtuman johtaja Pekka Hyvärinen. Hänen mukaansa tilapäistilojen näyttelyt olivat tehneet tehtävänsä eli saaneet aikaan sen, että taidenäyttelyyn uskaltauduttiin nyt vaikka verryttelyhousuissa, mikä oli hyvä asia. Hyvärisen tavoitteena Retretissä ei ollut panostaa teosten myyntiin, vaan saada taiteelle mahdollisimman suuri yleisö.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Nukari 1981, 3-5.

¹⁰² Tuominen ”Kesätaide on jo muuttanut maalle”. Aamulehti 20.5.1984.

¹⁰³ Nuortio 1985, 86.

¹⁰⁴ Lindstedt 1985, 18.

Hyvärisestä ja Retretistä kertovassa artikkelissaan Suomen Kuvalehdessä Risto Lindstedt kirjoitti: ”Jossain ne sekoittuvat toisiinsa; kesä, taide, liikkeellä olemisen pakko ja levottomuus, jonka sydämenlyöntejä kesänäyttelyt rytmittävät. Siinä on myöhempien eksistentialististen aikojen taideopiskelijalle kelvokkaat gradun ainekset.”¹⁰⁵

A.I. Routio ilmoitti 80-luvun viimeisenä vuonna, että kesästä oli tulossa yhtä tärkeä näyttelykausi kuin talvestakin. Pienten, kivinavetoihin ja muualla pystytettyjen näyttelyiden rinnalle olivat tulleet suuret, ammattimaiset yrittäjät ja taidemuseot omilla kesänäyttelyillään. Suuri yleisö otettiin huomioon näyttelyiden rakentamisessa, kesänäyttelyt eivät olleet yhtä ankaran esteettisiä kuin talvella. Vanhat tehdashallit olivat 80-luvulla tulleet varsinkin nuorten yhteisnäyttelyiden tiloiksi gallerioiden ja museoiden sijaan.¹⁰⁶

3.4.3. 1990-luku

Suhtautuminen kesänäyttelyihin ei edellisen vuosikymmenen puolivälistä juurikaan muuttunut. Näyttelyt oltiin hyväksytyt kesäiseksi ilmiöksi ja instituutioksi. Suomen Taiteilijaseura lopetti näyttelyjen suosittamisen 80-luvun lopulla, eikä laadusta enää kannettu niin suurta huolta. Ehkä osasyynä oli se, että näyttelyt olivat karsiutuneet hyvinjärjestettyihin, eikä ammattitaiteilijoiden enää tarvinnut pelätä teostensa fyysisen kunnan puolesta. Hannele Jäämeren mukaan asemansa ja laatunsaakin vakiinnuttaneilta kesänäyttelyiltä oli löydettävissä sisällöllisesti yleinen ja perinteinen konsepti, johon kuului muutama kuuluisa taiteilija vetonaulaksi sekä lisäksi nuoria ja paikallisia taiteilijoita, ehkä myös joku ulkomaalainen. Retrettiä ihmeteltiin ulkomailla asti, se oli kunnianhimoinen taidekeskus korvessa ja sen kävijämäärät olivat huimia.¹⁰⁷

Leena Jaakkolan mukaan Mäntän kuvataideviikot vuonna 1993 oli tärkeä tapahtuma, koska se oli osaltaan hajauttamassa Helsinki-keskeisyyttä kuvataiteessa. Lisäksi Suomessa ei ollut vastaavia, kuraattorin kokoamia, valtakunnallisia nykytaiteen katselmuksia. Mäntän tapahtuman järjestäjien tavoitteista yksi oli tuttu jo kesänäyttelyiden

---

¹⁰⁵ Lindstedt 1985, 19.

¹⁰⁶ Routio, ”Kuvapuutarha kukkii nyt Suomessa runsaimmillaan”. US 25.7.1989; Rouhiainen, ”Kesänäyttelyt siirtyvät navetoista tehtaisiin”. US 25.7.1989.

¹⁰⁷ Jäämeri 1993, 48.

alkuajoilta: ”lähentää taidetta ja yleisöä”. Kuraattori, taidemaalari Juha Sääski ilmoitti tavoitteikseen ”korkean laadun ja monipuolisuuden”.¹⁰⁸

Tilanne oli kääntynyt 90-luvun puolivälissä kesänäyttelyiden suhteen jo siihen, että taidemuseoiden mielenkiintoisten näyttelyiden lisäksi näyttelyitä järjestettiin myös mm. ”sairaaloissa, pommisuojaissa, tehtaissa, myllyissä ja kesäisillä kedoilla”¹⁰⁹, kun tilanne oli 60-luvun lopussa se, ettei taidemuseoilla ollut mitään mielenkiintoista tarjottavaa kesäkaudelle. Väliaikaistiloina ei enää esiintynyt niin paljon navetoita tai muita vastaavia, joten navettanäyttelyiden leima oli ainakin käytännössä pyyhitty pois kesänäyttelyiden yltä. Perinteinen konsepti, joukko tunnettujen taiteilijoiden teoksia ripustettuna tyhjillään oleviin tilapäistiloihin, oli silti vielä voimissaan, samoin kuin yleisimmin yhteisnäyttelyiden hajanaisuus ja epätasaisuus. Taidekeskus Salmelan kaltaiset kesänäyttelypaikat, jotka luottivat nimekkäisiin ja vakiintuneisiin taiteilijoihin, vaikuttivat yllätyksettömiltä.¹¹⁰

Taidekeskus Salmelan toiminnanjohtaja Tuomas Hoikkalalla olikin selvä taiteellinen linjansa: ”varttuneet, merkittävästi suomalaiseen taiteeseen vaikuttaneet modernistit”. Samalla tavoitteena oli monille kesänäyttelyille vuosikymmenten ajan tuttu: suomalaisen yleisön kiinnostuksen herättäminen nykytaidetta kohtaan.¹¹¹ Vuonna 1997 Hoikkalan tavoitteena oli pelkästään ehyen ja korkeatasoisen näyttelyn aikaansaaminen: ”Ei tämä ole mikään heureka, jonne massat rynnivät”. Toimittaja Riitta Korhosen mukaan Suomessa oli liikaa kesänäyttelyjä, joista kaikki eivät voineet olla kannattavia ja yleisön suosiossa Salmelan tapaan. Korhonen käytti Hoikkalasta kertovan artikkelinsa otsikossa termiä latonäyttelyt vastakohtana Taidekeskus Salmelalle, jonka oli tarkoitus erottua edukseen latonäyttelyiden joukosta, vaikka eron tekeminen olisi ollut aivan turhaakin.¹¹²

Kolmekymmentä vuotta ensimmäisen Purnu-näyttelyn jälkeen mietittiin yhä samaa kysymystä: ”Mikä vetää suomalaisia kulttuurin pariin kesällä?”. Markku Valkonen ja

---

¹⁰⁸ Jaakkola 1993, 58.

¹⁰⁹ Rinne 1995, 33.

¹¹⁰ Rinne 1995, 34.

¹¹¹ Pyysalo 1995, 54.

¹¹² Korhonen 1997, 33.

Tuomas Hoikkala näkivät kesänäyttelyt taidekasvatusinstituutiona, kuten moni muu-kin ilmiön historian aikana on tehnyt. Valkosen mukaan kesä herättää suomalaisissa luonteissa yhteisöllisen puolen, mikä on syynä kesän kulttuurilliseenkin vireyteen. Tiedotusvälineiden välittämät kuvat ovat tärkeitä suurelle yleisölle, mutta näyttelyille ”Parasta julkisuutta on yleisön keskuudessa suusta suuhun kulkeva tieto”. 70-luvulla ”[...] kesänäyttelyillä otettiin haltuun tyhjenevää maaseutua.”, lyhytikäisten näyttelyjen määrän kasvaessa sisällöllinen laatu alkoi kärsiä. Hyvänä puolena tilapäisissä näyttelytiloissa Valkonen ja Hoikkala näkivät sen, että huomio kiinnittyi vanhoihin kulttuuriympäristöihin ja -rakennuksiin. Purkamisen sijaan tyhjenneille rakennuksille alettiin miettiä muuta käyttöä.¹¹³

Samat teemat toistuiivat lehtikirjoittelussa koko kesänäyttelyiden historian ajan: taiteen yhteys luontoon, lomailevan kansan asenteettomuus ja sitä kautta parempi taiteen vastaanotto, kesänäyttelyiden matala kynnyksen suhteessa ihmisiin, jotka eivät muulloin astuisi sisään gallerioihin ja museoihin sekä sisällöllinen korkealaatuisuus ja toisaalta tilapäistilojen heikkoudet. Ihmisten lähentäminen taiteeseen nähtiin kesänäyttelyiden parhaana ansiona ja samalla niiden olemassaolon oikeutuksena. Kaupalliseen puoleen ei puututtu, tutkimusmateriaalissa ei kesänäyttelyitä syytetty kaupallisuudesta, joskin lippujen hinnoista mainittiin.

Aimo Tukiainen kritisoi lehdistöä kymmenen vuotta ensimmäisen Purnu-näyttelyn jälkeen vuonna 1978: ”Kesänäyttelyiden suurin heikkous on minun mielestäni kritiikkittömyys, jota esiintyy monella tasolla. Osittain tilanne johtuu arvostelijoista, jotka eivät enää tunnu ottavan kantaa taiteelliseen tasoon. Yhtä suuret ja samanlaiset jutut kirjoitetaan kaikista näyttelyistä, vaikka niiden merkitys olisi aivan eri luokkaa.”¹¹⁴ Lausunto oli tietysti puolueellinen yhden näyttelyn puuhamiehen näkemys, lausuttu aikana ennen kuin suurempaa laatu keskustelua kesänäyttelyiden ympärillä käytiin. Tuohon asti näyttelyihin suhtauduttiinkin melko positiivisesti ja ilman vertailua. 80-luvun alkupuolen navettanäyttelyihin kyllästymisen jälkeen palattiin jälleen positiiviseen asenteeseen, vaikka 90-luvulla jonkun mielestä latonäyttelyitä oli Suomessa vieläkin liikaa.

---

¹¹³ Nuortio 1997, 59-62

¹¹⁴ Paavola 1978, 35.

4. KESÄNÄYTTELYIDEN ERI TAHOT

4.1. KESÄNÄYTTELYIDEN LUOKITTELU

Kesänäyttelyt eivät ole sisällöllisesti kovin yhtenäinen kokonaisuus. Pelkästään järjestäjätahojen runsaus saa aikaan erilaisia konsepteja, samoin kuin näyttelyt jonkin järjestäjryhmän sisällä eroavat muilta osin paljonkin. Kesto vuosissa ja viikoissa, paikka ja sisältö vaihtelevat hyvin paljon. Toki monilla näyttelyillä on useitakin samankaltaisia piirteitä.

Kesänäyttelyistä näyttäisi löytyvän mahdollisuus luokitella ne järjestäjän perusteella karkeasti kuuteen ryhmään. Näyttelyitä järjestäneitä tahoja ovat yksityishenkilöt, taide- ja taiteilijajärjestöt ja -yhdistykset, taidegalleriat, kuntien taidetoimikunnat ja kulttuurilautakunnat sekä säätiöt. Eri järjestäjätahoilla on aina yksilölliset kriteerinsä kesänäyttelyn järjestämiseen, mutta kunkin järjestäjryhmän sisältä voi etsiä yhdistäviä motiiveja. Joillakin kesänäyttelyillä, kuten esimerkiksi Purnulla, on ollut historiansa aikana useita eri järjestäjiä. Näyttelypaikat ovat vaihdelleet vuosien kuluessa. Alkuaikojen tilapäistiloista on siirrytty pysyvämpiin rakennuksiin.

4.1.1. Muutoksia järjestäjätahoissa ja näyttelytiloissa

Kulttuurielämässä ja taiteen kentällä 70-luvulla puhaltaneet uudistusten tuulet ja yhteiskunnallinen aktivoituminen näkyivät muun muassa järjestäytymisenä. Taiteilijoiden ammattijärjestöjen, kaikkein ylimpänä Suomen Taiteilijaseuran, merkitys tuli suuremmaksi.¹¹⁵ Erilaiset taiteilija- ja taideseurat ja -yhdistykset olivat ensimmäisten joukossa perustamassa kesänäyttelyitä. Aktivoituminen vaikutti osaltaan kesänäyttelyiden määrän kasvuun koko 70-luvun ajan, jolloin järjestöjen osuus järjestäjistä oli huomattava.¹¹⁶ Kokeiluluonteisuus, harrastelijamaisuus ja kenties myös tekemisen into vailla käytännön ammattitaitoa vaikutti näyttelyiden määrän kasvun lisäksi siihen, että ilmiötä kohtaan alettiin esittää kritiikkiä 70-luvun lopussa.

---

¹¹⁵ Ahmio 1999, 16.

¹¹⁶ Liite 2.

Seuraavalla vuosikymmenellä järjestäjiksi tuli yhä enemmän kuntia ja kaupunkeja, mihin osaltaan varmasti vaikutti laki kuntien kulttuuritoiminnasta. Laki velvoitti kuntia tarjoamaan kuntalaisille paikallisia taidepalveluja, mahdollisuuksia taiteen vastaanottoon. Kesänäyttelyn järjestäminen nähtiin yhtenä, suhteellisen vaivattomana tapana täyttää laissa määritelty tehtävä. Suunnilleen jokaisesta kunnasta löytyi joku tila, koulun juhlasali, kirjasto tai muu tilapäiselle näyttelylle sopiva paikka, eikä mahdollisesti oman kunnan taiteilijoista muodostunut näyttely vaatinut kovin paljon taloudellisia uhrauksia. Kunnat saivat usein apua järjestelyissä paikallisilta taiteilijayhdistyksiltä. 80-luvulla kesänäyttelyissä lisääntyivät myös ammattimaiset näyttelyjärjestäjät, galleristit ja matkailuyrittäjät, jotka lisäsivät ilmiöön liiketoimintamaisuuden.

Tilat, joissa kesänäyttelyitä on järjestetty, ovat monenkirjavuudessaan muuttuneet myös luonteeltaan vuosikymmenien aikana. Ilmiön alussa käyttöön otettiin maaseudulla hylätyiksi joutuneet piharakennukset ja eläinsuojat, myös puistot ja pihamaat kelpasivat tilapäisten taidenäyttelyiden näyttämöiksi. Seuraavalla vuosikymmenellä näyttelytoiminnan jouduttua kritiikin kohteeksi ja toisaalta ammattimaistuesssa maaseudun kulttuurimiljööstä alettiin etsiä arvokkaampia tiloja, tyhjentyneitä kartanoita ja pappiloita, taiteen esittelyyn.

Toisaalta kesänäyttelyiden palatessa kaupunkeihin hakeuduttiin talleja ja navetoita vastaaviin, urbaaneihin tuotantolaitoksiin, kuten hylätyihin tehdashalleihin. Tikka-koskella suuressa navetassa järjestetyn keskisuomalaisten nuorten taiteilijoiden yhteisnäyttelyn esitteessä Hannu Castrén kirjoitti ajatuksiaan näyttelypaikasta. Hänen mielestään vanhat ja hylätyt rakennukset kiehtovat nykytaiteilijoita kaikkialla ”mystisen väreilysnä” vuoksi. Kun maailmalla taidetta on esitelty urbaaneissa teollisuustiloissa, on suomalaiselle luontevampaa viedä taidettaan maaseudulle lähelle luontoa, tärkeätä innoituksen lähdettä.¹¹⁷

Rinnastuessaan navetan tai toisaalta tehdashallin kanssa taiteen ja tilan välille syntyy tietynlainen kontrasti, vastakkainasettelu, joka voi tuoda esiin molemmissa uusia ulottuvuuksia. Kartanon tai muun kulttuurihistoriallisen taustan omaavan rakennuksen seinillä taide saa osansa tilan ylevyydestä, yhteys on perinteisempi ja vakiintuneisuutta

korostava. Nykyaiteella on tosin oma suhteensa romanttiseen kartanomiljööseen, kontrasti voi syntyä tyyliuuntien välillä.

4.1.2. Erilaiset kesänäyttelyt

Uudet taidesuunnat alkoivat näkyä 1980-luvun alussa myös kesänäyttelyjen tarjonnassa. Vuonna 1981 esittäytyi Erkylän Ometassa erityinen ympäristötaiteen ryhmä.¹¹⁸ Muutenkin monien kesänäyttelypaikkojen suora yhteys luontoon mahdollisti taiteen esittämisen metsässä, ruohokentällä ja järvellä, rakennusten seinien ulkopuolella. Ympäristötaiteen ohessa uusia taidemuotoja Suomessa olivat tila- ja performanssitaide. Varsinkin nuorten taiteilijoiden yhteisnäyttelyille luontevia paikkoja olivat vanhat tehdashallit, jotka juuri ennen purkuaan pääsivät vielä taiteen näyttämöiksi.¹¹⁹

Kesällä 1982 järjestettiin Lehtimäellä ympäristötaidetapahtuma, jolla oli merkitystä tila- ja ympäristötaiteen voimistumisessa. Vuonna 1985 Kangasniemen entiselle nuoriseurantalolle kokoontui parinkymmenen henkilön joukko marginaalitaiteilijoita etenkin Ö-ryhmästä, jotka loivat koko kesän ”Suomen Aino” -nimistä monimuotoista taidespektaakkelia, eräänlaista ”Kalevalan uudelleenlaulantaa”. Teoskokonaisuus muodostui väri- ja performanssitilateoksista.¹²⁰

Helsinkiläinen taidegalleria Pelin järjesti kesällä 1986 Järvenpäässä Taidekuninkala -kesänäyttelyn, joka sisälsi osin vakavaa, osin leikkimielistä taidetta, Erkki Pirtolan mukaan esillä oli Suomen kuvataiteen rock'n'roll. Mukana olivat mm. Rosa Liksom, Jan-Olof Mallander, Kimmo Sarje, Cris af Enehjelm ja Jarmo Mäkilä. Taidekin oli yhtä lailla monimuotoista, ympäristö- ja tilateoksia, installaatioita sekä perinteisempää maalaustaidetta. Yleisömäärä ei vastannut tavoitteita, vaikka lehdistössä vastaanotto oli innostunutta.¹²¹

Turun köysitehtaalla oli kesällä 1987 yhteisnäyttely, joka oli ensimmäinen sarjassa tilatapahtumia eri puolilla Suomea. Vanhoissa tehtaissa järjestettyjä tilatapahtumia oli

---

¹¹⁷ Castrén 1986.

¹¹⁸ Erkylän Ometta 1981, 5.

¹¹⁹ Rouhiainen, ”Kesänäyttelyt siirtyvät navetoista tehtaisiin” US 25.7.1989.

¹²⁰ Kivirinta & Rossi 1991, 133, 136, 244.

¹²¹ Pirtola 1986, 44-45.

mm. Kotkassa, Porissa, Billnäsissä ja Helsingin Katajanokalla. Taiteidenvälisen MUU ry:n ensimmäisen kesänäyttelyn avajaisista Billnäsissä vanhassa ruukissa vuonna 1989 muodostui improvisoitu performanssiesitys, jossa oli osallistujia Suomen lisäksi myös Virossa.¹²² Edellisenä kesänä MUU-ryhmäläisten teoksia oli esillä Porvoon vanhalla Fiskarsin tehtaalla ja Espoon Kilossa vanhassa puutyötehtaassa, joka sen jälkeen purettiin.¹²³

Omaperäisempään kesänäyttelytarjontaan 80-luvulla kuuluu myös Lahden taiteilijaseuran Arttu-näyttelyt ja etenkin niistä kolmas. Arttu III:n näyttelytilana toimivat kaupungin bussipysäkit.

4.1.3. Yksityisten järjestämät näyttelyt

Yksityisten järjestämät näyttelyt ovat usein sellaisia, että taiteilija on avannut ateljeen ja työskentelytilansa yleisön nähtäväksi ja kenties kutsunut myös muita taiteilijoita esittäytymään tiloihinsa kesäaikaan. Motiivina on ollut ehkä saada omaa taidetta tunnetuksi ja myydyksi helposti suoraan sen tekopaikalta. Purnu on jälleen yhtenä ensimmäisenä esimerkkinä, kuten myös Teemu ja Raija Luodon Taidepappila Kuhmalahdella, joka on ollut yleisölle avoinna kesäisin 1970-luvun alusta saakka. Taidepappilassa on ollut vuosien varrella isäntäväen lisäksi esillä myös muiden taiteilijoiden taidetta, ulkomaalaistenkin. Yksityisten taiteilijoiden avaamia kesäateljeita on varmasti enemmän kuin ne, jotka ovat mukana näyttelytaulukossa.

Tuomas Hoikkalan ideasta liikkeelle lähtenyt Taidekeskus Salmela on erityyppinen kuin edellä mainitut yksityisten järjestämät näyttelyt. Lähtökohtana oli järjestää kulttuurimiljööseen Mäntyharjulle korkeatasoinen kesänäyttely, jonka pääpaino olisi laadukas taide taiteilijoiden ehdoilla esiteltynä. Toiminnanjohtaja Hoikkala toimii Salmelassa tärkeänä imagollisenakin johtohahmona.

Terttu Jurvakaisen galleriassa, joka on perustettu taiteilijan työtilojen alakertaan, taidenäyttelytoimintaa on ainakin kesäisin. Kesänäyttelyt ovat rakentuneet Jurvakaisen

---

¹²² Kivirinta & Rossi 1991, 151, 246.

oman taiteen muodostaman ytimen ympärille, mukana on ollut joka kesä muutamia arvostettuja suomalaisia taiteilijoita, yleensä kuvanveistäjiä. Ensimmäisen kesänäyttelyn Muhoksella Jurvakainen piti vuonna 1978, samana vuonna hän myös ryhtyi täysipäiväiseksi taiteilijaksi jätettyään työnsä opettajana.¹²⁴

4.1.4. Taidejärjestöjen kesänäyttelyt

Niin valtakunnallisten kuin paikallistenkin taide- ja taiteilijaseurojen ja -yhdistysten järjestämät näyttelyt ovat suurin joukko kaikista kesänäyttelyistä. Varsinkin kuntien ja kaupunkien taideseurojen apuna on ainakin taloudellisesti ollut usein kaupunki, kuten muussakin seurojen toiminnassa. Kesänäyttelyn järjestäminen on ollut seuroille ja yhdistykselle yksi hyvä tapa saada jäseniensä tuotoksia esille suurelle yleisölle. Usein taiteilijaseuran oman osallistumisen lisäksi näyttelyyn on kutsuttu ulkopuolisia taiteilijoita. Ulkopuolinen taho on myös voinut juryttää seuran näytteille tulevia töitä.¹²⁵

Hyvinkään taiteilijaseuran Erkylän Ometta oli puhtaasti taiteilijaseuran oma voimannäyte, vaikka rahoitusta saatiinkin kaupungilta ja kaupunginjohtaja toimi näyttelyn suojelijana. Seura joutui luopumaan hankkeestaan liian vähäisen taloudellisen kannattavuuden takia, näyttelytilat aiheuttivat ehkä suurimman käytännön ongelman. Ometta ei ollut Hyvinkään taiteilijaseuran ensimmäinen eikä viimeinenkään kesänäyttely.

Lahden taiteilijaseura on ollut hyvin aktiivinen kesänäyttelyiden järjestäjä jo ilmiön alkuaajoista lähtien. Vuonna 1968 järjestettiin ensimmäinen Talli & Puisto-näyttely Lahdessa, Mukkulan matkailukeskuksessa ja näyttelysarja jatkui vuoteen 1972. Kuvanveisto oli vallitsevana teemana, nimensä mukaisesti näyttely hyödynsi veistosten esittelytilana laajaa piha-aluetta. Näytteillä oli seuran omien taiteilijoiden lisäksi kutsuttujen taiteilijoiden töitä.¹²⁶ Talli & Puisto-näyttelyiden jälkeen Lahden taiteilijaseura järjesti kesänäyttelyitä Messilän kartanon tiloissa. Kesinä 1983 ja 1984 seuran näyttelyt järjestettiin kaupungin puistossa, jälkimmäisenä vuonna nimellä Business

---

¹²³ Rouhiainen, ”Kesänäyttelyt siirtyvät navetoista tehtäisiin” US 25.7.1989.

¹²⁴ Seppä 1991, 174; Seppä 1993, 49.

¹²⁵ Esimerkkejä: Erkylän Ometta, Talli & Puisto.

City Park. Ennakkoluulottomuutta näyttelytilojen valinnassa osoittavat 80-luvun Arttu I, II ja III-näyttelyt, joista kaksi ensimmäistä järjestettiin purkotalossa ja kolmannen näyttelyn taide oli esillä kaupungin bussipysäkeillä.¹²⁷

Valtakunnallisen taideyhdistyksen järjestämä on esimerkiksi Suomen Kuvataidejärjestöjen Liiton kesänäyttely Voipaalan taidekeskuksessa Valkeakoskella. Näyttelytoimikunta on koostunut kunakin vuonna joukosta taiteilijoita ja suojelijana on toiminut arvovaltaisia henkilöitä, kuten opetusministeri ja maaherra. Valkeakosken kaupunki kunnosti Sääksmäellä sijaitsevaan Voipaalan kartanoon tilat näyttely- ja kurssitoiminnalle ja Kuvataidejärjestöjen Liitto sitoutui järjestämään Voipaalassa valtakunnallisia taidenäyttelyitä. Voipaalassa on ollut pyrkimyksenä pitää taiteen taso korkeana kesänäyttelyissä.¹²⁸

4.1.5. Galleriat normaalitilojensa ulkopuolella

Hiljaisina kesäkausina myös kaupunkien taidegalleriat alkoivat hakeutua maaseudulle, etsimään kesäpaikkoja, joihin voisi perustaa tilapäisiä näyttelykeskuksia. Ensimmäisten joukossa helsinkiläisen taidesalonki Pinxin johtaja Jorma Savolainen alkoi etsiä näyttelypaikkaa, kunnes sellainen löytyi Sysmän Suvipellosta: vanha Ilolan kansakoulu, jonka ympärille rakennettiin lisäksi muutamia näyttelyhalleja. Taidesalonki Pinx järjesti vuonna 1969 järjestyksessään kolmannen Purnun näyttelyn. Kenties siitä Savolaisen usko kesänäyttelyilmiöön kasvoi, sillä vielä paria vuotta aiemmin hän oli kieltäytynyt järjestämästä ensimmäistä Purnu-ryhmän näyttelyä.¹²⁹ Ensimmäisestä kesästäan 1970 lähtien Suvi-Pinx liitettiin osaksi alueen matkailu- ja lomailuimagoa.¹³⁰ Suvi-Pinx on järjestetty ja järjestetään säännöllisesti joka vuosi.

4.1.6. Säätiöiden järjestämiä kesänäyttelyitä

Tutkimusaineistossa pienin kesänäyttelyiden järjestäjajoukko ovat erilaiset säätiöt. Amos Anderssonin museosäätiö järjesti ainakin kesällä 1971 Kemiössä, Söderlångvi-

---

¹²⁶ Huhdanpää, ”Talli ja puisto”. Lalli 19.6.1969.

¹²⁷ Lahden taiteilijaseura <<http://www.lpt.fi/io/artlahti/hist1.html>> 1.7.1999.

¹²⁸ Voipaalan Taidekeskus. Näyttelyjulkaisut 1977, 1979, 1980, 1981. Valkeakoski.

¹²⁹ Kankaanpää 1999, 4. JYTHL

¹³⁰ Ahtola-Moorhouse 1992, 5-7; Taidetapahtuma rakentunut suviseen Sysmän Suopeltoon. Keskisuomalainen 17.6.1970.

kin kartanossa kesänäyttelyn, joka esitteli kotimaista taidetta 1930- ja -40-luvuilta. Halosten museosäätiö Lapinlahdella järjesti vuonna 1973 näyttelyn, johon osallistui ryhmä Kemi, lisäksi esillä oli Emil Halosen alkuperäisiä kipsimalleja. Vuonna 1975 säätiö järjesti yhdessä Lapinlahden kunnan kulttuurilautakunnan kanssa Emil Halosen 100 -vuotismuistonäyttelyn ja nykykuvanveistäjien näyttelyn. Maire Gullichsenin taidesäätiö on merkitty järjestäjäksi ainakin vuonna 1978 Villa Maireassa Noormarkussa olleeseen näyttelyyn.

4.1.7. Kunnat kesänäyttelyiden järjestäjinä

Kuntien osuus kesänäyttelyitä järjestävänä tahona on toiseksi suurin järjestöjen ja yhdistysten jälkeen. Nämä kaksi järjestäjätahoa voivat myös lomittua keskenään, ideointi voi tulla taidejärjestöltä, kun taas käytännöllinen ja taloudellinen puoli on kunnan vastuulla. Pienissä kunnissa edellä mainittuihin elimiin voi myös kuulua samoja henkilöitä. Sotkamon kesänäyttelyn ensimmäiseen valmistelevaan toimikuntaan kuului kulttuurisihteerin lisäksi Sotkamon Kuvataiteilijat ry:n jäseniä. Kunta on järjestänyt tilat näyttelylle ja avustusta on saatu lisäksi paikallisilta yrityksiltä ja liikelaitoksilta.¹³¹

Kuusankosken kulttuuritoimisto on järjestänyt 1980-luvun loppupuolelta lähtien kesänäyttelyitä Kuusankoski-talolla. Esillä on ollut kerrallaan pieni määrä pääosin kotimaista. Vuonna 1992 taidetta oli esillä kuusankoskelaisista kodeista. Kuusankoski-talo edustaa näyttelypaikkana niitä lukuisia kirjastoja ja kunnantaloja, jotka ovat korvanneet ja osin yhä korvaavat kunnista puuttuvia vakinaisia näyttelytiloja.

---

¹³¹ Näyttelytoimikunnan kok. ptk:t 27.1.1984, 27.5.1984. SKA.

4.2. TAITEILIJAT KESÄNÄYTTELYISSÄ

Taiteilijat muodostavat teoksineen kesänäyttelyiden sisällön, joka taas on elimellinen osa ilmiön paikanmäärittämisessä taidekentällä. Taiteilijoiden oman nimensä kautta taideteoksilleen antama arvovalta liittyy kesänäyttelyiden saamaan arvostukseen ja ylenemiseen korkeakulttuuriksi tai ”jäämiseen” populaarikulttuurin puolelle. Varsinkin esimerkinäyttelyiden kohdalla tulee kuitenkin esille se, että näyttelyissä on esitelty tunnetuimpia suomalaisia taiteilijoita.

Seuraavassa käsitellään muutamien esimerkkien kautta kesänäyttelytaulukon (liite 2) pohjalta taiteilijoiden esiintymistä kesänäyttelyissä, yksittäisinä kesinä eri näyttelyissä esiintymistä, vuosittaista säännöllisyyttä kesänäyttelyihin osallistumisessa sekä vuosikymmenittäin ilmeneviä muutoksia osallistumistiheydessä. Taiteilijoita on pyritty valitsemaan eri ikäluokista sen mukaan, milloin he ovat aloittaneet toimintansa taiteilijoina, toisin sanoen tulleet hyväksytyiksi taidekentän sisälle. Vappu Lepistön mukaan taidekentälle astuminen on olennainen vaihe taiteilijan uralla ja siihen olennaisesti vaikuttavia tekijöitä ovat taidekoulutus, näyttelytoiminta, taidekritiikki sekä tiedotusvälineet.¹³² Kattavaa linjaa kesänäyttelyihin osallistumisesta ei kenenkään osalta voi tehdä, koska kerätty materiaali ei ole aukoton.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että samoja taiteilijoita on esiintynyt monissa näyttelyissä vuosien kuluessa. Ensimmäinen taiteilijasukupolvi, joka oli mukana jo 60-luvun näyttelyissä, alkaa 80-luvulla saada seuraa uudemmista taiteilijoista, mutta sama perusjoukko säilyy aina 90-luvulle saakka. Aivan nuorimpia taiteilijoita ei näyttelyissä yleensä esiinny, jolleivät he ole näyttelylle teemana tai eräänä erillisenä joukkona¹³³. Kesänäyttelyt ovat siis yleensä luottaneet jo asemansa taidekentällä vakiinnuttaneisiin taiteilijoihin. Taiteilijaseurojen jäsenet ja harrastelijamaiset taiteentekijät ovat osallistuneet oman järjestönsä kesänäyttelyihin, näyttelyihin kutsutut taas edustavat tunnettua ja arvostettua matrikkelitaiteilijajoukkoa. Taiteilijamäärät ovat vähentyneet 70-luvun

---

¹³² Lepistö 1991, 29.

¹³³ Esim. Erkylän Ometta 1982 ja Suomen Taiteilijaseuran kesänäyttely Riihimäen lasimuseossa 1984 teemalla ”nuori taide”.

huippulukemista kohti 90-lukua, jonka aikana usean kymmenen taiteilijan massanäyttelyitä ei ole enää järjestetty.

4.2.1. Taiteilijaesimerkkejä

Taidegraafikko Tuulikki Pietilä (1917-), joka on aloittanut taiteellisen uransa jo 30-luvulla ensimmäisillä näyttelyillä, kuuluu alkuperäiseen Purnu-ryhmään ja oli osallistamaan ideoimassa kesänäyttelytoiminnan aloittamista Purnussa. Purnun kesänäyttelyihin Pietilä on osallistunut vuosina 1967, -77, -87 ja -92 seitsemän muun Purnuryhmäläisen kanssa sekä vuonna 1969 22 taiteilijan kanssa. Lisäksi vuonna 1970 Pietilä osallistui ensimmäiseen Suvi-Pinxin näyttelyyn, jossa oli mukana 18 muuta taiteilijaa, Pietilän lisäksi Taisto Ahtola ja Pentti Melanen Purnuryhmästä. Nämä kolme purnulaista osallistuivat myös vuonna 1982 Pyhäniemen kartanon kesänäyttelyyn Hollolassa. Sotkamon kesänäyttelyssä vuonna 1985 Pietilän kanssa esittäytyivät Eva Cederström ja Aimo Kanerva.

Tuulikki Pietilä on siis osallistunut kesänäyttelytoimintaan kaikkina ilmiön olemassaolon vuosikymmeninä, tosin aineiston perusteella tahti harveni 90-luvulle tultaessa, sitä ennen vähintään joka toinen kesä oli ryhmänäyttely. Järjestäjien perusteella kaikki näyttelyt, joihin Pietilä on osallistunut, kuuluvat eri ryhmiin. Purnun näyttelyissä Pietilä on itse ollut järjestäjänä.

Yksi useimmin kesänäyttelyaineistossa esiintyvistä taiteilijoista on taidemaalari Reino Hietanen (1932-), joka kuuluu 50-luvulla toimintansa aloittaneeseen taiteilijasukupolveen. Hietasen sukupolven taiteilijat ovat runsaasti esillä kesänäyttelyissä, he muodostavat kesänäyttelyiden taiteilijoiden vakiojoukon. Hietanen esiintyy ensimmäisen kerran Lahden taiteilijaseuran näyttelyssä Talli & Puisto vuonna 1969 ja toisen kerran samaisen seuran järjestämässä Kuva-Messilässä kesällä 1980. Hietanen on Lahden taiteilijaseuran jäsen ja toimi sen puheenjohtajana vuosina 1968-70, joten hän on ollut järjestämässä seuran ensimmäisiä kesänäyttelyitä. Purnun näyttelyihin hän on osallistunut kolmesti 70-luvulla ja lisäksi vuonna 1990.

Hietanen osallistui 70- ja 80-luvuilla myös Pirkanpohjan näyttelyihin Ähtärissä, Suomen Kuvataiteilijoiden Keskusliiton (taulukossa SKL) näyttelyihin Voipaalassa sekä

Pyhäniemen kartanon kesänäyttelyihin Hollolassa. 1990-luvulla Hietanen on osallistunut taidekeskus Salmelan kesänäyttelyyn kolme kertaa. Ainakin yhden kerran Hietanen on osallistunut Suvi-Pinxin, Huhtalan taidekievarin, Art Tuusulanjärven, Sahalahden ja Sotkamon kesänäyttelyihin.

Kaiken kaikkiaan 80-luku on ollut vilkkainta kesänäyttelyaikaa Hietaselle, hän osallistui aineiston perusteella vuosikymmenen aikana yhteensä kolmeentoista kesänäyttelyyn. Näyttelyt, joihin Hietanen on osallistunut, kuuluvat korkean statuksen omaaviin kesänäyttelyihin, ne ovat olleet myös Suomen Taiteilijaseuran hyväksytyjen näyttelyiden listalla..

Aivan 70-luvun lopussa taidekentälle astuneen taidegraafikko Kuutti Lavosen (1960-) kesänäyttelyihin osallistuminen painottuu 90-luvulle, jolloin hän on vuodesta 93 lähtien osallistunut joka kesä näyttelyihin. 80-luvulla Lavonen osallistui viimeiseen Erskylän Ometan näyttelyyn, Suomen Taiteilijaseuran näyttelyyn Riihimäellä vuonna 1984, galleria Pelinin järjestämään Taidekuninkalan kesänäyttelyyn Järvenpäässä 1986 sekä Tampereen taiteilijaseuran näyttelyyn taidekeskus Mäntinrannassa samana kesänä.

Erskylän Ometassa oli esillä melkein 70 taiteilijan töitä ja muissakin 80-luvun näyttelyissä taiteilijoita oli mukana keskimäärin 15 per näyttely. Seuraavan vuosikymmenen kesänäyttelyissä, joihin Lavonen osallistui, on nähtävissä selvästi taiteilijamäärän pienentymistä. Hangon Myötätuuleen näyttelyssä vuonna 1994 oli yli esillä yli 50 taiteilijaa ja Pyhäniemessä 1993 yli kymmenen, mutta muissa näyttelyissä taiteilijoita oli alle kymmenen, Jämsän Kivipankin näyttelyssä Lavosen lisäksi oli näytteillä vain Pertti Kukkosen töitä.

4.2.2. Kultakauden taiteilijat

Suomen taiteen kultakauden, eli vuosisadan vaihteen, taiteilijoita ei kesänäyttelyissä esitelty vielä 70-luvulla lainkaan, yhtenä syynä oli varmasti arvotaulujen saamisen mahdottomuus väliaikaisiin ja heikkoihin näyttelytiloihin. Seuraavan vuosikymmenen mukanaan tuomat taidekeskukset ja muut pysyvämmät näyttelytilat mahdollistivat

vanhemmankin taiteen esittelyn. Se ei ole kuitenkaan ollut yleisesti ottaen kesänäyttelyille tyypillistä.

80-luvulla esiteltiin Retretissä Edelfeltin töitä vuonna 1983 ja taidekeskus Pyrrissä Savonlinnassa vuonna 1988 Edelfeltin, Järnefeltin ja Schjerfbeckin teoksia muiden kuuluisien suomalaisten kera. Kesällä -89 Gallen-Kallelan ja Edelfeltin töitä oli vielä näytteillä Karjaan Fokus-näyttelyssä, jossa esiteltiin suomalaista grafiikkaa. Gallen-Kallela ja Järnefelt olivat esillä vuonna 1996 taidekeskus Villa Wegeliuksessa Ikaalissa yhdessä klassikoiden ja nykypäivän taiteilijoiden kanssa, ja Järnefelt samana vuonna lisäksi Lohjalla Kässän talossa yhdessä Heikki Jylhä-Vuorion kanssa.

5. YKSITTÄISET NÄYTTELYESIMERKIT

Esimerkinäyttelyissä, joiden elinkaaria tarkastellaan perusteellisemmin, selvitetään näyttelyiden sisältöjä, järjestäviä tahoja ja niiden motiiveja, vastaanottoa ja kritiikkiä. Esimerkeiksi valitut näyttelyt eroavat toisistaan monella tavalla. Erkylän Ometta oli 70-luvun ehkä suurimpaan kesänäyttelybuumiin, näyttelytilana Ometassa oli vanha navetta ja teoksia oli esillä satoja, niin paikallisilta kuin maan huipputaiteilijoiltakin. Järjestäjänä toimi paikallinen taiteilijaseura. Ometta herätti paljon sekä negatiivista että positiivista palautetta lehdistössä. Lisäksi Erkylän Ometan näyttelykaari on seurattavissa alusta loppuun.

Sotkamon kesänäyttely edustaa 80-lukua ja kuntien järjestämiä kesänäyttelyitä, joille tyypillisesti Sotkamossakin aloitettiin näyttelytoiminta lukion juhlasalista. Sotkamon näyttely on jäänyt lähes huomiotta kansallisella tasolla, se on noteerattu vain paikallislehdissä. Massanäyttelyihin verrattuna Sotkamossa on oltu pienimuotoisia, esillä on ollut korkeintaan muutaman taiteilijan töitä, jotka ovat kuitenkin edustaneet maan arvostetuinta kuvataidetta. Taidekeskus Salmela syntyi aivan 90-luvun alussa ja kuuluu navettanäyttelyistä tietoisesti poikkeaviin näyttelyihin tyylikkyydellään. Salmela on ehkä esimerkeistä yksittäisin ja omintakeisin koko kesänäyttelyiden kirjoon verrattuna. Salmela ei myöskään ole ehkä tyypillisin yksityisen alullepanema näyttely. Joka tapauksessa se kuvastaa kesänäyttelyn uusia pyrkimyksiä.

5.1. ERKYLÄN OMETTA

Erkylän Ometta kuuluu 1970-luvulla perustettujen kesänäyttelyjen joukkoon, jossa näyttelytilaksi kelpasi mikä tahansa käytöstä poistettu rakennus. Suurella innolla näyttelyt saatiin järjestettyä, vaikka kaupungilta ei paljon taloudellista apua herunut. Oman taiteilijaseuran jäsenet saivat Ometassa näytteille töitään valtakunnallisesti kuuluisampien taiteilijoiden teosten rinnalle, eikä kävijöistä ollut puutetta.

5.1.1. Taiteilijaseuran toiminta ennen Omettaa

Hyvinkään Taiteilijaseuran perustamiskokous pidettiin vuonna 1958 ja yhdistys rekisteröitiin vuonna 1960. Pyrkimyksenä oli saada koottua Hyvinkään ja sen ympäristön kuvataiteilijat ja muut taiteesta kiinnostuneet toimimaan yhdessä taiteilijoiden yhteistoiminnan lisäämiseksi ja taideharrastusten kehittämiseksi paikkakunnalla. Haluttiin myös lisätä yhteyttä valtakunnalliseen taide-elämään ja kansainväliseen taiteeseen. Seura tiedotti jäseniään maan näyttelyistä ja haettavista apurahoista, järjesti näyttelymatkoja ja tietenkin omia näyttelyitä, joista tärkein oli vuosittainen yhteisnäyttely. Näyttelytilojen puute oli suurin ongelma toimintaedellytyksissä, kansalaiskoululla voitiin pitää näyttelyä vain joululoman aikaan muutamia päiviä. Vuonna 1966 saatiin parannusta tilaongelmaan, kun entinen kauppaoppilaitos muutettiin Taidetaloksi.¹³⁴

Helsingissä oli vuonna 1968 laaja modernin taiteen näyttely ARS, jonka innoittamana Hyvinkään Taiteilijaseura alkoi suunnitella omaa näyttelyään nimeltä ART. Näyttelyssä oli tarkoitus esitellä seuran omien sekä kutsuttujen taiteilijoiden taidetta. Taiteellisen tason haluttiin olevan korkea, jury valitsi esille tulevat työt. ART:in tarkoituksena oli rikastuttaa Suomen köyhää kuvataidekesää ja antaa Hyvinkäästä myönteinen kuva taiteita suosivana kaupunkina. Kesällä 1969 pidettyyn ensimmäiseen ART-tapahtumaan sisältyi 210 modernin kuvataideteoksen lisäksi mm. valokuvanäyttely, koruesittelyjä, muotinäytöksiä, konsertteja, teatteria ja yleisöesitelmiä. Lehdistössä ART:ia arvosteltiin ja arvostettiin monipuolisena tapahtumana: kuvataiteen suuri määrä ja modernit tyylit aiheuttivat hämmennystä, ja sen arveltiin jäävän suurelta yleisöltä vieraaksi.¹³⁵

¹³⁴ Koivunen 1982, 18-19, 21, 23.

¹³⁵ Koivunen 1982, 26-27.

Seuraavina vuosina ART vähensi tarjontaansa keskittyen kuvataiteeseen ja musiikkiin. Ensimmäisen kesän runsaus supistui vuosi vuodelta ja kesä 1974 oli ART:in viimeinen, koska kaupunki ilmoitti supistavansa avustustaan. Taiteilijaseura ei kuitenkaan lannistunut, vaan alkoi miettiä, miten ART:in jättämä tyhjiö Hyvinkään kulttuurikesässä voitaisiin paikata. Uuden taidetapahtuman puitteet lähtivät rakentumaan tilojen kautta, kun Hausjärven kunnassa Erkylän kartanon 1700-luvulla rakennettu kivinavetta tuli mahdolliseksi käyttöön. Navetan huonosta kunnosta huolimatta se päätettiin ottaa käyttöön ja uusi taidetapahtuma sai nimekseen Erkylän Ometta seuran vuosikokouksessa vuonna 1976.¹³⁶

5.1.2. Ensimmäiset näyttelyt

Ensimmäinen talkootyöllä aikaansaatu Erkylän Ometta-kesänäyttely avattiin yleisölle juhannuspäivänä 1976, ja se oli avoinna koko kesän elokuun 22. päivään saakka. Näytteillä oli teoksia noin viideltäkymmeneltä kutsutulta ja kolmeltäkymmeneltä seuran taiteilijalta, yhteensä noin 200 työtä. Suurin osa niistä oli esillä kivinavetan alakerrassa, joka oli kooltaan 500 neliometriä. Pihalla oli veistoksia. Taiteilijaseuran silloisen puheenjohtajan Antti Jantusen mukaan näyttelyä oli suunniteltu jatkettavaksi ainakin viitenä seuraavana kesänä, parannuksena mukaan haluttiin tulevaisuudessa kansainvälistä taidetta.¹³⁷

Runsaan kuukauden aikana ensimmäisessä Erkylän Ometassa kävi yli 7 000 katsojaa. Seuraavaa kesää varten kunnostettiin navetasta yläkerta, jolloin näyttelytilat lähes kaksinkertaistuivat. Kunnostaminen maksoi 30 000 markkaa, mistä kaupunki kustansi 5 000 markkaa ja takasi lopulle pankkilainan. Tilan lisääntymisen kautta myös taiteilijamäärä kasvoi yli sataan, joista 20 tuli silloisesta Neuvostoliitosta, Hyvinkään ystävyyskaupunki Kostromasta. Kävijöitä kesän 1977 näyttelyyn odotettiin 15 000 eli kaksinkertaisesti edellisvuoteen verrattuna. Töitä oli esillä navetan sisällä lähes neljäsataa, mikä aiheutti kritiikkiä ahtautta ja valaistusongelmia kohtaan. Taulujen ripustusta pi-

---

¹³⁶ Koivunen 1982, 27;32.

¹³⁷ Koivunen 1982.

dettiin kuitenkin mielikuvitukseksena, siinä oltiin käytetty hyväksi parven rakenteita ja pilttuiden aitauksia.¹³⁸

Markku Valkonen kirjoitti Helsingin Sanomissa jutussaan Erkylän Ometasta, että kesänäyttelyiden parhaimpia huveja oli nähdä miten veistokset on istutettu maisemaan. Ometan pystyttäjät olivat Valkosen mukaan onnistuneet kohtalaisesti veistosten asettelussa. Luonnolla on näyttelytilana elävöittävä vaikutus teoksiin, toisaalta ympäröivä tila voi melkein hukuttaa veistokset itseensä. Valkosen mielestä näyttely oli runsas katsaus senhetkiseen kotimaiseen taiteeseen, mukana oli runsaasti ennennäkemättömiä teoksia. Yleisesti ottaen Valkosen näyttelystä poimimat taiteilijaesimerkit oli arvioitu positiivisesti, jopa kehuun, kuten koko näyttelykin.¹³⁹

Vuonna 1978 Hyvinkään Taiteilijaseura sai Ometan järjestelyihin avustusta Uudenmaanläänin taidetoimikunnalta 2 000 markkaa ja Hyvinkään kaupungilta 6 000 markkaa. Näytteille asetettiin 20 Taiteilijaseuran jäsenen ja 79 kutsutun taiteilijan töitä.¹⁴⁰

Osmo Laine Turun Sanomien kesänäyttelykatsauksessaan piti navettoja tilapäisratkaisuna taiteen esillepanossa, koska valon ja lämmön suhteen ilmaantuu ongelmia. Ometassa oli Laineen mielestä lisäksi pulaa henkilöresursseissa, sillä ympäristön hoitoon ei ollut riittänyt aikaa. Taiteilijaluettelo sen sijaa oli täysipainoinen ja teosten määrä edellisesän luokkaa. Edustettuina olivat eri sukupolvien taiteilijat ja eri kuvataiteen muodot. Laine kiinnitti huomiota konkretismin vähyyteen näyttelyssä, sitä edustavat vain Timo Aallon maalaukset. Realismi oli vallitseva suuntaus: maisemat, asetelmat ja henkilökuvaukset.¹⁴¹

Helsingin Sanomissa Eeva Siltavuori oli myöskin sitä mieltä, että Ometta antoi sen hetken taiteestamme melko oikean ja tasapainotetun kuvan. Taiteellinen linja oli Siltavuoren mielestä sympaattinen ja mukaan oli saatu suuri määrä eturivin taiteilijoita ja nuoriakin. Uudenmaan taiteilijoiden enemmistöstä huolimatta esillä oli taidetta myös muualta Suomesta. Paikallisten taiteilijoiden kärkipää edusti Siltavuoren mielestä hy-

---

¹³⁸ Valkonen, ”Taide on istutettu Erkylän rinteeseen”. HS 19.6.1977.

¹³⁹ Valkonen, ”Taide on istutettu Erkylän rinteeseen”. HS 19.6.1977.

¹⁴⁰ Hyvinkään Sanomat 23.6.1978.

¹⁴¹ ”Kartanosta omettaan”. Turun sanomat 21.7.1978.

vää valtakunnallista tasoa. Näyttelypaikan sijainti oli ihanteellinen. Yleisesti taidenavettoihin ja -talleihin uskaltautuvat Siltavuoren mukaan nekin, jotka eivät gallerioiden valkeasta hiljaisuudesta perusta. Helsingin näyttelyissä ahkerasti käyvälle osa teoksista oli tuttuja.¹⁴²

Sisällöllisesti näyttelyssä oli esillä uuden realismin suuntauksia ja pyrkimyksiä, työaiheesta tekijöillä oli esillä kärkipään töitä. Työn kuvauksille vastapainona maalauksissa oli ”maalaisrealistien” teoksia. Myös Siltavuori kiinnitti huomiota veistosten soveltumiseen suoraan yhteyteen luonnon kanssa. Kookkaat abstraktit veistokset saivat kerrankin Erkylän rinteessä tarpeeksi tilaa hengittää. Ilmaa ja tuulta esittelytilaan tarvitsivat nimensä mukaisesti Antti Maasalon ”tuulitoimiset konstruktiot”.¹⁴³

Helsingin Sanomien jutussa 2.6.1979 pidettiin Erkylän Ometan näyttelypaikkaa onnistuneena kauniine maisemineen. Uutuutena edellisvuoteen verrattuna näyttelyssä olivat uudet nuoret kuvataiteilijat vanhojen lisänä sekä kokeileva kuvanveisto ns. uudenaallon kuvanveistäjien kautta. Veistoksia näyttelyn 343 työstä oli yli 60. Hyvinkään Taiteilijaseuran taiteilijoita oli mukana, mutta ystävyyskaupunki Kostromasta ei saatu töitä näytteille. Rahakysymykset aiheuttivat pettymystä Taiteilijaseurassa, sillä kaupunki ei ollut varannut edellisvuosien tapaan rahaa näyttelyn taideostoihin ja antoi avustustakin anotun 10 000 markan sijasta 4 000 markkaa. Valtioltakaan ei saatu tukea Ometalle. Suomen Taidemaalariiliiton ja Hyvinkään Taiteilijaseuran silloinen puheenjohtaja Antti Jantunen mainitsee: ”Olemme tehneet talkoilla tuhansien markkojen työn ja kaupunki saa siitä mainetta taidekaupunkina. [...] Joskus tulee vielä raja talkootyölle.”¹⁴⁴

Uuden Suomen toimittaja Routio kiinnitti huomiota siihen, että niin Ometan kuin muidenkin nimekkäiden taiteilijoiden töistä koottujen kesänäyttelyiden harmina oli se, että suurin osa töistä oli julkistettu jo jossakin muussa näyttelyssä. Valtaosa kesänäyttelyiden yleisöstä näki taideteokset kuitenkin ensimmäistä kertaa, joten se ei ole niin suuri huoli. Lisäksi kesänäyttelyt ”söivät” toisiaan, saman taiteilijan teoksia on use-

---

¹⁴² Siltavuori, ”Taidetta Erkyläjärven maisemissa - maalaisrealismia ja tuulitoimisia konstruktioita”. HS 23.6.78.

¹⁴³ Siltavuori, ”Taidetta Erkyläjärven maisemissa - maalaisrealismia ja tuulitoimisia konstruktioita”. HS 23.6.78.

¹⁴⁴ ”Ometassa sata taiteilijaa”. HS 2.6.1979.

ammassa näyttelyssä ja esille oli asetettava myös vanhempaa tuotantoa, mikä oli tuona kesänä etenkin kuvanveiston haittana Tampereen Koskipuiston ja Tarvaspään puhtaasti veistoksista koostuvien näyttelyiden takia. Tässä suhteessa Ometassa oli Roution mielestä esillä runsaasti eri tyyllisuuntia edustavia veistoksia, uusrealismia ja abstraktia. Routio arvosteli yksittäisten taiteilijoiden teossarjojen pienuutta (viisi työtä oli maksimi) sekä esitti, että muutama suurempi teosryhmä antaisi näyttelylle ilmettä ja helpottaisi katsojan osuutta.¹⁴⁵

5.1.3. Uuden vuosikymmenen ongelmat

Kesän 1980 näyttelyluettelossa näyttelyn suojelija, Hyvinkään kaupunginjohtaja Osmo Anttila toivotellessaan menestystä Ometalle muistutti taloudellisista ongelmista, joita ei kaupungin tukikaan ole riittänyt kattamaan. Kustannukset olivat kohonneet ja vuokra oli maksettava. Kaupunginjohtaja esitti tulevaisuuden visioksi kesänäyttelyä uusissa puitteissa, mieluiten kaupungin alueella hyvien kulkuyhteyksien tavoitettavissa, jolloin yleisömääriä olisi mahdollista kasvattaa. Näyttelyn talous oli ollut yleisesti kaupunginvaltuuston huolenaiheena. Anttila näki avattavan näyttelyn joko loppuna entiselle tai alkuna uusille, menestyville näyttelyille.¹⁴⁶

Näyttelyyn oli kutsuttu 78 taiteilijaa ja Hyvinkään Taiteilijaseuran jurytettyjä osallistujia oli 22. Kaiken kaikkiaan näytteillä oli 405 taideteosta, joista 81 kappaletta veistoksia. Näyttelyn teokset oli tehty 1970-luvun jälkipuoliskolla, valtaosa oli vuodelta 1980. Teosten hinnat liikkuivat parista sadasta markasta 10 000 markkaan.¹⁴⁷ Kävijämäärä näyttelyssä oli 9 000¹⁴⁸.

Kyseisenä vuonna ilmestyi näyttelyluettelon lisäksi ensimmäinen Ometta-lehti. Lehden pääkirjoituksessa taiteilijaseuran toiminnanjohtaja Aimo Eteläniemi perusteli Hyvinkään ansioita kuvataidekaupungin titteliin ja toi esille myös kaupungin tukitoimet. Eteläniemi näki Erkylän Ometan tärkeänä kuvataidekaupungin myyntivalttina, joka oli taiteilijaseuran toiminnan ansiosta liittännyt itsensä ja samalla koko kaupungin kuvataiteelliselle matkailukartalle. Ometan yleisöstä oli lähes 80 % tullut Hyvinkään ulko-

¹⁴⁵ Routio, ”Kun käy kutsu omettaan, niin taiteilijat kuulevat”. US 7.6.1979.

¹⁴⁶ Erkylän Ometta 1980. Hyvinkää.

¹⁴⁷ Erkylän Ometta 1980. Hyvinkää.

¹⁴⁸ Hämeen Sanomat 3.9.81.

puolelta, turistikohteena Ometta oli Hyvinkään seudun suurin yleisöhoukutin. Koko viisivuotisen näyttelysarjan kävijämäärä kattaisi sekä Hyvinkään että Riihimäen väkiluvun. Vuotuisilta kävijämääriltään vain Hyvinkään Tahkon pesä- ja koripallon sarjapelit menivät Ometan edelle.¹⁴⁹

A. I. Routio kirjoitti Uudessa Suomessa, että hänen mielestään navetat pitäisi säästää lehmille ja taide sijoittaa jonnekin muualle, alun perin henkiselle kulttuurille omistettuun paikkaan. Aluksi korkeakulttuurin ja maahengen yhdistäminen oli tuntunut mainiolta keksinnöltä, mutta loppujen lopuksi taide ei tule luonnonläheisemmäksi navetan kaltaisissa tiloissa. Vika voisi olla Roution mukaan siinä, että taide ei ole kovin demokraattinen tapahtuma, vaikka kesänäyttelyjärjestelyt alentavatkin kynnystä suurelle yleisölle tutustua taiteeseen. Roution mukaan vikaa ei ole maisemissa eikä myöskään näyttelyissä, kärkipään kesänäyttelyt täyttivät aineiston laadussa jopa ankarammat normit kuin monet talviset kokoelmanäyttelyt pääkaupunkiseudulla.¹⁵⁰

Kaikesta huolimatta Rautio koki valintamyymälävaikutelman navettanäyttelyissä, joita oli arvioinut eli Erkylän Ometassa ja Art-Tuusulanjärvässä. Epäarvokas ympäristö vei kyllä pelon lähestyä arvokasta taidetta, mutta ei tehnyt oikeutta itse taiteelle. Rautio ei löytänyt Ometan satapäisestä taiteilijajoukosta ja monisataisesta teosjoukosta yhtenäistä teemaa, kuten joskus aiemmin. Valinnanvaraa siis oli runsaasti.¹⁵¹

Myös Helsingin Sanomien toimittaja Markku Valkonen alkoi kyllästyä navettatilaan taiteen esillepanossa ahtauden ja huonon valaistuksen takia. Myös rutiinimaisuus ja kuivakkuus olivat haittana ainakin ammattikävijän näkökulmasta. Ometassa ei kaunis ympäristö voinut mitenkään korvata epäsuotuisia sisätiloja. Laajaa pihapiiriä ei oltu käytetty tarpeeksi hyväksi, sinne oli ripoteltu esille liian vähän töitä ja lisäksi harva työ oli edukseen ulkoilmassa. Ongelman ratkaisuksi Valkonen esitti, että teokset pitäisi suunnitella paikan päällä. Antti Maasaloon tuuliteoksien parantamiseksi ehdotettiin parempaa sijoittelua ja värien vaihtamista, jolloin ne olisivat olleet koko näyttelyn tuoreinta antia. Tällaisen menon jatkuessa myös tavalliset kävijät voivat kyllästyä kesä-

---

¹⁴⁹ Koivunen 1982, 33.

¹⁵⁰ Routio, ”Erkylän ometta, Art-Tuusulanjärvi - kulttuurin maitoa kahdessa navetassa”. US 14.6.1980.

¹⁵¹ Routio, ”Erkylän ometta, Art-Tuusulanjärvi - kulttuurin maitoa kahdessa navetassa”. US 14.6.1980.

näyttelyihin, joten Valkonen peräänkuulutti poikkeuksellisempia näyttelyideoita pelkkien teosrykelmien sijalle.¹⁵²

5.1.4. Teemalliset näyttelyt

Kesällä 1981 Ometassa osallistuttiin yleiseen keskusteluun taiteilijapalkan tarpeellisuudesta ottamalla asia teemaksi näyttelylle ja järjestämällä avajaisissa tempaus asian puolesta¹⁵³. Itse näyttelyssä oli kutsuttuja taiteilijoita 39 ja heiltä 229 teosta näytteillä. Romaniasta oli mukaan kutsuttu 17 taiteilijaa. Hyvinkään taiteilijaseuran työt jurotti Pekka Ryyänen Taidemaalariiliiton edustajana ja Annu Eklund Suomen Kuvataiteilijaliitosta. Esillä oli melko tuoretta taidetta, suurin osa vuosilta 1980-81.¹⁵⁴

Vuoden 1981 näyttelyluettelossa Hyvinkään Taiteilijaseura pohti näyttelyn kokoamisen riskejä, joissa oli otettava huomioon taiteellisen tason korkealaatuisuus ja toisaalta mahdollisimman suuri myynti. Ometassa oli Taiteilijaseuran mukaan lähestytty enemmän ensiksi mainittua ääripäätä. Oletettiin, että taiteilijoiden kanssa aiempina vuosina luotu luottamuksellinen suhde olisi riittävä kesän ympäristötaiteen esittelykokeilun kannalta. Lisäksi järjestävä taho perusteli monitahoista näyttelyantia yleisön taidemakua muovaavana, tarkoitus ei ollut tarjota jokaiselle jotakin. Ammattilaisten työt eivät jätä ketään kylmäksi, vaikka eivät vastaisikaan tarkalleen katsojan ihanteita.¹⁵⁵

Kaupunginjohtaja Osmo Anttila näyttelyn suojelijan ominaisuudessa toivoi, että näyttely olisi mielenkiintoinen ja virikkeitä antava. Kuitenkin hän toi taas esille keskustelun kesänäyttelyn siirtämisestä lähemmäksi kaupunkia. Hausjärven kunnanjohtaja taas toivoi, että Ometta olisi tullut jäädäkseen Erkylän kylään ja innostaisi hausjärveläisiä laajempaan kulttuuritoimintaan.¹⁵⁶

Taiteellinen uudistus ja piristysruiske kesän 1981 näyttelyssä oli siis ympäristötaiteen esittely pihamaalla ja järvessä. Osa taideteoksista ei kuitenkaan kestänyt suomalaista

---

¹⁵² Valkonen, ”Tarjoaako Suomen kesä näyttelyitä vai teosrykelmiä?”. HS 2.7.1980.

¹⁵³ Koivunen 1982, 33.

¹⁵⁴ Erkylän Ometta 1981.

¹⁵⁵ Erkylän Ometta 1981.

¹⁵⁶ Erkylän Ometta 1981.

kesäsäätä sateineen. Sisätiloissakin oli ongelmia kosteuden kanssa, paperit tahtoivat kupruilla ja maalausten puuosat imeä kosteutta siinä määrin, että teokset olivat vaarassa tuhoutua ja aiheuttaa tappioita taiteilijoille. Vielä muutama kesä sitten Valkosen positiivisena kokema ripustus pilttuita ja parvia hyväksikäyttäen oli Pirkko Nukarin mielestä sekava teosten ja katsojan kannalta.¹⁵⁷

Ongelmista huolimatta Erkylän Ometassa vieraili 9 500 kävijää eli 500 enemmän kuin edellisenä vuonna, ostoja suoritettiin yli 130 000 markan arvosta.¹⁵⁸ Vuonna 1981 taloudelliset kiistat kaupungin ja taiteilijaseuran välillä kiristivät ilmapiiriä. Kaupunki kieltäytyi tukemasta Omettaa, jos ei suoritettaisi tilintarkastusta.¹⁵⁹ Avustusrahojen käytössä ei epäiltyjä väärinkäytöksiä kuitenkaan todettu ja asia sovittiin. Keskusteltiin myös Ometan jatkamisesta ja vaihtoehtoisista näyttelypaikoista.¹⁶⁰

Erkylän Ometta jatkoi runsasta linjaansa myös kesällä 1982. Mukana oli ympäristö- ja tilateoksia ja järvelle oli rakennettu teos Tuulielementit. Kutsuttuja taiteilijoita oli tällä kertaa 52. Pauli Pyykölän Taidemaalariilitosta ja Aarne Jämsän Suomen Kuvanveistäjäliitosta juryttamia taiteilijaseuran jäseniä oli 22, ja heiltä oli esillä yhteensä 83 työtä.¹⁶¹

Kesän 1982 teemana oli ”Taidekoulutus ja nuoren taiteilijan asema”, jolle toivottiin suvaitsevampaa vastaanottoa kuin edelliskesän taiteilijapalkka-teemalle, joka herätti runsaasti vastustusta lehdistössä. Lapsiakin haluttiin muistaa erityisillä luovan toiminnan päivillä. Kaupunginjohtaja Anttila mainitsi tervehdyksessään edellisen vuoden lopulla valmistuneen taidekeskuksen, joka osaltaan paransi oleellisesti Hyvinkään näyttelyolosuhteita. Anttila uskoi vielä myös kesänäyttelyiden ja Ometan tulevaisuuteen, mutta mainitsi uuden näyttelyalueen järjestämiseen liittyvät selvitykset.¹⁶²

Kaj Kalinin mukaan yli 400 teoksen kokonaisuus antoi rikkaan ja antoisan kuvan lähi-aikojen suomalaisen taiteeseen. Kalin näki kesänäyttelyt yleensä hyvin suomalaisena

---

¹⁵⁷ Nukari 1981, 5.

¹⁵⁸ Hämeen Sanomat 3.9.1981.

¹⁵⁹ Hyvinkään Sanomat 4.11.1981.

¹⁶⁰ Koivunen 1982, 35.

¹⁶¹ Erkylän Ometta 1982.

ilmiönä, esteettisenä vastineena kesämökkiretkeilyle. Ometassa oli esillä totuttujen kutsu- ja taiteilijaseuran taiteilijoiden lisäksi Taideakatemian oppilaiden töitä, joihin Kalin oli kautta linjan tyytyväinen. Muiden kesänäyttelykriitikkojen tapaan Kalin kiinnitti huomiota teosten liittämiseen suoraan luontoon. Kalin huomasi nykymaalauksessa sen ympäristösidonnaisuuden, kun katseli teoksia ei-neutraalissa ympäristössä navetan seinillä, jonne ne eivät selkeästi soveltuneet. Mahdollisesti viimeinen Erkylässä järjestettävä näyttely vastasi Kalinin mukaan odotuksia, toisin sanoen sai unohtamaan helteen ja paarmat.¹⁶³

Samana kesänä, kun Ometta oli avoinna toiseksi viimeistä kertaa, oli Hyvinkään taiteilijaseuralla toinen kesänäyttely Hyvinkään keskustassa, Jussintorin näyttelytiloissa.¹⁶⁴

5.1.5. Viimeinen Ometta

Erkylän Ometan viimeisenä kesänä, vuonna 1983, Hyvinkään Taiteilijaseura toivoi näyttelyluettelossa, ettei kahdeksas Ometta, teemanaan taiteilijan ja ympäristön suhde, olisi seuran viimeinen kesänäyttely, vaikka entisellä paikalla ei enää voitukaan toimia rahapulan vuoksi. Rahoittajana ja taiteentukijana Hyvinkään kaupungin ansio kyllä tunnustettiin, mutta väsytystaktiikkaan oli turvauduttava. Seurassa ymmärrettiin se, että miljoonasatsaus kesänäyttelytiloihin olisi uskalias, etenkin, kun kaupunki oli osoittanut näyttelyille uudet toimitilat keskustasta Jussintorin kiinteistöstä ja uutta konserttisalia suunniteltiin. Yritys ei kuitenkaan lakannut sanoman eteenpäinviemiseksi. Samaisessa luettelossa Kaupunginjohtaja Osmo Anttila kirjoitti otsikolla *Onko kantavuutta?* ja pohti Ometan puhutelleen sekä kävijöitä että kunnallispäätäjiä, vaikka ei ehkä ollutkaan saavuttanut sellaista kantavuutta kuin siltä odotettiin. Anttila toivoi, ettei Ometan näyttelysarja katkeaisi ainakaan pysyvästi ja että näyttelytoiminta alueella löytäisi uusia muotoja.¹⁶⁵

---

¹⁶² Erkylän Ometta 1982.

¹⁶³ Kalin, ”Alkuhuutoja kesänavetasta”. HS 31.7.1982.

¹⁶⁴ Koivunen 1982, 37.

¹⁶⁵ Erkylän Ometta 1983.

Kutsuttuja taiteilijoita oli yhteensä 47 ja taiteilijaseuralta esillä oli 65 työtä 21 tekijältä, ne oli juryttänyt Pauno Pohjolainen ja Anu Matilainen.¹⁶⁶

Erkylän Ometan viimeisen kesän näyttelystä Markku Valkonen kirjoitti Helsingin Sanomissa otsikolla ”Uupunut Ometta”. Valkonen ennusti kesänäyttelyiden taian hiipuvan, jollei uusia ideoita ja tuoreita ratkaisuja keksittäisi. Järjestäjät olivat Ometta-lehdessä tunnustaneet, että näyttelyilmeessä voi olla jotakin rutiininomaista, vaikka innostusta pystyttämiseen homman ollessa hanskassa kyllä löytyy. Erkylän maisemalliset ominaisuudet herättivät Valkosessa edelleen ihastusta, mutta itse näyttelyn anti jäi laimeaksi ja ennen nähdyksi, tuoreet ideat puuttuivat. Teoksia oli näytteillä noin 250, navetan yläkerran täytti feministinen informaationäyttely *Alussa oli nainen*, joka Valkosen mukaan oli kesäteräisille sovinisteille kohtalaisen armelias. Taiteilijaseuralalla oli edessään uusien tilojen etsiminen tai rakentaminen kaupungin avustuksella.¹⁶⁷

Ometta kuului kesäisen taide-elämämme arvostetuimpaan kärkeen, mutta samalla oli osaltaan antamassa aihetta väliaikaistiloissa järjestettävien taidenäyttelyiden kritisoinnille ja siltä osin synnyttämässä Suomen Taiteilijaseuran valvontajärjestelmää, kutsunäyttelyn ohjesääntöä. Näyttelyidea ei kuitenkaan jaksanut montakaan vuotta pysyä tuoreena ja kiinnostavana. Ometan taiteellinen laajuus, runsaus ja ajankohtaisuus, jotka olivat sen ansioita, eivät vuodesta toiseen jaksaneet innostaa kävijöitä, jotka kiersivät kaikki kesänäyttelyt, joissa oli ehkä esillä samojen taiteilijoiden töitä. Taiteilijoiden taas oli turvattava taloudellinen kannattavuutensa osallistumalla moniin näyttelyihin kesän aikana, koska ei voinut olla koskaan varma, mikä näyttely olisi se varmin myyntitilaisuus.

Kritiikeissä on korostettu maisemallisia arvoja näyttelypaikan suhteen. Lisäksi on otettu kantaa puolesta ja vastaan taiteen esittämiseen luonnon keskellä, osin ulkona pihamaalla. Kesänäyttelyiden yleensä ja Erkylän Ometan erityisesti mahdollistamat uudenlaiset taiteen esittelypaikat, luonto peltoineen, metsineen ja järvineen, on saattanut olla osaltaan innoittamassa 80-luvun alussa suosioon nousutta ympäristötaidekiinnostusta ja uuden aallon kuvanveistäjiä.

---

¹⁶⁶ Erkylän Ometta 1983.

¹⁶⁷ Valkonen, ”Uupunut Ometta”. HS 19.6.1983.

Erkylän Ometassa positiivinen käänne kävijämäärissä tapahtui vuonna 1981, kun taiteelliseksi teemaksi päätettiin ottaa ympäristötaide, jolla oli tuona aikana uutuusarvoa. Ympäristötaide sopi lisäksi erittäin hyvin Ometan maanläheiseen miljööseen. Vaihtuvat teemat eivät kuitenkaan pelastaneet Ometta, joka nujertui taloudellisiin vaikeuksiinsa.

5.2. SOTKAMON KESÄNÄYTTELY

Sotkamon kunnan kulttuuritoimen ja Kuvataiteilijat ry:n yhdessä järjestämä kesänäyttelysarja alkoi 80-luvun puolivälissä, jolloin kuntien kulttuuritoiminnasta oltiin jo säädetty lait ja asetukset, joiden perusteella esimerkiksi kuntien kulttuurilautakunnat tulivat lakisääteiksi. Sotkamossakin kulttuurisihteerit ovat olleet mukana kesänäyttelyn järjestämisessä, se on ollut yksi tapa luoda lain edellyttämiä kulttuuripalveluja kuntalaisille. Näyttely järjestettiin aluksi lukion juhlasalissa, myöhemmin kunta kunnosti Aatoksen vanhan pappilan nimenomaan kulttuurikäyttöön. Näytteillä on ollut joka kesä yksi tai korkeintaan muutama maamme maineikas kuvataiteilija. Kainuulaiselle kulttuuriyleisölle Sotkamon kesänäyttely on antanut harvinaislaatuisten mahdollisuuksien tutustua korkealaatuiseen nykytaiteeseen.

5.2.1. Jaakko Leppäsen retrospektiivi

Sotkamon kunnan kesänäyttelytoiminta lähti liikkeelle vuoden 1983 syksyllä, kun suunniteltaessa taiteilija Jaakko Leppäselle (1924-1982) hautamuistomerkkiä päätettiin järjestää seuraavana kesänä taiteilijan retrospektiivinen näyttely. Taiteilijan syntymästä tuli vuonna 1984 kuluneeksi 60 vuotta. Muistomerkin ja näyttelyn lisäksi FM Toini Vinha-Mustonen laati Leppäsestä kirjallisen henkilökuvan, joka painatettiin esitteeksi, sekä kuvattiin yli kolmesataa taiteilijan teosta.¹⁶⁸

Kuopiolaiissyntyisen Jaakko Leppäsen elämänvaiheet liittyivät Sotkamoon siitä lähtien, kun hän tuli kuntaan farmaseutiksi syksyllä 1953. Leppänen oli farmasian opintojensa lomassa Helsingin yliopiston piirustussalilla opiskellut Gösta Diehlin ja Erkki Kuloveden ohjauksessa lukuvuosina 1948-1951. Kaikista kolmesta Leppästen virkamiesperheen pojasta tuli taiteilijoita. Farmaseutiksi valmistuttuaan Jaakko Leppänen veljensä kehotuksesta pyrki Taideakatemiaan kouluun ja pääsikin, mutta lopetti opiskelunsa vuoden kuluttua koettuaan sen turhaksi, myös taloudelliset seikat vaikuttivat lopettamiseen. Sotkamoon muuton pääasialliset syyt olivat avoin farmaseutin paikka ja kaipaus maaseudun rauhaan.¹⁶⁹

---

¹⁶⁸ Jaakko Leppänen 1924-1982 1984, 2.

¹⁶⁹ Aranne 1987, 1, 5, 13.

Sotkamossa Jaakko Leppänen palasi kuvataiteen pariin ja vuonna 1958 hän luopui farmaseutin urasta ja aloitti epäpäteväenä kuvaamataidon opettajana Sotkamon yhteiskoulussa ja toimi opetustehtävissä vuoteen 1970 saakka. Kuvataiteen harrastus sai uudenlaista vauhtia Sotkamossa Leppäsen innoittamana. 70-luvulla hän ohjasi Sotkamon Kuvataiteilijain maalausilloissa ja kansalaisopiston kuvataidepiirissä kymmeniä kuvataiteen harrastajia. Jo vuodesta 1948 Leppänen osallistui taidenäyttelyihin, kaikkiaan noin kahdeksaankymmeneen, joista noin 30 oli yksityisnäyttelyä.¹⁷⁰

Leppäsen maalaukset ja piirustukset Sotkamon retrospektiiviseen näyttelyyn olivat yksityisten luovuttamia. Kaikkiaan taideteoksia oli näytteillä 90 kappaletta vuosilta 1945-1978. Aihepiireinä esiintyi asetelmia, maisemakuvia, muotokuvia ja eläinaiheita. Elämänsä loppuaikoina Leppänen maalasi sairauden pakottamana pienikokoisia maalauksia uskonnollisista aiheista. Näyttelyn teosvalinnoista ja ripustuksesta huolehti yhdessä Toini Vinha-Mustosen kanssa kajaanilainen lehtori Tuomo Seppo. Näyttelypaikkana toimi Sotkamon lukion eli Akkoniemen koulun juhlasali.¹⁷¹

Näyttelyä valmisteleva toimikunta päätti kokouksessaan 27.1.1984 toteuttaa näyttelyn talkoovoimin. Kokouksessa 27.5.1984 sovittiin julisteiden painatuksesta ja levityksestä mm. taidemuseoihin, kirjastoihin Kainuussa, eri lehtiin ja matkatoimistoihin. Erilaisiin menoihin koskien hautamuistomerkkiä ja näyttelyn markkinointia ja ripustusta oltiin saamassa avustuksia Sotkamon Säästöpankilta, Kainuun Sanomilta, Sotkamon Lehdeltä, Sotkamon ja Kajaanin Taiteilijaseuroilta, Sotkamon Lionseilta ja Rotaryilta. Näyttelyn valvojat päätettiin palkata koululaisten ja opiskelijoiden kesätyövaroista. Samassa kokouksessa päätettiin jo jatkaa näyttelytoimintaa kesällä 1985, huomattavasti pienemmin kustannuksin. Teemaksi mietittiin esimerkiksi ”Sotkamo kuvataiteilijain silmin”. Oltiin sitä mieltä, että näyttelysarjaa kannattaa jatkaa.¹⁷²

---

¹⁷⁰ Vinha-Mustonen 1984. 3-6, 11, 13.

¹⁷¹ Vinha-Mustonen 1984. 2; Teosluettelo 1984. SJA.

¹⁷² Näyttelytoimikunnan kokouspöytäkirja 27.5.1984. SKA.

5.2.2. Kuvataiteilijat ja Sotkamo

Jo edellisen vuoden keväällä oltiin siis kaavailtu seuraavan näyttelyn teemaksi taiteilijoiden suhdetta Sotkamoon. Kaikilla vuoden 1985 näyttelyn taiteilijoilla onkin yhteytensä Sotkamoon ja laajemmin Kainuuseen. Taidemaalari Eva Cederström (1909-) oli vuonna 1956 yhden viikon Vuokatissa rautatieläisten kuvataidepiirin ohjaajana ja kahdesti 70-luvulla Kajaanissa kuvataidekurssin ohjaajana. Muiden Lokakuun ryhmän taiteilijoiden esimerkin innoittamana Aimo Kanerva (1909-) saapui Sotkamoon ensimmäisen kerran vuonna 1947 ja palasi sinne vielä seuraavana vuonna. Jälkimmäisellä matkalla Kanerva maalasi Vuokatinvaaraa ja muita luontonäkymiä enimmäkseen vesivärein. Vuonna 1949 maalausmatka johti vielä Sotkamoon, tuolloin kevättalvela.¹⁷³

Tuulikki Pietilälle (1917-) ensimmäinen vaikuttava muistikuva Sotkamosta oli metsäpalo, jota hän oli siellä sammuttamassa 30-luvun lopulla. Pietilä vietti opiskeluaikanaan ja juuri valmistuttuaan vuosina 1937-41 kesänsä partiotyttöjen leirillä Sotkamon Rytilahdessa ohjaajana, vapaahetkinään hän teki luonnospirroksia lähitienoiden näkymistä.¹⁷⁴

Työt näyttelyyn käytiin hakemassa Helsingistä 22.-23.4.1985. Eva Cederströmiltä taiteilijakoti Lallukasta saatiin kuusi taulua, Aimo Kanervalta kaksi akvarellia, Jenny ja Antti Wihurin säätiöstä kaksi taulua ja lisäksi teoksia lainattiin mm. Tuulikki Pietilän ja Helmi Kuusen kokoelmista sekä Kajaanin kaupungilta ja Kainuun Sanomilta. Yhteensä näytteillä oli 40 teosta, joiden aiheet tai ideat oli saatu lähinnä Sotkamon maisemista. Pietilän grafiikkateokset olivat syntyneet 60-luvun puolivälin molemmin puolin, Kanervan öljy- ja vesiväritöitä oli näytteillä 40-luvun puolivälistä 80-luvulle ja Cederströmin öljymaalaukset sijoittuivat 50- ja 60-luvuille. Näyttelypaikkana toimi Akkoniemen koulu.¹⁷⁵

Näyttelyesitteen taiteilijaesittelyineen laati Toini Vinha-Mustonen, teosvalinnoista ja ripustuksesta vastasi Tuomo Seppo. Suomen Taiteilijaseuran kanssa solmittiin sopi-

---

¹⁷³ Vinha-Mustonen 1985. 5-6, 15-16.

¹⁷⁴ Vinha-Mustonen 1985. 2.

mus kutsunäyttelyn ohjesäännön noudattamisesta, millä saatiin oikeus käyttää markkinoinnissa nimitystä ”Suomen Taiteilijaseuran hyväksymä näyttely”. Taiteilijaseuralle tuli maksaa korvauksena 10 % pääsymaksutuloista. Näyttelyyn odotettiin lähes 5000 kävijää, mutta todellisuudessa määrä jäi noin 2500 kävijään. Edellisvuoteen verrattuna kävijät lisääntyivät kuitenkin melkein tuhannella.¹⁷⁶

5.2.3. Sotkamon kesänäyttely vakiintuu

Kolmantena kesänä Sotkamossa nähtiin kutsunäyttelyssä neljän tunnetun suomalaisen taiteilijan, Marjatta Hanhijoen, Niilo Hyttisen, Inari Krohnin ja Carl Warghin, akvarellitöitä, jotka olivat suurimmaksi osaksi aivan tuoretta, saman tai edellisten vuosien tuotantoa, muutama työ oli myös 70-luvulta. Töitä oli esillä kaikkiaan 57 kappaletta. Näyttelyjulkaisussa, jonka tekstin on aiempien vuosien tapaan kirjoittanut Toini Vinha-Mustonen, ei enää taiteilijaesittelyissä lähdetty paikkakohtaisesti etsimään yhteyttä taiteilijoiden ja Sotkamon välille, vaan keskityttiin taiteilijoiden tuotannon esittelyyn. Tuomo Seppo huolehti taiteilijoiden kanssa teosvalinnoista.¹⁷⁷

Marjatta Hanhijoelta (1948-) näyttelyssä oli 17 akvarellia, joista suurin osa oli läheisten ihmisten muotokuvia tai asetelmia. Ainakin viisi maalauksista myytiin Sotkamon kesänäyttelyn aikana. Inari Krohnin (1945-) 12 maalausta käsittelivät nimistä päätellen luontoon tai uniin liittyviä aiheita. Osa töistä oli tehty sekatekniikalla, joihinkin akvarelleihin on liitetty tussia tai liitua. Ainakin yksi teos myytiin. Carl Warghilta (1938-) oli esillä 12 pääosin rannikkoaiheista akvarellia, joista myytiin viisi teosta. Niilo Hyttisen (1940-) 16 teosta oli kokonaisuutena ajallisesti kattavin näyttelyssä, töitä oli vuodesta 1970 aina vuoteen 1986. Aiheet olivat taiteilijalle tyypilliseen tapaan humoristisia ja tarinanomaisia, kolme teosta myytiin.¹⁷⁸

Kesänäyttelyn taiteilijat paljastettiin edellisvuoden tapaan julkistamistilaisuudessa Säästöpankilla 30.1.1986. Suomen Taiteilijaseuran kanssa solmittiin kutsunäyttelysopimus 10.6.1986. Kävijöitä oli suunnilleen saman verran kuin edellisenä kesänä.¹⁷⁹

---

¹⁷⁵ Kesänäyttelyaineisto. SKA; Teosluettelo 1985. SJA.

¹⁷⁶ Kesänäyttelyaineisto. SKA.

¹⁷⁷ Teosluettelo 1986. SJA; Vinha-Mustonen 1986.

¹⁷⁸ Teosluettelo 1986. SJA.

¹⁷⁹ Kesänäyttelyaineisto. SKA.

Taiteilijaparivaljakon valitseminen kesän 1987 näyttelyyn oli lehtori Tuomo Sepon keksintöä, hän myös houkutteli Tapperin ja Hietasen pitämään yhteisnäyttelyn Sotkamoon. Seppo vastasi jälleen kerran näyttelyn ripustuksesta ja esillepanosta. Taiteilijat julkistettiin 26.2.1987 ja näyttely avattiin 6.6.1987. Reino Hietaselta (1932-) näytteillä oli 17 maalausta, joista kaksi oli vuodelta 1977 ja loput 80-luvulta, suurin osa samalta vuodelta kuin näyttely. Aiheina oli asetelmia ja runollisia teemoja. Kain Tapperilta (1930-) oli esillä kahdeksan veistosta 80-luvun puolivälistä aivan tuoreisiin. Veistosten materiaalina oli leppä tai koivu. Näyttelyjulkaisussa esiteltiin taiteilijoiden ansio-
tietojen lisäksi heidän taiteellisia pyrkimyksiään ja toteutustapojaan.¹⁸⁰ Näyttelyssä kävi katsojia yhteensä 1577.¹⁸¹

Seuraavan kesän taiteilijoita olivat Ulla Rantanen (1938-) ja Arvo Siikamäki (1943-). Ulla Rantasen teoksia näytteillä oli 26 kappaletta: guassi- ja akryylimaaluksia, etsauksia ja litografioita vuosilta 1968-1988. Teosten nimissä esiintyy kiviä, maisemia ja muita luonnonelementtejä. Arvo Siikamäeltä oli esillä 12 pronssi- ja marmoriveistosta vuosilta 1982-1988, joista suurin osa näyttelyvuodelta.¹⁸²

Sotkamon kesänäyttelystä tehtiin viimeisen kerran kutsunäyttelysopimus Suomen Taiteilijaseuran kanssa, Kuvasto ry. peri omia näyttelykorvausmaksujaan 16.1.1989. Kävijöitä Rantasen ja Siikamäen näyttelyssä oli yhteensä 1820 henkilöä.¹⁸³

5.2.4. Yksityisnäyttelyitä

Parinäyttelyiden jälkeen Sotkamossa nähtiin yksityisnäyttelyitä viitenä vuotena, sarjan katkaisi vain vuoden 1991 vuosisadan alun taiteen teemanäyttely. Akkonien kou-
lulla nähtiin melkein 30 Veikko Vionojan (1909-) öljyvärimaalausta vuosilta 1935-1989, kyseessä oli eräänlainen retrospektiivinäyttely. Maalausten aiheet liittyivät pitkälti maalaismiljööseen ja sisäkuviin. Teoksista 6 kappaletta oli lainassa Rovaniemen taidemuseon J. ja A. Wihurin säätiön kokoelmasta ja 3 kappaletta Kain Tapperin ko-

---

¹⁸⁰ Kesänäyttelyaineisto. SKA; Teosluettelo 1987; Vinha-Mustonen 1987.

¹⁸¹ Kesänäyttelyaineisto. SKA.

¹⁸² Teosluettelo 1988; Kesänäyttelyaineisto. SKA.

¹⁸³ Kesänäyttelyaineisto. SKA.

koelmasta, lisäksi teoksia olivat lainanneet mm. yksityiset kokoelmistaan.. Kävijöitä oli yhteensä noin 2500 henkilöä.¹⁸⁴

Sotkamon kunnan kulttuurisihteeri vaihtui marraskuussa 1989, kun Pekka Oikarisen tilalle tuli Markku Jaakkola. Jaakkola sai hankittua Matti Koskelan (1933-) seuraavan kesänäyttelyn taiteilijaksi kuultuaan tämän tulevan hiihtämään Sotkamoon. Näyttelyyn tuli 47 teosta, joista 3 oli veistoksia, muutama serigrafia ja loput guassimaalauksia. Sotkamon kunta ja Matti Koskela solmivat Suomen Kuvanveistäjäliitto ry:n mallin mukaisen näyttelysopimuksen. Kuvasto ry:lle maksettiin 10% lipputuloista. Uusi kulttuurisihteeri esitti myös uusia pyrkimyksiä, Jaakkola halusi yhdistää urheilua ja kulttuuria lähemmin toisiinsa: hän ehdotti kesänäyttelyn mainostamista pesäpallo-otteluissa.¹⁸⁵

Koskelan omien sanojen mukaan Sotkamon kesänäyttely koostui kahdesta osasta. Ensimmäisen osan vuoden 1985 ympärille sijoittuvien töiden juuria oli löydettävissä Kainuusta. Työt perustuivat lähinnä harmaan eri sävyihin ja luontoon lähtökohdiltaan. Toisen osan työt olivat kahden edellisen vuoden ajalta, niissä värimaailma oli palannut keskeiseksi tekijäksi. Sarjatyöskentely muotojen kanssa oli ollut taiteilijalle kiinnostavaa, kehitys oli kulkenut aikojen kuluessa ympyrän, kolmion ja kuusikulmion kautta ovaaliin. Osa teoksista myytiin näyttelyssä.¹⁸⁶

Vuoden 1991 kesänäyttely erosi jonkin verran aikaisemmista näyttelyistä. Sen työt kerättiin Oulun taidemuseon kokoelmista ja kokoajina toimivat Tuula Tyrväinen Oulun taidemuseosta ja Heikki Aranne Kajaanin taidemuseosta. Näytteillä oli kuuden jo edesmenneen taiteilijan teoksia vuosisadan alusta: Juho Mäkelän (1885-1945), Aukusti Koiviston (1886-1962), Paavo Leinosen (1894-1964), Alex Rappin (1869-1927), Eero Snellmanin (1890-1951) ja Werner Åströmin (1885-1979). Näyttelyn konseptiin vaikuttivat vastuun siirtyminen Tuomo Sepolta lähes kokonaan Sotkamon kulttuuri-toimiston harteille, lisäksi haluttiin saada myös vastapainoa nykytaiteen esittämiselle. Näyttely ei edellyttänyt toimenpiteitä Sotkamon kunnan ja Kuvasto ry:n välillä, koska

---

¹⁸⁴ Kesänäyttelyaineisto. SKA; Teosluettelo 1989. SJA.

¹⁸⁵ Kesänäyttelyaineisto. SKA; Teosluettelo 1990. SJA.

¹⁸⁶ Teosluettelo 1990. SJA; Koskela 1990. SJA.

yhtenä järjestäjäosapuolena toimi Oulun taidemuseo, jonka kokoelmista teokset olivat lainassa.¹⁸⁷

Teoksia näyttelyssä oli yhteensä kolmekymmentä. Määrällisesti eniten oli esillä Mäkelän öljy- ja vesivärimaalauksia (9 kpl), ne olivat suurimmaksi osaksi maisemamaalauksia, mukana oli kaksi henkilökuvaa. Aukusti Koivistolta näytteillä oli kahdeksan teosta, kaikki öljyvärimaalauksia, maisema- ja Lappi-aiheisia. Eero Snellman oli mukana kahdella öljyväriäytöllä. Alex Rappin neljä öljyväriäytötä olivat luonnonmaisemia. Näyttelyn ainoita kukka-asetelmia olivat Werner Åströmin teokset, lisäksi häneltä oli esillä kuva ompelijasta, yhteensä neljä teosta. Paavo Leinosen kolme työtä olivat öljyvärimaalauksia, sisäkuva, omakuva ja henkilokuva vihreähattuisesta miehestä. Ajallisesti varhaisin oli Juho Mäkelän ”Piippua polttava mies” vuodelta 1910 ja myöhäisin Åströmin ”Ompelija” 30-luvulta, muut teokset sijoittuvat näiden kahden väliin.¹⁸⁸

Seuraavana kesänä Tuomo Seppo oli taas näyttelyn näytteilleasettajana ja esittelijänä, palattiin yksittäisen taiteilijan esittelyyn. Näyttely järjestettiin ensimmäistä kertaa peruskorjatussa Aatoksen pappilassa Sotkamon keskustassa, Nina Ternon (1935-) veistoksia ja piirustuksia oli siellä näytteillä kahdessa kerroksessa. Näyttelyä markkinoitiin Oulun läänin kuntien koulutoimistoihin ilmaisena kevätretkikohteena. Terno ei kuulunut Kuvasto ry:een, joten sopimustoimenpiteitä ei tarvittu.

Nina Ternon näyttelytyöt koostuivat kahden veistossarjan ”Laitumella” ja ”Kylpijät” töistä, kolmesta itsenäisestä pienoisteistoksesta ja yhdestätoista piirustuksesta, jotka mukailivat veistosten aiheita.¹⁸⁹ Terno oli valmistanut julkisen muistomerkin kirjailija Veikko Huoviselle Sotkamon Hirvensaareen, hirvipatsaan nimi on ”Havukka-ahon ajattelijä”. Kesänäyttelyn yhteydessä Terno lahjoitti Sotkamon kunnalle kaksi pronssi-veistostaan nimeltään ”Hevonen” (1990) ja ”Kylpijä” (1991) sekä yhden piirustuksensa ”Laitumella” (1991), yhteisarvoltaan 87 000 markkaa.¹⁹⁰ Veistokset ovat nähtävillä Sotkamon kunnan kirjastossa.

---

¹⁸⁷ Kesänäyttelyaineisto. SKA; Teosluettelo 1991. SJA.

¹⁸⁸ Teosluettelo 1991. SJA.

¹⁸⁹ Teosluettelo 1992. SJA.

Vuonna 1993 kesänäyttely järjestettiin taas Akkoniemen koulun juhlasalissa Ernst Mether-Borgströmin (1917-) teosten vaatimien suurien pintojen takia.¹⁹¹ Näytteillä oli viisi nimettyä akryylimaalausta, numeroituja, isoja ja pieniä guassimaalauksia sekä numeroituja serigrafioita, yhteensä 38 teosta.¹⁹² Mether-Borgström kuuluu vuoden 1985 Sotkamon kesänäyttelyyn osallistuneen Tuulikki Pietilän tavoin Purnu-ryhmään, joka piti ensimmäisen kesänäyttelynsä vuonna 1967. He kuuluvat joukkoon, joka on muodostanut taiteilijarungon kesänäyttelyiden kaikilla kolmella vuosikymmenellä.

Useana vuonna Sotkamon kesänäyttelyn kohdalla seuraavan kesän taiteilijan julkistamistilaisuus pidettiin Kalevalan päivän tienoilla ja samalla saatettiin avata jokin paikallinen taidenäyttely esimerkiksi pankin tiloissa. Julkistamistilaisuuteen, kuten kesänäyttelyn avajaisiinkin, vieraat kutsuttiin.

Kesänäyttely palasi Aatokseen kesällä 1994 Tapani Raittilan (1921) yksityis- ja osittain retrospektiivin näyttelyn myötä. Raittilalta oli esillä yhteensä 49 teosta entisen pappilan kahdessa kerroksessa, pääosin akvarelleja ja öljyväritöitä. Ajallisesti teokset kattoivat Raittilan tuotantoa vuodesta 1958 vuoteen 1994. Aiheiltaan työt olivat kotoisia asetelmia ja henkilökuvia tai maisemia ulkomaanmatkoilta mm. Italiasta.¹⁹³ Näyttelyssä oli vierailut 15.7.1994 mennessä, eli pari viikkoa ennen näyttelyn sulkeutumisesta, noin 800 kävijää.¹⁹⁴

Vuonna 1995 ei Sotkamossa järjestetty kesänäyttelyä. Väli vuoden jälkeen päätettiin kesänäyttelytoimintaa jatkaa säännöllisesti, Tuomo Seppo lupautui toimimaan hankkeen parissa vuoteen 2000 saakka.¹⁹⁵

5.2.5. Viimeisimmät näyttelyt

Vuoden 1996 taiteilijat ovat molemmat syntyneet vuonna 1945 ja vakiinnuttaneet asemansa Suomen taidekentällä 1970-luvulla. Helena Pylkkäsen kivi- ja pronssiveistokset rinnastuivat Markku Keräsen temperamaalauksiin. Maalauksista lähes kaikki

---

¹⁹⁰ Kesänäyttelyaineisto. SKA; Vinha-Mustonen 1992.

¹⁹¹ Kainuun Sanomat 27.2.1993.

¹⁹² Teosluettelo 1993. SJA.

¹⁹³ Teosluettelo 1994. SJA.

¹⁹⁴ Kesänäyttelyaineisto. SKA.

olivat vuosilta 1994-95, kun taas veistoksia oli esillä yli kymmenen vuoden ajalta. Keräsen maalauksista suurin osa oli nimeltään ”Viides kevät” ja pääaihe ihmiset, kun taas Pylkkäsen aiheita olivat muun muassa hirvet ja herneet.¹⁹⁶ Näyttelyssä vieraili lähes 1500 kävijää, mikä oli saman verran kuin 80-luvun näyttelyissä.¹⁹⁷

Sotkamon 350-vuotis-juhlavuonna kesänäyttelyssä olivat esillä ystävykset taidegraafikko Outi Heiskanen (1937-) ja taidemaalari Mirja Airas (1945-). Aatoksen pappila täyttyi intiimeistä, pienikokoisista teoksista. Lisäksi puutarhassa, rakennuksen takana, kohosi Heiskanen ”Portti”, jossa metallikehikkoon oli kiinnitetty paljon pieniä kuvia, jotka olivat täysin säiden armoilla ja auringon haalistettavana, kesän kuluessa myös kasvava nurmikko peitti alimmat kuvat. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Aatoksen pihapiiriä käytettiin hyödyksi teoksien sijoittamisessa. Teokset olivat yleisesti ottaen moniaiheisia, vuosilukuja ei teosluetteloon oltu painettu.¹⁹⁸

Sotkamon kesänäyttelysarjaa jatkoi vuonna 1998 Jukka Mäkelä, jolla oli kansainvälisten näyttelyjensä ohessa Suomen esittäytyminen Sotkamossa ennen vuoden 1999 retrospektiivista näyttelyä Nykytaiteen museo Kiasmassa. Kiinnostavaa on, että Kiasman laajan näyttelyjulkaisun Curriculum-osassa mainitaan Mäkelän yksityisnäyttelyiden listassa ainoana vuonna 1998 Sotkamon XIV kesänäyttely.¹⁹⁹ Sotkamon näyttely ei varmastikaan ole saanut julkisuutta juuri muualla kuin Kainuun sanomalehdissä, eikä kesänäyttelyitä yleensä noteerata taiteilijoiden ansioluetteloissa.

---

¹⁹⁵ Kainuun Sanomat 25.5.1996.

¹⁹⁶ Teosluettelo 1996. SJA.

¹⁹⁷ Kesänäyttelyaineisto. SKA.

¹⁹⁸ Teosluettelo 1997. SJA.

¹⁹⁹ Jukka Mäkelä - Merkki ja ele - maalauksia kolmelta vuosikymmeneltä 1999, 146.

5.3. TAIDEKESKUS SALMELA

Taidekeskus Salmela on kesänäyttelypaikoista uusimpia, ensimmäinen näyttely järjestettiin vuonna 1990. Mäntyharjun kunta etsi edellisenä vuonna ideakilpailulla suunnitelmaa 1850-luvulla rakennetun pappilan pitäjätuvan uudeksi käyttötarkoitukseksi. Tuomas Hoikkala voitti kilpailun taidekeskusideallaan, jonka toimintaan kesänäyttelyjen lisäksi kuuluisivat korkeatasoiset luento- ja konserttisarjat.²⁰⁰ Hoikkalan mukaan ideana taidekeskuksen perustamisessa oli irtisanoutua jyrkästi talli- ja navettanäyttelyiden tasosta, mikä olikin mahdollista kulttuurihistoriallisesti merkittävässä miljöössä.²⁰¹

Tuomas Hoikkala on taidekeskuksen toiminnanjohtajan lisäksi muusikko, klassisen saksofonin soittaja. Henkilökohtainen suhdeverkosto kuvataiteilijoihin syntyi hänen ostaessa taidetta suoraan tekijöiltä.²⁰² Näyttelytoiminta oli tarkoitus järjestää tarkasti taiteilijoiden omien näkemysten mukaisesti. Ensimmäisen kesän esillä olevat taiteilijat olivat Olavi Lanu, Laila Pullinen, Reino Hietanen, Ulla Rantanen ja Esko Tirronen. Näyttelyn suojelijana toimi Mikkelin läänin maaherra J. Juhani Kortosalmi.²⁰³

Tuomas Hoikkalan mukaan alusta asti näyttelytoiminnan tarkoituksena on ollut laatu- taide, ei kävijämäärä.²⁰⁴ Ensimmäisenä kesänä kävijöitä kertyi kuitenkin yli 6000.²⁰⁵ Taideteoksia ei ensimmäisenä kesänä myyty yhtään.²⁰⁶

Seuraavana kesänä näyttelyn lisäksi ohjelmaan liittyi konsertteja ja yleisöluentoja. Taiteilijat olivat Sam Vanni, Juhana Blomstedt, Ulla Rantanen, Jaakko Sievänen, Sofia Wilkman, Olavi Lanu ja Kimmo Pyykkö. Tuomas Hoikkalan aloitteesta kesällä 1991 syntyi myös Taidereitti-organisaatio, jonka tarkoituksena oli seitsemän eri taidekohteen yhteinen markkinointi. Kyseisen vuoden kohteita olivat Salmelan lisäksi Pyhäniemen kartano Hollolassa, Pirkanpohja Ähtärissä, Villa Roman ateljeet Turussa,

---

²⁰⁰ Pyysalo 1995, 54.

²⁰¹ Nuortio 1997, 62.

²⁰² Pyysalo 1995, 53.

²⁰³ ”Mäntyharjun Salmelaan avataan uusi taidekeskus”. Kouvolan Sanomat 26.4.1990.

²⁰⁴ Länsi-Savo 26.4.1990.

²⁰⁵ Savon Sanomat 31.8.1990.

²⁰⁶ Korhonen 1997, 34.

Edelfeltin kesäateljee Haikossa, Vistbackan kartano ja Keravan taidemuseo.²⁰⁷ Kaikki Taidereitin kohteet eivät siis olleet pelkästään kesänäyttelykohteita.

Vuoden 1992 esillä olivat taiteilijat Mauri Favén, Timo Sarpaneva ja Juhani Linno-vaara sekä veistospuistossa Antti Nordin, Radoslaw Gryta ja Heikki Häiväoja. Kolmannen Salmelan näyttelyn suojelijana toimi Tasavallan Presidentin puoliso Tellervo Koivisto. Suomen itsenäisyyden 75. juhlavuoden kunniaksi Taidekeskus Salmela perusti grafiikan kokoelman, johon töitensä antoivat Sam Vanni, Laila Pullinen, Juhana Blomstedt, Reino Hietanen ja Esko Tirronen.²⁰⁸ Kaikki grafiikkakokoelman taiteilijat olivat osallistuneet Salmelan kesänäyttelyyn joko ensimmäisenä tai toisena vuonna. Kolmantena kesänä kävijöitä Salmelassa oli yli 13 000²⁰⁹ eli kävijämäärä oli kaksinkertaistunut ensimmäiseen vuoteen verrattuna.

Seuraavana vuonna Salmelan kesänäyttely sai toista kertaa tukea Opetusministeriöltä. Muita avustaneita tahoja olivat Uusi Kuvalehti ja MTV. Taiteilijoita oli hieman enemmän aikaisempiin kesiin verrattuna: Ernst Mether-Borgström, Kimmo Kaivanto, Rafael Wardi, Kain Tapper, Ukri Merikanto ja Heikki Aspinen. Seuraavilta taiteilijoilta oli esillä grafiikkaa: Marino Marini, Emilio Creco, Sam Vanni, Göran Augustsson, Ina Colliander, Raimo Kanerva, Pentti Kaskipuro, Inari Krohn, Elina Luukanen, Ulla Rantanen, Esa Riippa, Väinö Rouvinen ja Veikko Vionoja.²¹⁰ Kyseisenä vuonna rikkoutui kävijämäärässä 20 000 kävijän raja.²¹¹

Taidekeskus Salmelan tiloja alettiin käyttää ympärivuotisesti, kun kaksi nuorta taiteilijaa, Petri Makkonen ja Mikael Pohjola, saivat paikasta ateljee- ja asuntotilat talvikaudeksi.²¹² Tuomas Hoikkala oli sopinut yhteistyöstä Taideakatemian kanssa, joka kustansi osan järjestelystä. Sama käytäntö jatkui seuraavanakin talvena²¹³ ja vuonna

---

²⁰⁷ Kouvolan Sanomat 7.6.1990.

²⁰⁸ Kouvolan Sanomat 5.6.1992.

²⁰⁹ Savon Sanomat.

²¹⁰ ”Isossa-Pappilassa grafiikkaa”. Länsi-Savo 4.6.1993.

²¹¹ Kouvolan Sanomat 30.5.1994.

²¹² Länsi-Savo 27.11.1993.

²¹³ HS 10.6.1994.

1996 Salmela valittiin Suomen Taiteilijaseuran järjestämään ateljeevaihtoketjuun, joka kuului Opetusministeriön Keppi-projektiin.²¹⁴

Vuonna 1994 näyttelyn taiteilijoita olivat Anita Snellman, Lars-Gunnar Nordström, Jukka Mäkelä, Martti Aiha ja Pekka Kaikkonen, Aimo Kanervalta esillä oli retrospektiivinen näyttely ja Helena Pylkkäseltä veistoksia. Konsertit ja luennot kuuluivat jälleen ohjelmaan.²¹⁵

Seuraavana vuonna -95 näyttelyn suojelijana toimi Tasavallan Presidentin puoliso Eeva Ahtisaari. Taiteilijoita olivat Laila Pullinen, Mauri Favén, Reino Hietanen, Kauko Lehtinen, Mauno Hartman, Kain Tapper, Kimmo Kaivanto, Ulla Rantanen, Jaakko Sievänen, Esko Tirronen, Heikki Häiväoja ja Kimmo Pyykkö eli ryhmä Maaliskuulaiset, joiden ensimmäinen yhteisnäyttely pidettiin Helsingin Taidehallissa maaliskuussa 1964. Salmelan näyttelyn teki erikoiseksi se, että tuon ensimmäisen kerran jälkeen ei ryhmä ole aiemmin esittänyt yhdessä uusilla teoksilla.²¹⁶

Vuonna 1996 esillä Salmelassa oli Eva Cederströmin retrospektiivinen näyttely sekä taidetta Leena Luostariselä, Paul Osipowilta, Tapani Raittilialta, Rafael Wardilta, Arvo Siikamäeltä ja Heikki Niemiseltä.²¹⁷ Arvioidessaan kuluneen kesän myyntiä Taidekeskus Salmelan toiminnanjohtaja Tuomas Hoikkala listasi hyvään myyntiin vaikuttaneiksi tekijöiksi taiteen suhteellisen suuren figuratiivisuuden sekä yleisömäärien kasvun oheistapahtumien houkuttavuuden ja Salmelan maineen leviämisen kautta. Hoikkala ei halunnut korostaa myyntiä tai kaupallisuutta, sillä edelleen tärkeimmällä sijalla oli taide. Myynnin tulot menivät taidekeskuksen lainojen maksuun, viisi ensimmäistä vuotta olivat olleet heikkoja tuotoltaan, sen jälkeen tilanne alkoi parantua.²¹⁸

Salmelassa myytiin niin grafiikkaa kuin maalauksia ja veistoksiakin, sekä yksityisille että museoille ja liikelaitoksille. Grafiikkaa myytiin etenkin omasta kokoelmasta, jon-

---

²¹⁴ Länsi-Savo 4.12.1996.

²¹⁵ Savon Sanomat 31.5.1994.

²¹⁶ Pyysalo 1995, 54.

²¹⁷ Kouvola Sanomat 8.6.1996.

²¹⁸ Kivekäs, ”Kesänäyttelyiden myynti hipoo jo huippuvuotia”. Etelä-Suomen Sanomat 31.7.1996.

ka teoksia ei mistään muualta pysty hankkimaan. Tähän kokoelmaan teki Ernst Met-her-Borgström viimeiset kolme työtään ennen kuolemaansa.²¹⁹

Vuonna 1997 näyttelyssä esillä olivat seuraavat taiteilijat: Timo Sarpaneva, Kimmo Kaivanto, Pasi Tammi, Anitra Lucander, Marjatta Tapiola ja Nina Terno. Taidekes-kuksen omasta grafiikan kokoelmasta on muodostunut dokumentaatio Salmelan tai-teellisestä linjasta, siihen kuuluu töitä eri vuosina näyttelyissä olleilta taiteilijoilta.²²⁰

Näyttelyn suojelijana toimi rouva Eeva Ahtisaari. Salmelan kesänäyttelyllä oli kysei-senä vuonna 34 sponsoria, markkinointi oli alkanut talvella Matkamessuilla. Hoikka-lan mukaan tutkitusti yhdeksän kymmenestä Salmelan kävijästä tulee sinne uudestaan. Jatkuvuutta on Salmelassa myös taiteilijoiden kohdalla kulloinkin esillä olevat kor-keatasoiset taiteilijat suosittelevat Hoikkalalle haluamiaan taiteilijoita, joista hän valit-see joka kesä 5-6 taiteilijaa näytteille. Esillä olevat työt ovat pääsääntöisesti uusia.²²¹

---

²¹⁹ Kivekäs, ”Kesänäyttelyiden myynti hipoo jo huippuvuosisia”. Etelä-Suomen Sanomat 31.7.1996.

²²⁰ Kouvolan Sanomat 9.6.1997.

²²¹ Korhonen 1997, 34-35.

6. YHTEENVETO

Kesänäyttelyiden historia alkaa 60-luvun loppupuolelta: ensimmäisenä kesänäyttelynä voidaan pitää Oriveden Purnua vuonna 1967. Purnu oli alusta saakka näyttelypaikan ohella vahvasti kesälomalaisten retkeilykohde. Kesänäyttelyt nähtiin tärkeänä tekijänä suuren yleisön ja modernin kuvataiteen suhteiden luomisessa. Kesänäyttelyitä syntyi eniten kesälomamatkailun suosituimpien autoreittien varsille 60- ja 70-luvuilla, jolloin yksityisautoilu kasvoi rajusti.

70-luvulla kesänäyttelyt elivät runsainta kauttaan, jolloin missä tahansa voitiin järjestää kesäinen taidenäyttely. 80-luvun aikana osa kesänäyttelyistä vakiinnutti asemansa ja uusia näyttelyitä perustettiin etenkin kuntien toimesta. Myös erilaiset kokeilevan taiteen näyttelyt kuuluivat 80-luvulle. 90-luvulla on näyttelyille etsitty korkeatasoisia puitteita ja muutama näyttely on otettu mukaan arvostettujen kulttuurikohteiden joukkoon.

Kesänäyttelyilmiö syntyi ja kasvoi aikana, jolloin suomalaisessa kulttuuripolitiikassa korostuivat vaatimukset kulttuurin demokratisoimisesta. Kaikille kansalaisille haluttiin taata yhtäläiset mahdollisuudet taidepalveluista nauttimiseen alueellisesta sijainnista huolimatta. Kulttuuria piti kansanomaistaa ja lähentää työväestöön. Ilmapiiri oli suotuisa jopa sadoille kesänäyttelyille maaseudulla ja kaupungeissa. Kesänäyttelyt olivat purkamassa kuvataidetarjonnan pääkaupunkikeskeisyyttä ja toivat eloa myös kesän hiljaiseen näyttelytarjontaan. Osaltaan kesänäyttelyiden yleisösuosion innoittamina ammattimaiset näyttelyjärjestäjät, kuten taidemuseot ja -galleriat, alkoivat järjestää näyttelyitä kesälläkin.

Runslukuiset ja laadultaan vaihtelevat kesänäyttelyt saivat taiteilijoiden edunvalvojat huolestumaan taiteilijoiden oikeuksista näyttelykorvauksiin, teosten säilymisestä väliaikaistiloissa ja toisaalta näyttelyiden taiteellisesta korkeatasoisuudesta. Suomen Taiteilijaseura alkoi vuonna 1981 toimeenpanna laatimaansa kutsunäyttelyn ohjesääntöä. Kesänäyttelyt, jotka solmivat ohjesäännön edellyttämän sopimuksen taiteilijoiden ja Taiteilijaseuran kanssa, oli oikeutettu käyttämään esim. mainonnassaan nimitystä ”Suomen Taiteilijaseuran hyväksymä näyttely”. Hyväksyttävien näyttelyolo-

suhteiden lisäksi sopimuksen solmiminen edellytti, että kesänäyttelyssä esillä olevista taiteilijoista lähes kaikki olivat ammattiliittoihin kuuluvia. Tällä Taiteilijaseura halusi turvata taiteen kuluttajille mahdollisimman korkean taiteellisen laadun myös kesänäyttelyissä. 70-luvulla alkanut kesänäyttelyiden runsain aika oli ohi 80-luvun loppuun mennessä. Näyttelyistä tilapäisimpiin tiloihin hatarimmin järjestetyt olivat karsituneet, joten Taiteilijaseurakin luopui kutsunäyttelyn ohjesäännöstä ja kesänäyttelyiden hyväksymisestä.

Kesänäyttelyiden lehdistössä saama vastaanotto on ollut teemoiltaan samansuuntainen kaikkina kolmena vuosikymmenenä. Taiteen suora yhteys luontoon, lomailevien kävijöiden asenteeton suhtautuminen taiteen vastaanottoon ja ennen muuta ihmisten lähentäminen taiteeseen ovat olleet positiivisia ja kesänäyttelyilmiön ansioiksi luettavia asioita. Tilapäistilojen heikkous on aiheuttanut eniten moitteen sanoja. Aina on pohdittu sitä, mikä vetää suomalaisia kulttuurin ja taiteen äärelle nimenomaan kesäisin. Kesänäyttelyt ovat saaneet osakseen stereotyyppistä ja yleistävääkin suhtautumista, mikä näkyy esim. lehdistön asenteissa eri aikakausina. Kesänäyttelyt ovat kuitenkin olleet rikas ja tavattoman monimuotoinen ilmiö.

Vaikka kyseessä on hyvin moniulotteinen ilmiö, kesänäyttelyt voidaan kuitenkin jakaa järjestäjien perusteella viiteen ryhmään. Suurin ryhmä ovat kuntien kulttuurilautakuntien ja taidetoimikuntien järjestämät näyttelyt. Muita järjestäjätahoja ovat yksityiset henkilöt (yleensä taiteilijoita), taide- ja taiteilijajärjestöt, taidegalleriat sekä säätiöt. Tutkimuksessa mukana olleet gallerioiden näyttelyt on järjestetty tilapäistiloissa galleriatilojen ulkopuolella. Järjestöjen osuus oli huomattava näyttelyjärjestäjänä 70-luvulla. 80-luvulla lisääntyivät kuntien järjestämät näyttelyt osaksi kuntien kulttuuri-toimintalain vaikutuksesta. Kunnat järjestävät näyttelyitä usein yhteistyössä paikallisten taidejärjestöjen kanssa.

Tilat, joissa kesänäyttelyitä on järjestetty, ovat muuttuneet vuosien varrella. Alkuaikoina, 60- ja 70-luvuilla, mikä tahansa maaseudun hylätty eläinsuoja tai piharakennus kelpasi taiteen temppeleksi, mikä aiheuttikin kritiikkiä lehdistössä ja taidejärjestöissä. Seuraavalla vuosikymmenellä taiteen esittelyyn alettiin etsiä kulttuurihistoriallista arvoa omaavia miljöitä, kuten vanhoja pappiloita ja kartanoita. Kesänäyttelyt palasivat

myös kaupunkeihin, joissa hylätyt, urbaanit tuotantolaitokset, kuten vanhat tehdashallit, korvasivat maatalouden vastaavat tilat.

Näyttelypaikkojen läheinen yhteys luontoon mahdollisti kesänäyttelyissä taiteen esittämisen metsissä ja niityillä, pihapiirissä. 80-luvun alussa uudet taidesuunnat, kuten ympäristötaide sekä performanssi- ja tilataide, saivat kesänäyttelyistä luontevia esittelypaikkoja. Suurin osa kesänäyttelyiden taiteesta on kuitenkin ollut perinteistä, ”yleisöystävällistä” maalaus- ja veistotaidetta.

Yleisesti ottaen tutkimusmateriaalin kesänäyttelyissä esitelty taide on ollut tunnettujen suomalaisten taiteilijoiden tekemää. Teosten ajankohtaisuus on ollut myös selvästi havaittavissa näyttelyiden teosluetteloiden perusteella. Suurin taiteilijajoukko on ollut se modernismin sukupolvi, joka osallistui ensimmäisiin kesänäyttelyihin. Samat taiteilijat ovat muodostaneet rungon kesänäyttelyihin kaikilla vuosikymmenillä. Ulkomaalaiset taiteilijat eivät ole kuuluneet yleensä kesänäyttelyiden ohjelmaan muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Yksittäisten näyttelyjen taiteilija- ja teosmäärät ovat pienentyneet 70-luvun useiden satojen teosten näyttelyistä, 90-luvulla ei enää montakaan massanäyttelyä ole järjestetty.

Yksittäisistä kesänäyttelyesimerkeistä 70-luvulla aloittanut Erkylän Ometta kuului arvostetuimpaan kärkeen, taiteellinen laajuus ja ajankohtaisuus olivat sen ansioita, mutta oli osaltaan aiheuttamassa kritiikkiä väliaikaistiloissa järjestettyjä ”navettanäyttelyitä” kohtaan. Ometta pyrki 80-luvun alussa löytämään toiminnalleen uutta suuntaa ja kiinnostavuutta valitsemalla teeman kunkin kesän näyttelylle. Tämä ei kuitenkaan riittänyt kantamaa näyttelyä vaikeuksien yli. Taidekeskus Salmelan kesänäyttely edustaa paitsi yksityisen henkilön alullepanemaa näyttelyä, myös 90-luvun uusia kesänäyttelypaikkoja, joiden tavoitteena on korkea laatu arvokkaissa puitteissa. Salmelan idean isä Tuomas Hoikkala halusi jyrkästi irtisanoutua talli- ja navettanäyttelyiden tasosta, mikä onkin ollut mahdollista kulttuurihistoriallisessa pappilamiljöössä. Salmelassa on näyttelyn rinnalle luotu muitakin tapahtumia, kuten konsertteja ja seminaareja, jotka täydentävät kuvallista antia. Lisäksi Hoikkala on kehittänyt taidekeskukselleen mielekästä talvitoimintaa, esimerkiksi ateljeetiloja nuorille taiteilijoille.

Sotkamon kesänäyttelysarja alkoi vuonna 1984 ja on jatkunut lähes joka vuosi siitä lähtien. Järjestäjänä on toiminut kunta yhdessä Sotkamon Kuvataiteilijat ry:n kanssa. Esitellyt taiteilijat eivät ole olleet paikallisia, vaan Suomen eturivin taiteilijoita. Kulttuurin demokratisointi on toteutunut Sotkamon kesänäyttelyn osalta: kaukana maamme kulttuurikeskuksista kunnan asukkailla ja turisteilla on ollut joka kesä mahdollisuus tutustua korkeatasoiseen taidetarjontaan. Sotkamossa edistysaskel oli se, kun lukion jumppasalista päästiin pitämään näyttelyä kauniissa Aatoksen pappilassa. Kulttuurisihteerien vaihtuminen on ehkä myös tuonut jotakin uutta näyttelyajatteluun, sen sijaan ripustaja on pysynyt samana vuodesta toiseen. Sotkamon kunnan kannattaisi entistä tehokkaammin markkinoida kesänäyttelyä matkailijoille korkealaatuisena taidenäyttelynä, se antaisi kunnan urheilupainotteiseen matkailuimagoon uuden ulottuvuuden.

Tässä tutkielmassa on lähestytty kesänäyttelyitä sosiaalisena ilmiönä ja instituutiona, keskittyen toisaalta järjestäjien näkökulmaan ja toisaalta vastaanottoon. Taide, jota kesänäyttelyissä on esitelty, on jäänyt sivurooliin, samoin kuin kesänäyttelyihin liittyvistä toimijoista taiteilijat. Kesänäyttelyitä järjestämässä olleiden henkilöiden ja taiteilijoiden haastattelut olisivat antaneet työlle mielenkiintoista syvyyttä ja varmasti paljon lisätietoja, mutta niihin ei ollut enää aikaa tämän tutkielman puitteissa.

Alkuvuosikymmenien kohina kesänäyttelyiden ympärillä on laantunut yhteiskunnallisten muutosten ja puhtaasti olosuhteiden muutoksen seurauksesta. Kesänäyttelyt ovat saaneet vakiintuneen aseman kesäisiltä kulttuurisivuilta ja kansalaisten kesälomien kohteena. Samalla tosin ”tavallisen kansan” suuret joukot ovat harventuneet muun kulttuuri- ja puuhamaatarjonnan valtaisan lisääntymisen ansiosta, ja kesänäyttelyiden yleisö on muuttunut enemmän tavanomaisiksi taidenäyttelyissä kävijöiksi. Kaiken kaikkiaan kiinnostus, joka on aikoinaan ollut hyvinkin keskustelua herättävää, on kesänäyttelyiden kohdalla hiipunut mainintatasolle. Kesänäyttelyiden olisi jatkuvasti uudistuttava säilyttääkseen kiinnostavuutensa loputtoman kulttuuritarjonnan keskellä. Ilmiön soisi pysyvän rikastuttamassa suomalaista kesän viettoa ja taide-elämää.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Jyväskylän yliopiston taidehistorian laitos (JYTHL), Jyväskylä.

Aranne, Heikki. Jaakko Leppänen - taiteilija kehitysalueelta.

Pro gradu-tutkielma 1987.

Kankaanpää, Tauri. Purnu - Suomen ensimmäinen kesätaidenäyttely.

Laudaturseminaariesitelmä 1999.

Piipponen, Kaija. Yleisö taidemuseossa. Pro gradu-tutkielma 1987.

Turpeinen, Sirpa. Taidetta kaikille - taidetta kaikkialle. Aluetaidemuseotoiminnan tausta, lähtökohdat ja tavoitteiden toteutuminen.

Pro gradu-tutkielma 1990.

Sanna Juntusen arkisto (SJA)

Teosluettelot 1984- . Sotkamon kesänäyttely.

Koskela, Matti, 1990. Sotkamon kesänäyttelystä. Näyttelyesittely.

Sotkamon kunnan arkisto (SKA)

Näyttelytoimikunnan kokospöytäkirjat 1984.

Kesänäyttelyaineisto 1984-1998.

Suomen Taiteilijaseuran arkisto (STSA), Helsinki.

Suomen Taiteilijaseuran (STS) toimintasuunnitelmat 1979-82.

Suomen Taiteilijaseuran toimintakertomukset 1981, 1986.

Suomen Taiteilijaseuran hallituksen pöytäkirjat 1981-1989.

Suomen Taiteilijaseuran työvaliokunnan pöytäkirjat 1978.

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Ahlgrén, Lauri, 1971. Taide ihmisen asialla. *Taide 3/71*. Helsinki.
- Ahmio, Heli, 1999. Jyväskylän grafiikan paja - Kehittyminen valtakunnalliseksi grafiikan keskukseksi 1978-1988. Jyväskylän yliopiston taidehistorian laitoksen julkaisuja 6. Jyväskylä.
- Ahtola-Moorhouse, Leena, 1992. Purnu - Suomen kesänäyttelyiden perusta. Purnu 92. Näyttelyjulkaisu. Orivesi.
- Alasuutari, Pertti, 1996. Toinen tasavalta, Suomi 1946-1994. Tampere.
- Becker, Howard S., 1984. Art worlds. Berkeley.
- Bourdieu, Pierre, 1985. Sosiologian kysymyksiä. Jyväskylä.
- Castrén, Hannu, 1986. Tikkamannila '86. Näyttelyjulkaisu. Jyväskylä.
- Dickie, George, 1990. Estetiikka. Tutkimusalue, käsitteitä ja ongelmia. Hämeenlinna.
- Entistä pitempään, entistä suurempi neljäs Purnun näyttely. Aamulehti 13.2.1973.
- Erkylän Ometta 1980. Näyttelyjulkaisu. Hyvinkää.
- Erkylän Ometta 1981. Näyttelyjulkaisu. Hyvinkää.
- Erkylän Ometta 1982. Näyttelyjulkaisu. Hyvinkää.
- Erkylän Ometta 1983. Näyttelyjulkaisu. Hyvinkää.
- Haapala, Arto, 1990. Taiteen maailmat. *Synteesi 2-3/90*. Jyväskylä.
- Heinonen, Jouko & Lahti, Markku, 1988. Museologian perusteet. Jyväskylä.
- Helsingin Sanomat 10.6.1994.
- Huhdanpää, Esko. Talli ja Puisto. Lalli 19.6.1969.
- Huhtamäki, Raimo. Purnu 71. Ilkka 11.7.1971.
- Hyvinkään Sanomat 23.6.1978.
- Hyvinkään Sanomat 4.11.1981.
- Hämeen sanomat 3.9.1981.
- Iso-aho, Tauno, 1970. Imatran kuvakesä. *Taide 5/70*. Helsinki.
- Isossa-Pappilassa grafiikkaa. Länsi-Savo 4.6.1993.
- Jaakkola, Leena, 1993. Taide matkalla arkeen. *Taide 4/93*. Helsinki.
- Jukka Mäkelä - Merkki ja ele - maalauksia kolmelta vuosikymmeneltä. 1999. Helsinki.
- Jäämeri, Hannele. Kuvakesän kuvia. Suomen Kuvalehti 25-26/1993.
- Kainuun Sanomat 27.2.1993.
- Kainuun Sanomat 25.5.1996.
- Kalin, Kaj. Alkuhuutoja kesänavetasta. Helsingin Sanomat 31.7.1982.

Kangas, Anita, 1983. Kunta ja kulttuuri - Kulttuuritoimintalain valossa. Helsinki.

Karhunen, Paula 1990. Läänien taidetoimikunnat taiteen tukijoina. Tilastotietoa taiteesta nro.2.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.

Kartanosta omettaan. Turun Sanomat 21.7.1978.

Kesänäyttelyistä. *Taiteilija* 1984. Helsinki.

Kivekäs, Ulla. Kesänäyttelyiden myynti hipoo jo huippuvuosia. Etelä-Suomen Sanomat 31.7.1996.

Kivirinta, Marja-Terttu. Todistaako kesänäyttely huikeasta elintasosta?
Helsingin Sanomat 14.6.1981.

Kivirinta, Marja-Terttu. Sillisalaattia kulttuurin nälkään. Helsingin Sanomat 14.6.1979.

Kivirinta, Marja-Terttu & Rossi, Leena-Maija, 1991. Koko hajanainen kuva - suomalaisen taiteen
80-luku. Porvoo.

Knuuti, Jukka. Omettojen puolesta. Uusi Suomi 15.8.1980.

Knuutila, Seppo, 1994. Kaiken kattava kulttuuri? *Kulttuurintutkimus - johdanto*. Jyväskylä.

Koivunen, Hannele, 1982. Kehystetty todellisuus - Hyvinkään taiteilijaseura 25 vuotta. Hyvinkää.

Korhonen, Riitta, 1997. Komeetta...latonäyttelyiden maassa. *Talouselämä* 24/97. Helsinki.
Kouvolan Sanomat 7.6.1990.

Kouvolan Sanomat 5.6.1992.

Kouvolan Sanomat 30.5.1994.

Kouvolan Sanomat 8.6.1996.

Kouvolan Sanomat 9.6.1997.

Kärri, Raila. Ometan kolmas kuvakesä pyörryttää paljoudellaan. Hämeen Sanomat 23.6.1978.

Lahtonen, Katariina, 1987. Kuhankosken Kilta. Forssa.

Laine, Osmo. Eräsuomalaisten kesähurjasteluissa kartanosta omettaan. Turun Sanomat 21.7.1978.

Lehtonen, Mikko, 1999. Lampaat ja paimenet: korkea ja populaari kulttuuri myöhäismodernissa
maailmassa. *Kulttuuriteollisuus*. Toim. Hannele Koivunen & Tanja Kotro. Helsinki.

Lepistö, Vappu, 1991. Kuvataiteilija taidemaailmassa. Tapaustutkimus kuvataiteellisen toiminnan
sosiaalipsykologisista perusteista. Tampere.

Lindstedt, Risto. Pekka Ihmemaassa. Suomen Kuvalehti 19.7.1985 (29).
Länsi-Savo 26.4.1990.

Länsi-Savo 4.12.1996.

Mämmelä, Päivi, 1993. Kunta ja kuvataide. *Tampereen kaupungin kulttuuri- ja vapaa-
aikatoimialan selvityksiä*. Tampere.

Mäntyharjun Salmelaan avataan uusi taidekeskus. Kouvolan Sanomat 26.4.1990.

Niinivaara, Seppo, 1966. Näyttelykatsaus. *Taide* 3/66. Helsinki.

Nukari, Pirkko, 1981. Lähellä luontoa ja ihmistä - ohimennyt suomalainen kuvakesä. *Taide* 4/81. Helsinki.

Nuortio, Antti, 1985. Kesä on taiteen juhlaa. *Avotakka* 6/85.

Nuortio, Antti, 1997. Taide voittaa kaiken. *Avotakka* 7/97.

Näyttelykalenteri. Helsingin Sanomat 30.5.1987.

Näyttelykorvausten jakotapa muuttuu.1986. *Taiteilija* 1/86. Helsinki.

Ometassa sata taiteilijaa. Helsingin Sanomat 2.6.1979.

Paavola, Pekka, 1978. Aavistus käynnisti Purnun. *Taide* 3/78. Helsinki.

Paavola, Pekka, 1978. Kesänäyttelyt - heinänuha vai auringonpistos?. *Taide* 3/78. Helsinki.

Peltola, Leena, 1977. Suomen taidetta 1940-1975. Helsinki.

Pirtola, Erkki, 1986. Taidekuninkalan hovi ja narrit. *Taide* 4/86. Helsinki.

Purnu 1967. Näyttelyjulkaisu. Tampere.

Purnu 75: Suomen Taiteilijaseura Purnussa. *Taide* 2/75. Helsinki.

Purnulaisilla 60-vuotisnäyttely. Hämeen Sanomat 1.6.1977.

Purnun portit avataan jälleen tulevana kesänä. Turun Sanomat 25.1.1969.

Pyysalo, Riitta. Tuomas Hoikkala - toiminnanjohtaja, saksofonisti. Suomen Kuvalehti 18/1995.

Reitala, Aimo, 1982. Taide ja yhteiskunta. *Suomen kulttuurihistoria III*. Porvoo.

Rinne, Hannu, 1995. Taidekesä. *Taide* 4/95. Helsinki.

Rouhiainen, Anne. Kesänäyttelyt siirtyvät navetoista tehtaisiin. Uusi Suomi 25.7.89.

Routio, A.I. Kun käy kutsu Omettaan, niin taiteilijat kuulevat. Uusi Suomi 7.6.1979.

Routio, A.I. Erskylän Ometta, Art-Tuusulanjärvi - kulttuurin maitoa kahdesta navetasta. Uusi Suomi 14.6.1980.

Routio, A.I. Oli jo aikakin vetäistä kesänäyttely pääkaupunkiin. Uusi Suomi 29.6.1980.

Routio, A.I. Kuvapuutarha kukkii nyt Suomessa runsaimmillaan. Uusi Suomi 25.7.1989.

Savon Sanomat 31.8.1990.

Savon Sanomat 1993.

Savon Sanomat 31.5.1994.

Seppä, Soile, 1991. Taide liikkuu todellisuuden monilla tasoilla. *Kaltio* 5/91.

Seppä, Soile, 1993. Taiteilijan vuoden työ upean kesänäyttelyn runkona. *Kaltio* 5/93.

Sepänmaa, Yrjö, 1991. Institutionaalinen taideteoria. *Taide modernissa maailmassa. Taiteensosiologiset teoriat Georg Lukácsista Fredric Jamesoniin*. Toim. Erkki Sevänen, Liisa Saariluoma & Risto Turunen. Helsinki.

Shackleton, Ulla, 1986. Tekijänoikeus - mikä se on? *Taiteilija 1/86*. Helsinki.

Shackleton, Ulla, 1987. Miksi kutsunäyttelyn ohjesääntö on tärkeä. *Taiteilija 1/87*. Helsinki.

Siltavuori, Eeva. Taidetta Erkyläjärven maisemissa - maalaisrealsimia ja tuulitoimisia konstruktioita. *Helsingin Sanomat 23.6.1978*.

Suomalainen, Ulla, 1985. Kesänäyttelykäytännöstä tänä vuonna ja vastaisuudessa. *Taiteilija 1/85*. Helsinki.

Suomalainen, Ulla, 1986. Näyttelykorvauksista yleensä. *Taiteilija 1/86*. Helsinki.

Suomen Taiteilijaseuran hyväksymiä kesänäyttelyitä 1981. *Taide 3/81*. Helsinki.

Taidetapahtuma rakentunut suviseen Sysmän Suopeltoon. *Keskisuomalainen 17.6.1970*.

Tapahtumia - Purnu 67. *Taide 2/67*. Helsinki.

Terho, Juha, 1988. Kotimaan automatkailu - Edellytysten, alueellisen jakautumisen, sosio-ekonomisten vaikutusten ja tulevaisuuden näkökulmasta. Matkailun edistämiskeskus E:9. Helsinki.

Tuomikoski-Leskelä, Paula, 1977. Taide ja politiikka - Kansanedustuslaitoksen suhtautuminen taiteen edistämiseen Suomessa. Helsinki.

Tuominen, Maila-Katriina. Kesätaide on jo muuttanut maalle. *Aamulehti 20.5.1984*.

Tutkimuksia Retretistä 1988. Punkaharjun Taideyhdistys ry:n julkaisuja 1/1989. Punkaharju.

Twitchell, James B., 1992. Carnival culture. The trashing of taste in America. New York.

Valkonen, Kaija & Markku, 1994. Yhtä juhlaa - Finland Festivals. Keuruu.

Valkonen, Markku. Taide on istutettu Erkylän rinteeseen. *Helsingin Sanomat 19.6.1977*.

Valkonen, Markku. Kesätaiteen kirjavat kasvot. *Helsingin Sanomat 16.6.1979*.

Valkonen, Markku. Tarjoaako Suomen kesä näyttelyitä vai teosrykelmiä?
Helsingin Sanomat 2.7.1980.

Valkonen, Markku. Uupunut Ometta. *Helsingin Sanomat 19.6.1983*.

Viitala, Raimo. Valo ja luonto taiteen kehyksinä. *Tyrvään Sanomat 14.7.1979*.

Vinha-Mustonen, Toini, 1984. Jaakko Leppänen 1924-1982. Näyttelyjulkaisu. Kajaani.

Vinha-Mustonen, Toini, 1985. Cederström - Kanerva - Pietilä. Näyttelyjulkaisu. Kajaani.

Vinha-Mustonen, Toini, 1986. Neljä akvarellistia. Näyttelyjulkaisu. Kajaani.

Vinha-Mustonen, Toini, 1987. Kain Tapper - Reino Hietanen. Näyttelyjulkaisu. Sotkamo.

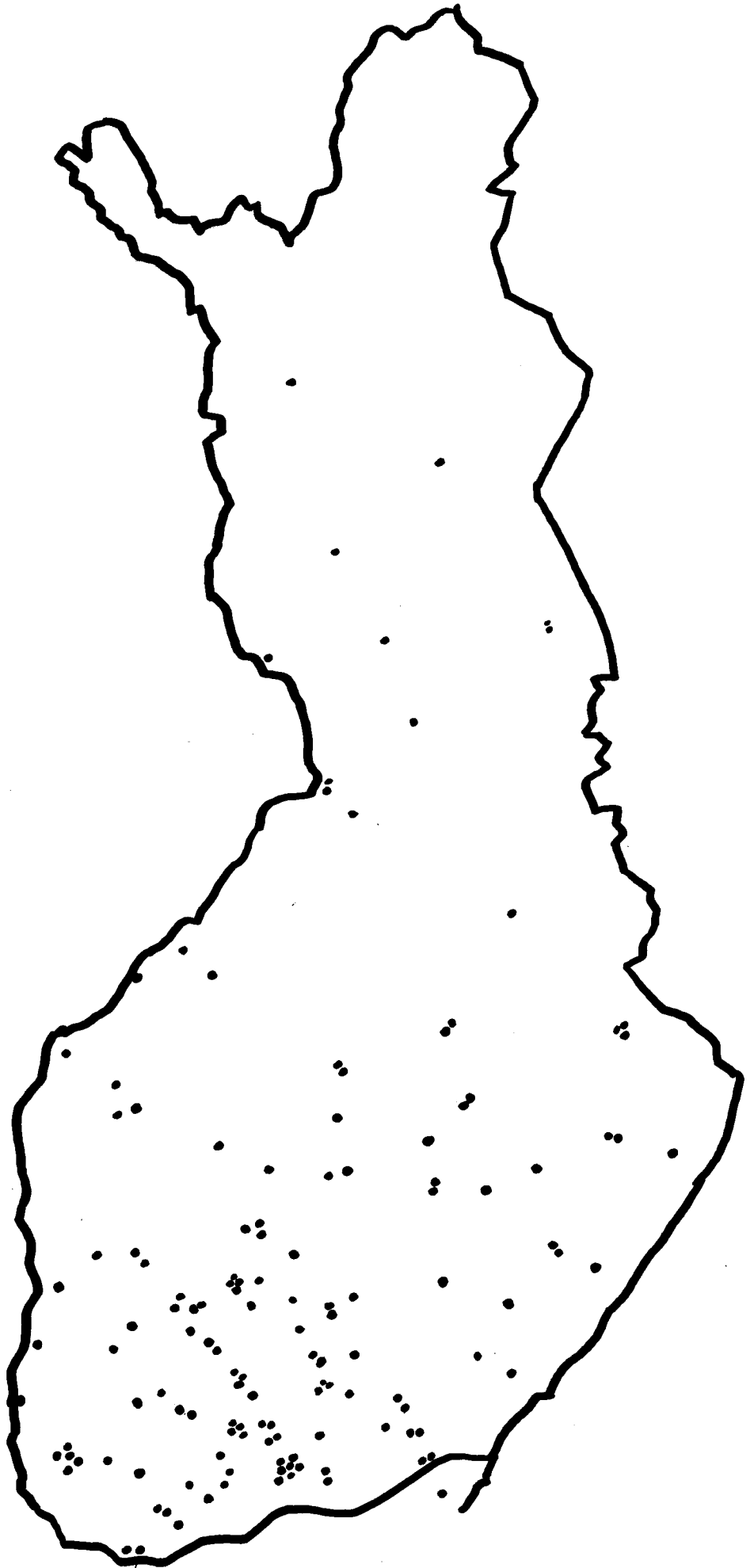
Vinha-Mustonen, Toini, 1992. Nina Terno. Näyttelyjulkaisu. Sotkamo.

Voipaalan Taidekeskus. Näyttelyjulkaisut 1977, 1979, 1980, 1981. Valkeakoski.

1980-luvun kulttuuripolitiikka - Kulttuuripolitiikkaa selvittävän työryhmän muistio.
Opetusministeriön työryhmien muistioita 1991:45. Helsinki.

Liite 1.

Kesänäyttelyitä
Suomessa
1967-97
(kesänäyttely-taulukon
pohjalta)

Kesänäyttelyt 67-97

Palkkakuunta	Näyttely	Aika	Järjestäjä	Taiteilijat/Taide
Orivesi	Purnu	1.7.-15.8. klo 11-18	A. Tukiainen & Purnu-ryhmä '67	Erik Enroth, Taisto Ahtola, Unto Koistinen, Pentti Melanen, Ernst Mether-Borgström, Tuulikki Pietilä, Aimo Tukiainen
Lahti	Talli & Puisto	kesä.68	Lahden Taiteilijaseura (TS)	
Huittinen	Huittamon myllytupa	kesä.69	Esko Huhtanpää	Nikolai Lehto, Veikko Laukkanen
Hyvinkää	Hyvinkää ART	15.-31.8.69	Hyvinkään TS; ART-toimikunta	mm.Raimo Kanerva, Olavi Korolainen, Mauno Lappalainen, Nina Terno, Osmo Valtonen, Risto Villhunen, Taisto Martiskainen, Terho Sakki, Paul Osipow, Mikko Jalavisto, Pentti Kaskipuro, Göran Augustson, Ulla Rantanen, Raimo Kanerva, Ossi Somma, Matti Koskela
Kuopio	Vitostien taide `69	15.6.-17.8.69	Kuopion taidejärjestöt	Raimo Valo, Eino Vesalainen Lahti : Jorma Kárdén, Mauno Lappalainen, Marja-Liisa Mäki-Penttilä, <i>Heinola</i> : Jorma Hynninen, Jouko Lapintie; <i>Mikkeli</i> : Imeli Káloczy, Martti Poikolainen, Antti Sajoniemi; <i>Varkaus</i> : Väinö Rouvinen, Meeri Torvinen, Pauli Immonen, Osmo Martikainen <i>Kuopio</i> : Anja Hyttinen, Eino Seppänen, Matti Wasklampi, Erkki Korhonen; <i>Isalmi</i> : Erkki Pekkarinen, Osmo Monto; <i>Kajaani</i> : Matti Koskela, Sirkka-Liisa Korpelainen
Lahti	Talli & Puisto	15.6.-15.8.69	Lahden TS	Veikko Eskolin, Mauno Hartman, Raimo Heino, Eila Hiltunen, Armas Hutri, Helvi Hyvärinen, Jussi Koivusalo, Matti Koskela, Leo Laukkanen, Taisto Martiskainen, Pentti Papinahö, Laila Pullinen, Kimmo Pyykkö, Liisa Ruusuvaara, Kauko Räsänen, Ossi Somma, Nina Terno, Osmo Valtonen, Heikki Varja, Jaakko Veuro, Heikki Virolainen, Göran Augustson, Reino Hietanen, Jorma Kárdén, Olavi Lahu, Esko Tuironen, Simo Hannula, Oiva Koivisto
Loppi	Räyskälän Taidetapaus	kesä.69	Lopen kunnan matkailutk.	Kari Juva, Terho Sakki, Lauri Ahlgren, Eino Vesalainen, Ossi Vuotilainen
Mikkeli	Urpolan matkailumaja	15.8.69 saakka		Martti Poikolainen, Antti Sajaniemi, Imeli Káloczy
Naalitali	venesatamassa kaupungin kn.	23.6.-	Naalitalin kaupunki	Aulis Uotila; Milja Aarnio; Evert Kaukonen; Antti Lapinisto ja Lasse Stenbom
Orivesi	Purnu 69	28.6.-24.8.69 k.11-18	taidesalonki Pinx	Raimo Kanerva, Pentti Kaskipuro, Tuulikki Pietilä, Heikki Häiväoja, Tapio Junno, Antti Neuvonen, Heikki Nieminen, Kauko Räsänen, Arvo Siikamäki, Kain Tapper, Aimo Tukiainen, Lauri Ahlgren, Taisto Ahtola, Erik Enroth, Kimmo Katvaanto, Unto Koistinen, Kauko Lehtinen, Pentti Melanen, Ernst Mether-Borgström, Gunnar Pohjola, Erkki Santanen, Esko Tuironen, Veikko Vionoja
Hyvinkää	Hyvinkää ART	20.8.-2.9.70	Hyvinkään TS	
Järvenpää	Taide Hyvärinen	15.7.-30.8.70		maal. veist. graf.
Järvenpää	Art Farm	13.6.-9.9.1970	Järvenpään TS ja Orkesteriyhdistys ry.	Tor Anne, Paul Osipow, Erkki Eronen, Anna-Maria Osipow, Outi Ikkala, Pauli Pyykkölä, Antti Neuvonen, Seppo Kärkkäinen, Antti Vuori, Raimo Yli-Törmä, Unto Pusa, Tapio Junno
Lahti	Talli & Puisto	kesä.70	Lahden TS	teema "Kokeileva ihminen"
Lahti	Messilän kartano	kesä.70		eri tait. joka kuussa
Lappeenranta	Paimensaari	kesä.70	Lappeenrannan TS	Väinö&Matti Rautio, Viljo Savikurki, Vilho Härkönen, Keijo Koistinen, Mauno Laakso, Hermes Kuusama, Raili Mylläinen, Sakari Salonsaari, Maija Wallenius, Aino Vuorinen
Sysmä	Suvi-Pinx	17.6.-23.8.1970	taidesalonki Pinx	Inari Krohn, Veikko Vionoja, Taisto Ahtola, Mauno Hartman, Raimo Heino, Reino Hietanen, Heikki Häiväoja, Alpo Jaakola, Tapio Junno, Kari Juva, Pentti Kaskipuro, Pentti Melanen, Antti Nieminen, Tuulikki Pietilä, Kimmo Pyykkö, Liisa Ruusuvaara, Aarno Salosmaa, Arvo Siikamäki, Nina Terno
Hyvinkää	Hyvinkää ART	6.-19.8.71	Hyvinkään TS	
Järvenpää	Art Farm	20.6.-8.8.71 k.12-20		naivismi ja surrealismi

Kesänäyttelyt 67-97

Järvenpää	Taide Hyvärinen	28.6.-15.8.71 k.12-20	Taide Hyvärinen	kotim. taidetta 30-40-luvulta
Kemio	Söderlångvik - kartano	koko kesä 71 ti/ke/pe9-11 su12	A. Anderssonin museosäätiö	lahelainen kuvat 71
Lahti	Talli & Puiisto	23.5.-1.8.71 k.10-20	Lahden TS	Heikki Häiväoja, Reijo Koskela, Maila Ponkkonen, Kimmo Pyykkö, Ulla Rantanen, Arno Salosmaa, Arvo Siikamäki, Esko Timonen, Harto Helminen: Teollisen rakentamisen estetiikka-osasto
Lappeenranta	Paimensaari	20.6.-25.7.71		Lauri Ahlgren, Eino Ahonen, Taisto Ahola, Göran Augustson, Erik Enroth, Stig Fredriksson, Juhani Harri, Mauno Hartman, Reino Hietanen, Eero Hiironen, Eila Hiltunen, Heikki Häiväoja, Alpo Jaakola, Mikko Jalavisto, Tapio Junno, Kimmo Kaivanto,
Orivesi	Purnu	4.6.-22.8.71 k.11-18	Tampereen nykytaiteen museo	Raimo Kanerva, Jorma Karden, Harry Kivijärvi, Unto Koistinen, Inari Krohn, Matti Kullmala, Sirkka Kurkinen, Olavi Lauu, Lauri Lehtinen, Pentti Lumikangas, Seppo Manninen, Pentti Melanen, Viljo Mäkinen, Matti Petäjä, Gunnar Pohjola, Laila Pullinen,
Sulva	Suvi-Pinx	heinäk.	TS Botnia	Kimmo Pyykkö, Ulla Rantanen, Liisa Ruusuvaara, Kauko Räsänen, Jaakko Sievänen, Arvo Siikamäki, Nina Terno, Esko Tirronen, Aimo Tukiaisen, Osmo Valtonen, Veikko Vionoja
Sysmä	Huhtalan taidekivari	12.6.-15.8.71	taidesalonki Pinx	Alpo Jaakola, Heikki Häiväoja, Kart Juva, Eila Hiltunen, Heikki Konttinen, Veikko Vionoja ym.
Tammela	Hyvinkää ART	koko kesä	Eino Huhtala	
Yvaasa	Taide Hyvärinen (?)	elokuu	TS Botnia	
Järvenpää	Art Farnn	7.8.-22.8.72	Hyvinkään TS	maal. veist. graf.
Järvenpää	Art Farnn	2.7.-13.8.72	Taide Hyvärinen (?)	kuvat järvenpää. ja Kauko Hämäinen, Kimmo Pyykkö, Tenho Sakki, Sam Vanni, kirjall.musiikki
Lahti	Talli & Puiisto	kesä.72	Lahden TS	
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.72	taidesalonki Pinx	
Sysmä	Suvi-Pinx	10.6.-20.8.72	Eino Huhtala	eturivin tai. maal. veist. graf
Tammela	Huhtalan taidekivari	ymp.vuoden	Hyvinkään TS	
Hyvinkää	Hyvinkää ART	9.-19.8.73	Halosten museosäätiö	ryhmä Kemi: Lea Kauppi, Liisa Rautiainen, Niina Vanas, Toivo Hoskari, Olavi Korolainen, Harry Porko, Osmo Rautiainen, Emil Halosen alkup. kipsimalleja
Lapinlahi	KN	22.6.-31.7.73		Seija Ruzhol-Karhu, Jussi koivusalo, Alfred Ketola (Muistoryhmä), Väinö&Matti Rautio
Lappeenranta	Paimensaari	17.6.-31.7.73		
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.73		Arp, Braque, Calder, Degas, Dufy, Ernst, Gris, Kandinsky, Laureus, Leger, Marin, Matisse, Miro, Modigliani, Picasso ym.
Noormarkku	Villa Mairea	15.6.-15.8.73		Ahlgren, Ahonen, Augustson, Hannula, Harri, Hartman, Helenius, Hietanen, Huhtamo, Hyttinen, Häiväoja, Jaakola, Jalavisto, Jantunen, Junno, Kaivanto, Kanerva, Kannosto, Karden, Kaskipuro, Kivijärvi, Konttinen, Koskela, Krohn, Kujasalo, Kullmala, Lehtinen
Orivesi	Purnu	8.6.-2.9.73	A. Tukiaisen ja näyttelyyn osallisuivat taiteilijat	Lepistö, Linnovaara, Luukko, Louhisto, Lumikangas, Marila, Monto, Mäkinen, Nuutinen, Ohenoja, Pohjola, Pylkkänen, Pyykkö, Raittila, Rantanen, Renvall, Rouvinen, Ruusuvaara, Ruutsalo, Salonen, Salosmaa, Savikurki, Sievänen, Siikamäki, Taleva, Tapper
Orivesi	Kellosalmen taideriähi	12.6.-19.8.73		Tirronen, Toikkaan, Ukkonen, Valtonen, Wardi, Varja, Westerlund, Vionoja, Virolainen. Suomen mitalitaiteen kilta: Heino, Räsänen, Sakki, Tukiaisen, Turpeinen
Sysmä	Matariston taidekesä	kesä.73		isä Robert de Caluwé (ikoneja), Aune Koppanen (pastell., ikoneja)
Sysmä	Suvi-Pinx	8.6.-12.8.73	taidesalonki Pinx	

Kesänäyttelyt 67-97

Tammela	Huhtalan taidekievari	aina auki	Eino Huhtala
Hyvinkää	Hyvinkää ART	1.8.-15.8.74	Hyvinkään TS
Konginkangas	Läimätalain taidekoti	1.6.-31.8.74	
Kuhmalahdi	Taidepappilan kesä '74	15.6.-28.7.74	Teemu & Raija Luoto
Lahti	Tailli & Puisto	kesä 74	Lahden TS
Lieksa	Ars Karelia		Lieksan taideyhdistys
Längelmäki	Leporannan TK	kesä 74	
Orivesi	Kellosalmen taideriihi	14.6.-18.8.74	
Porvoo	Hormoportti kn.	8.6.-25.8.74	
Sysmä	Suvi-Piix	kesä 74	taidesalonki Piix
Tammela	Huhtalan taidekievari	18.5.-15.9.74	toimikunta: Nina Terno, Erik Enroth, Voitto Vikainen
Ylistaro	Mustan hevosen kn.	kesä 74	
Ähtäri	Pirkanpolija	26.5.-4.8.74	tait. Eero Hiironen & Ässä Galleria
Hyvinkää	kn. taidetalolla	6.-17.8.75	Hyvinkään TS
Konginkangas	Läimätalain taidekoti (TK)	1.6.-18.8.75	
Lapinlahti	Emil Halosen 100v. mn.	elokuun loppuun	Halosten museosäätiö/kunnan taidetk.
Lapinlahti	nykyveistäjiän n.	20.6.-31.7.75	Halosten museosäätiö/kunnan taidetk.
Lieksa	Ars Karelia	15.6.-10.8.75	Lieksan taideyhdistys
Längelmäki	Leporannan TK	kesä 75	
Orivesi	Purnu	7.6.-7.9.75	Suomen Taiteilijaseura (STS)
			Aalto, Ahlgren, Ahonen, Antinaho, Granfelt, Hakalahti, Hannula, Hartman, Heikkilä, Heiskanen, Hervo, Huhtamo, Hyttinen, Häivöja, Hämäläinen, Ikkala, Jaakola, Junno, Juva, Kaivanto, Kalliomäki, Kanerva, Kannosto, Kivijärvi, Konttinen, Koskinen, Krohn, Kujasalo, Kulmala, Kylänpää, Kärkkäinen, Linnovaara, Louhisto, Merikanto, Mikkola, Mikkonen, J. Mäkelä, M. Mäkelä, Mäkinen, Mäntynen, Nieminen, Nukari, Nuotio-Martiskainen, Osipow, Ovaska, Pohjola, Pyykkänen, Pyykkö, Pyöriälä, Rantanen, Rauhohkarhu, Ruusuvaara, Ruutsalo, Räsänen, Salonen, Salosmaa, Savikurki, Sievänen, Siikamäki, Sipiäinen, Tapper, Terno, Turpeinen, Valtonen, Wardi, Wargh, Varja, Weckström, Westerlund, Vionoja, Äkkiyrkkä, Mitalitaiteen Kiita: Hietala, Huhtamo, Jaatinen, Juva ruotsalaiset taiteilijat: Pye Engström ja Liss Eriksson

Kesänäyttelyt 67-97

Orivesi	Sepän taidetorppa	15.6.-15.8.75		piirr. maal. veist. Antti Anttila, Karin Hietanen, Pekka Höykinpuro, Eero Jussila, Mauri Kunnas, Kerttu Lamberg, Tauno Liukko, Otto Puranen
Salo	Villilän koulu	1.-27.7.75		maal. veist. batiikki: Leila Synnove, Matti Nuummelin
Sysmä	Mataristo	1.6.-30.8.75	kesä.75	maal. veist. graf.
Sysmä	Suvi-Pinx			
Tammela	Huhtalan taidekievari	16.5.-20.8.75		Taidesalonki Pinx Galleria Huhtala
Ahtäri	Pirkampohja -75	17.5.-10.8.75		Aaltonen, Ahonen, Arvinen, Björk, Heikkilä, Heiskanen, Hietanen, Jaakola, Jantunen, Julkunen, Kaskipuro, Lehto, Lepistö, Merta, Mäkinen, Mäntynen, Pennanen, Ponkkonen, Sakki, Salosmaa, Somma, Söderholm, Terno, Vikainen, Vuorikoski; Hiikka Silvekoski-mn.
Hyvinkää	Erkylän Onnetta	26.6.-22.8.76		Rafael Canogar esp., Augustison, Ahrola R., Ahtola T., Frisk, Hakalahti, Harri, Hiironen, Hyttinen, Junno, Juva K., Juva S., Kanerva, Kannosto, Kantokorpi J., Kantokorpi V., Koskela, Koskinen, Kulmala, Laine, Lampisuo, Lehto, Linnovaara, Louhisto, Maasalo, Mannes, Manninen, Meuronen, Mäenpää, Nieminen, Ovaska, Papinaho, Rantanen, Rossi, Rouvinen, Salosmaa, Siukola, Somma, Takala, Tanninen, Tirronen, Ukkola, Vanas, Wardi, Wargh, Westerlund, Vuori. Surreal. graf. Ernst, Dali, Baj, Matta, Lam, Miro
Joensuu	pakkaahuone kn.	koko kesä 76		Aalto, Ahlgren, Alho, Askola, Augustsson, Cederström, Hakaniemi, Hakuri, Hautala, Heinonen, Helenius, Huhtamo, Hyttinen, Jaakola, Junno, Karjalainen, Kannosto, Koskinen, Kujasalo, Kuusela, Kuusi, Mikkonen, Mykrä, Mäkilä, Mäntynen, Neuvonen, Nieminen,
Konginkangas	Linnattalan TK	1.6.-16.8.76		Niemistö, Niinimäki, Nhoito, Niutinen, Nylund, Osipow P. & A-M, Ovaska, Paunila, Pennanen, Puustinen, Pyykkö, Salo, Tapiovaara, Tikka, Vanni, Varja, Vilhunen, Virolainen, Äkkijyrkkä; TS:n tait: Kaisu Aro, Pentti Alho, Eino Anttila, Iris Hillo, Antti Jantunen
Lappeenranta	Kesägalleria 76	5.6.-15.8.76		Seija Kajalo, Pirkko Koivuneva, Margareta Lijebblad, Hannu Lindholm, Manno Mattila, Milja Puha, Yrjö Raaska, Raimo Reinikainen, Eero Riissanen, Pirkko Ropponen, Pekka Ryyränen, Lauri Rääkkönen, Erkki Saarikuru, Terho Sakki, Jaakko Salmi, Olga Schaaf,
Liexsa	Ars Karelia (3. valtak. kn.)	31.7.-8.8.76		Arvo Seppänen, Anneli Sipiläinen, Ippo Stor Pellinen, Olavi Suonela, Leea Tiuhonen-Jantunen, Eino Vesalainen, Eira Viertoma, Lempi Väinölä
Joensuu	pakkaahuone kn.	koko kesä 76		maal. veist. graf. kadonn. korut:omat kokoelmat
Konginkangas	Linnattalan TK	1.6.-16.8.76		Lappeenrannan taideyhdistyksen 30v. juhlan.
Lappeenranta	Kesägalleria 76	5.6.-15.8.76		Artinaho, Hannula, Heiskanen, Hirvelä, Hürmerintä, Junno, Juva, Karvonen, Koskinen, Kulmala, Kumsi, Kylänpää, Könönen, Lampisuo, Maasalo, Merikanto, Mikkola E. & M., Mikkonen, Mäkelä, Mäntylä, Mäntynen, Nukari, Osipow, Rouvinen, Rautsalo, Ryyränen, Salo,
Liexsa	Ars Karelia (3. valtak. kn.)	31.7.-8.8.76		Sievänen, Solonen, Tikkanen, Tirronen, Tolonen, Torvinen, Turttainen, Valtonen, Wargh, Varja, Westerlund, Viri ym.
Längelmäki	Leporannan TK		kesä.76	pienimoot. taiteen n.: Kalle Eskola, Juhani Hakalahti, Outi Heiskanen, Niilo Hyttinen, Kari Juva, Kaarina Kaila, Manno Kalliomäki, Pentti Kaskipuro, Pirkko Nukari, Raimo Reinikainen, Olavi Vaarula
Naantali	Art Minor	12.7.-1.8.76		Treen tait ryhmä 76: Rauli Arjas, Ritva Mäkinen-Palomäki, Aira Hellakoski, Wenis Talvitte, Anja Raunio, Maijalissa Ilvessola, Anneli Sipiläinen
Orivesi	Sepän taidetorppa	15.6.-15.8.76		
Raisio	Kesäkuvia 76	8.8.-5.9.76		kulttuurilik.
Sysmä	Suvi-Pinx	4.6.-15.8.76		taidesalonki Pinx
Sääksmäki	Sääksmäki-talo kn.	27.6.-15.8.76		Valkeakosken taideyhdistys
Tuupovaara	Keskikesän aitta		kesä.76	

Kesänäyttelyt 67-97

Ähtäri	Pirkkaniemi -76	16.5.-8.8.76		Jose Luis Verdes esp., Augustson, Eskola, Hanhijoki, Hannula, Hietanen, Hiironen, Hirvimäki, Jaakola, Jaakkuri, Junno, Kanerva, Kantokorpi R. & J., Keränen, Kulmala, Lampi, Lampisuo, Lehto, Linnovaara, Maasalo, Mannes, Merikanto, Methet-Borgström
Hyvinkää	Erkylän ometta	1.6.-31.8.77		Meuronen, Mikola, Mõnto, Mursula, Mäkeläinen, Mäki-Tuuri, Ovaska, Pohjola, Pönkkonen, Porokara, Rouvinen, Salosmaa, Siukola, Takala, Tanninen, Tirronen, Toikkanen, Wargh, Vuorikoski. graf: Braque, Capogrossi, Delaunay, Magnelli, Mortensen, Pasmore, Picasso, Poljacoff
Konginkangas	Jämsätalain TK	1.6.-16.8.77		Aalto, Ahonen, Allha, Alho, Alitalo, Askola, Soledad Chuacqui, Hakalahti, Hakaniemi, Hakuri, Hautala, Heinonen, Heiskanen, Helenius M.&S., Hirvelä, Hjortell, Holm, Hyttinen, Jaakola, Jaatinen, Jalavisto, Junno, Kalliomiäki, Kankkunen, Kannosto, Karjalainen,
Kuhmalaiti	Taidepappula	25.6.-31.7.77		Kaskipuro, Kauramäki, Keränen, Kivioja, Koskinen, Krohn, Kujasalo, Kylänpää, Laitinen, Leskinen, Lonka, Luukanen, Maasalo, Marila, Merikanto, Methet-Borgström, Metsänheimo, Mikkonen A.&K., Mykrä, Mäkiä, Mäkinen, Niinimäki, Nieminen, Nordström, Nukari,
Lappeenranta	Kesägalleria 77	kesä.77		Nuoreva, Nuotio, Nuutinen, Nylund, Ojala, Ovaska, Pajulahti, Patomäki, Pennanen, Pykkänen, Pärssinen, Rouvinen, Sandqvist, Aleid Slingeland, Somma, Syrjä, Tapiovaara, Terno, Tikka, Toikkanen, Torvinen-Rouvinen, Utrainen, Unkari, Väistö, Valtonen, Vanni
Liekksa	Ars Karelia 77 (valtak. kn.)	19.6.-7.8.77		Vesterlund, Viiri, Viljanen, Vuori; TS:n tait. :Eino Anttila, Seppo Hanhijärvi, Armas Hursti, Antti Jantunen, Markku Juuti, Seija Kajalo, Hannu Kotivalo-Reinikainen, Knut Kymnén, Margareetta Liljeblad, Hannu Lindholm, Irma Meleja, Raimo Reinikainen,
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.77		Eero Rissanen, Lauri Räikkönen, Erkki Saarikuru, Terho Sakki, Jaakko Salmi, Arvo Seppänen, Ilpo Stor-Pellinen, Olavi Suomela, Eino Vesalainen
Orivesi	Purnu	4.6.-28.8.77		maal. veist. graf. kuudonn. korut
Orivesi	Sepän taidetorppa	15.6.-15.8.77		koitim. kuvat., taidekäsityö
Sysmä	Suvi-Pinx	4.6.-14.8.77		
Valkeakoski	Voipaalan TK.	17.6.-31.8.77		60v.-n.: Taisto Ahtola, Erik Enroth, Unto Koistinen, Pentti Melanen, Ernst Methet-Borgström, Tuulikki Pietilä, Aimo Tukiaianen
Ähtäri	Pirkkaniemi -77			maal. graf. tekst. keram. exlibr.
Valkeakoski	Voipaalan TK.			Aaltonen, Aalto, Elomaa, Hanhijoki, Hannula, Heiska, Helenelund, Hienonen, Hietanen, Hiironen, Hurmerinta, Hämeranta, Hämmäläinen, Ignatius, Immonen, Isomettä, Isomäki, Jaakkola, Julkunen, Kanerva, Kantokorpi J&V, Keturi, Kivioja, Koskela, Kosonen, Kulmala,
Hyvinkää	Erkylän ometta			Kuutsi, Lampisuo, Leppänen, Leskelä, Luukanen, Maasalo, Mannes, Merilä, Merta, Metsänheimo, Mikkola E&M, Mikola, Mustonen, Mäkeläinen, Neuvonen, Nieminen, Niemistö, Nuotio, Ovaska, Pajulahti, Papinaho, Parula, Pennanen, Petäjä, Pohjola, Pyykönen, Riiniaho
Hyvinkää TS				Rossi, Rouvinen, Ruokolainen, Santanen, Siukola, Somma, Sorro, Tanninen, Tirronen, Toikkanen, Toivola-Koski, Toivonen, Tolonen, Tulla, Tuomela, Unkari, Vaanla, Valo, Wargh, Waskilampi, Veuro, Viininen, Vuori
Hyvinkää TS				Voitto Kantokorpi ym.
Hyvinkää TS				SKL:n kn.
Hyvinkää TS				maal. veist. graf.

Kesänäyttelyt 67-97

Joensuu	Ars Karelia 78	18.6.30.7.78			itäisten läänien kn. Saara Tikka ym.
Joensuu	Artteli	22.6.-31.7.78	Joensuun taideyhdistys		Joensuun taideyhdistyksen kn.
Järvenpää	Art-Tuusulanjärvi	3.6.-3.9.78	Art-Tuusulanjärvi		yli 100 suom. tait.
Konginkangas	Läimätalan TK	1.6.-16.8.78		kesä.78	maal. veist. graf. kudonn. korut
Lahti	Messilän kartano		Lahden TS		
Lapinlahti	TK	3.6.-10.8.78			Simo Hannula
Lappeenranta	kesägalleria	kesä.78			
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.78			
Naantali	Art Minor	1.7.-30.7.78			Hannu Hämäläinen, Einari Levö, Leo Niemi, Jorma Ohenoja, Hilka Ukkola, Olavi Hurmerinta, Ulla Liihala, Gunnar Pohjola, Leakaarina Rautiainen, Ilpo Stor-Pellinen, Saara Tiika, Heikki Konttinen, Liisa Neuvo, Maija Nuotio, Kauko Räsänen
Noormarkku	Villa Mairea	1.7.-13.8.78	Maire Gullichsenin Taidesäätö/Forin Saskiat		Mauno Hartman, Kari Huhtamo, Harry Kivijärvi, Ukri Merikanto, Ernst Mether-Borgström, Lars-Gunnar Nordström, Laila Pullinen, Kimmo Pyykkö, Arvo Siikamäki, Kain Tapper
Orivesi	Sepän taidetorppa	15.6.-15.8.78			maal. graf. veist. tinat. keram. korut
Punkaharju	Retretti	10.6.-6.8.78	Taide Hyvärinen (Oulu)		
Syymä	Suvi-Pinx	3.6.-13.8.78	taidesalonki Pinx		
Syymä	Matariston taidekesä	11.6.-13.8.78	Tallinvintti - taidegalleria		Göran Augustsson., Marjatta Bergroth, Marjatta Hanhijoki, Tapio Junno, Markku Keränen, Matti Kujasalo, Leena Luostarinen, Ukri Merikanto, Jukka Mäkelä, Marika Mäkelä, Juka Nopsanen, Pirkko Nukari, Antti Ojala, Esko Sarkkinen, Carl Wargh, Antti Vuori
Valkeakoski	Voipaala	kesä.78	SKL ry.		
Vammala	Elivuori	kesä.78			
Vihū	Matinkartano	27.5.-27.8.78	Taide Hyvärinen (Hki)		kuvataitelijajäsenöt
Ähtäri	Pirkkaopija -78	13.5.-20.8.78	suojelija maahra ja rouva Antti Poljonen		3 näyt.: Matti Annala; Amadeo Gabino esp.; 50 suom. kuvat.; Ahlgren, Augustson, Eskola, Frisk, Hanhijoki, Hamula, Heikkilä, Heiskanen, Helenelund, Hietanen R. & U., Hiironen, Hirvimäki, Jaakola, Juva, Junno, Kanerva, Kantokorpi J. & V., Keränen, Koskinen, Kosonen, Kulmala, Kylänpää, Lampiso, Lehto, Maasalo, Mannes, Meuronen, Mäki-Tuuri, Nukari, Nuoreva, Ovaska, Pohjola, Ponkkonen, Rantanen, Riippa, Rouvinen, Sakkilä, Salosmaa, Sievänen, Sinkola, Takala, Tanninen, Tirronen, Toikkanen, Torvinen
					Vaarnala, Wardi, Wargh
Anjalankoski	Anjalan Taidetörmäys	1.6.79 lähtien			
Elimäki	Pitka ja Renki (viljamakasini)	1.-21.6.79			Sirkka-Liisa Lonka; pastellimaalauksia
Häikkö	n. vanhalla kunnantallolla	2.6.79 lähtien	Häikkön taideklubi		harrastajia ja ammattilaisia, n. 50 työtä
Hyvinkää	Erkylän onetta	1.6.-31.8.79	Hyvinkään TS		lähes 100 kutsuttua taitelijaa, Hyvinkään TS:n taitelijat mm. Simo Helenius, Erkki Mykrä, Veikko Myller, Rauni Luukko, Ossi Somma, Goerge Segal, Juha Ojansivu, Unto E. Hämäläinen, Vilho Askola, Antti Maasalo, Eino Ruusalo, Nina Terno, Kari Ovaska,
					Tapani Raittila, Tapio Tapiovaara, Helmi Kuusi, Elina Luukanen, Marjatta Hanhijoki, Per Olov Hjortell, Arto Pennanen, Hannu Lindholm, Perttu Näsänen, Ilmari Nylund, Heikki Alitalo, Heikki Tuomela, Niilo Hyttinen, Antti Jantunen, Nandor Mikola, Carl Wargh
Järvenpää	Art-Tuusulanjärvi	19.5.-26.8.79	Art-Tuusulanjärvi		Leea Tiuhonen, Inari Krohn, Erkki Hirvelä
Kerava	Nikkarin koulun kn.	kesä.79			54 kutsuttua taitelijaa/ n. 350 teosta
Konginkangas	Läimätalan TK	touko-elokuu 1979			Alpo Jaakolan juhlanäyttely
Lahti	Messilän kartano	13.5.-2.9.79	Lahden TS		piirr. maal. graf. temp. korut: Pentti Wilkko, AllanKuntsi, Jussi Saloranta, Erkki Keljo, Esa Tuohikumpu, Jukka Aliio
					Lahden TS:n kn.

Kesänäyttelyt 67-97

Lappeenranta Lempäälä	Kesägalleria (hinnoitus) Taideshovi	7.6.-15.8.79 21.6.-12.8.79		harrastajamaalareiden näyttely Sinikka Luukkanen (konut, keram.), Tapio Tapiovaara (graf. maal.), Olli Joki (maal.), Antero Hautamäki (veist.), Helena Eukksela (tekstiil.)
Liekka	Ars Karelia 79 Leporannan TK	11.6.-31.7.79 kesä.79	Liekkan taideyhdistys	valtakunnall. tn.
Naantali	Art Minor	9.7.-26.7.79		pienmuot. taide
Orivesi	Purnu	9.6.-19.8.79	Oriveden kulttuurilautakunta	Aalto, Alha, Ahonen, Appo, Augustson, Blomstedt, Colliander, Favén, Hanihjoki, Hannula, Hiekkilä, Heikuri, Heino, Heinonen, Heiskanen, Hietanen, Hiltunen, Huhtamo, Hytinen, Jaatinen, Jalavisto, Junno, Juva, Katvanto, Kalliomäki, Kanerva, Kaannosto, Koivusalo, Kontinen, Krohn, Lahtinen, Lehto, Linnovaara, Louhiso, Lumikangas, Luukanen, Matilainen, Maria, Martiskainen, Merikanto, Mikkonen A. & K. & T., Mäkelä M. & J., Mäkinen, Mäntynen, Neuvonen, Nukari, Nuoreva, Nuutinen, Ohenoja, Olin, Ovaska, Peäjä, Pohjola, Pyykkö, Rantanen, Riskula, Rouvinen, Rustholkarhu, Räsänen, Saikkonen, SDakki, Salonen, Santanen, Stevänen, Sükamäki, Sipiläinen, Tanttu, Tapper, Terno, Tirronen, Toivainen, Toivonen, Utriainen, Valo, Vionoja, Vuori, Wardi
Orivesi	Sepän taidetorppa	15.6.-15.8.79		Waskilampi, Äkijyrkkä
Punkaharju	Retretti			Pirkka-Hämeen kuvataiteilijat
Raisio	Kesäkuvia 79	6.8.-3.9.79	Raision kulttuuriltk./kuvataidejärjestöt	avoin kuvat.n.
Rovaniemi	Ars Arctica			paikallisia taitelijoita, suurin osa harrastelijoita; myyntinäyttely
Syvä	Matariston taidekesä	3.6.-12.8.79	Tallinvinti -taidegalleria	Augustson, Hakuri, Hanihjoki, Kare, Keränen, Kylänpää, Luostainen, Lyytikäinen, Mäkelä, Nordström, päälläinen, Reinikainen, Soisalo, Tapiola, Tikka, Wargh
Syvä	Suvi-Pinx	2.6.-26.8.79	taidesalonki Pinx	taiteilijoita Kemini, Tornion ja Haaparannan alueilta
Tomio	Raja 79			
Valkeakoski	kn.	3.-17.6.79	Valkeakosken kuvataiteilijat ry.	
Valkeakoski	Voipaan TK	19.5.-31.8.79	SKL	Alitalo, Hannula, Heikuri, Henriksson, Hirvelä, Juhkanen, Häivöja, Juva, Kannosto, Kardén, Karvonen, Koistinen, Kortelainen, Kuusela, Luostainen, Maria, Merikanto, Nuutinen, Oja, Onnukka, Peitso, Pohjola, Ponkkonen, Porokara, Raittila, Rippa, Ruutsalo
Anutola	Art Anttola	31.8.80 asti		Räsänen, Sakki, Somma, Stälhammar, Susiluoto, Tanner, Vainio, Varja, Vikainen Mikkelin läänin taitelijoita
Hollola	Kuva-Messillä	31.8.80 asti	Lahden TS	Kosti Ahonen, Timo Ruokolainen, Tuomo Ruokolainen, Rajja Sarelli, Matti Koskela, Reino Hietanen, Jorma Kardén, Eija Markkanen, Antti Salokannel, Juha Sääsäki ym. 16 taitelijaa/16 näyttelyä
Huopila	Taidekartano			
Hyvinkää	Erkyliän onnetta	1.6.-31.8.80	Hyvinkään TS	Timo Aalto, Taisto Ahola, Heikki Alitalo, Heikki Arppo, Vilho Askola, Yngve Bäck, Soledad Chuqui, Veikko Eskolin, Juhani Hakalahti, Elina Hakaniemi, Marjatta Hanihjoki, Juhani Harri, Mauri Heinonen, Outi Heiskanen, Simo Helenius, Erkki Hirvelä, Per-Olov Hjortell,
				Iiris Halli, Unto E. Hämeäläinen, Kaija-Riitta Iivonen, Manno Kalliomäki, Juh Karjalainen, Paavo Kauramäki, Inari Krohn, Helmi Kuusi, Ipi Kärki, Reino Laitsalo, Matti Lampi, Esa Laurema, Ritva Leinonen, Rauni Liukko, Leena Luostainen, Elina Luukanen, Antti Maasalo
				Anne Mikkonen, Kaarlo Mikkonen, Japari Mikkonen, Nandor Mikola, Erkki Mykrä, Veikko Myller, Jarmo Mäkilä, Tuomas Mäntynen, Liisa Neuvonen, Heikki Nieminen, Marjatta Nuoreva, Ilmari Nyhänd, Perttu Näsänen, Tauno Ohenoja, Anna- Kaisa Osipow, Paul Osipow, Sinikka Palonen,

Kesänäyttelyt 67-97

Hiimeenlinna	Art Aulanko 80	15.6.-17.8.80	Rantasipi Aulanko ja Galleria Tavastia	<p>Esa Riippa, Helge Riskula, Väinö Rouvinen, Seija Ruströlkari, Eino Ruutsalo, Olavi Ryyppö, Seppo Salmela, Heli Salonen, Ossi Somma, Veikko Stålhammar, Pekka Syrjä, Tapio Tapiovaara, Hannu Taros, Nina Terno, Erja Tiitinen, Leea Tiitonen, Saara Tikka, Heikki Tuomela,</p> <p>Juhani Tuominen, Sinikka Tuominen, Reijo Turunen, Carl Wargh, Maija Westerberg, Sven-Olov Westerlund, Reijo Viljanen, Antti Vuori, Timo Vuonkoski; Kaisu Aro, Iiris Hillo, Risto Honkajarju, Armas Hursti, Antti Jantunen, Hannu Kotivalo, Knut Kymén, Margareetta Liljebäck,</p> <p>Hannu Lindholm, Irma Melaja, Pirko Mursula, Onni Oja, Ari Rantamäki, Pekka Ryyriäinen, Lauri Räikkönen, Terho Sakki, Timo Salmi, Arvo Seppänen, Ilpo Stor-Pellinen, Olavi Suomela, Ritva Tulonen, Ulla Vaartio</p> <p>Ahtola R. & J., Alapöytä, Alitalo, Alho, Hakuri, Hienonen, Isomäki, Jantunen, Laukkanen, Lepistö, Leppänen R. & T., Mikola, Nurmii, Pajulahti, Pelvo, Poijärvi, Pyykönen, Pyötiälä, Rossi, Stor-Pellinen, tauno, Toivola-Koski, Tuomela, Taleva, Retnikainen</p> <p>Somersalo, Väinikainen, Väinö, Valo, Vihtinen, Vuonikoski, Kosonen, Ahlström, Kanerva, Kuusti, Lamberg, Lehmuksaari, Lehtovaara, Merilä, Mustakallio, Riippa, Rouvinen, Ryyppö, Takala, Waskilampi, Vikainen J. & V., Toikkanen, Hirvimäki, Koralainen</p> <p>Lähteenkorva, Mykrä, Ruokolainen, Ruotsalainen, Palmu, Mäntynen, Pulkkanen, Oja, Mikkola</p> <p>Aaltonen, Askola, Björkman, Hakava, Hannula, Heikkilä, Helenius, Hellman, Hervo, Hurmerinta, Ikkala, Jokela, Jokinen, Kaila, Kanerva, Kärdén, Kare, Kivioja, Koroma, Koralainen, Koskinen, Krohn, Kärkkäinen, Laaksonen, Lampisto, Lepistö, Leppänen, Lonka,</p> <p>Marila, Matilainen, Mikkola, Mäkilä, Mäntynen, Neuvonen, Nieminen, Nykyri, Oja, Palasto, Papinaho, Patomäki, Pauula, Pelvo, Poijärvi, Polari, Pyykölä, Reinikainen, Rouvinen, Ruotsalainen, Sarkkinen, Somersalo, Temo Toikkanen, Toivonen, Tolonen,</p> <p>Westerlund, Vuori</p>
Järvenpää	Art Tuusulanjärvi	1.6.-31.8.80	Pito-kartano	
Kemi-Tornio	Raja-näyttely	kesä.80		
Kerava	kn. Nikkarin koululla	3.7.80 asti		
Kouvola	Valajan taidekellari	1.6.-15.8.80	kirjakauppa Valaja oy	
Kuhmoinen	Riihigalleria	17.8.80 asti		
Lempäälä	Taidehovi	7.6.-16.8.80		
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.80		
Orivesi	UFO	17.8.80 asti		
Porvoo	Vanha Kappalaisen talo	10.8.80 asti		
Pudasjärvi	Paavo Tolosen ateljeekn.	14.6.-6.8.80		
Punkaharju	Retretti	6.8.80 asti		
Rovaniemi	Ars Arctica	kesä.80		
Ruovesi	Asunta-Ateljee	1.8.80 asti		
Sammatti	Lohilammen kartanon navetta	15.8.80 asti		

Kesänäyttelyt 67-97

Syysmä	Matariston taidekesä	7.6.-17.8.80	Tallinvintti taidegalleria	Eino Ahonen, Ilppo Alho, Juhana Blomstedt, Markku Hakuri, Jorma Hautala, Marjo Lahtinen, Rauri Luukko, Saskaari Marila, Tuomas Mäntynen, Antti Niinimäki, Pekka Pitkänen, Pauno Pohjolainen, Ossi Somma, Marjatta Tapiola, Hannu Väisänen
Syysmä	Suvi-Phnx	7.6.-24.8.80	taidesalonki Pinx	
Tuupovaara	Keskikesän Aitta	17.8.80 asti		
Valkeakoski	Voippaalan TK	18.5.-31.8.80	SKL ry.	Blomstedt, Hervo, Heiskanen, Ikkala, Jaakola, Kaivanto, Kalliomäki, Kanerva, Karjalainen, Kettunen, Kivioja, Koivusalo, Koskela R&M, Kosonen, Kuusti, Kärkkäinen, Lampisuo, Lannu, Lehtinen, Luukanen, Manninen, Merikanto, Mäntynen, Nuoreva, Ojansivu, Olin,
Vääksy	Art Kalmari	10.8.80 asti		Ovaska, Pelvo, Rantanen, Roth, Sipiläinen, Toikkanen, Toivonen, Torvinen, Uotila, Wasilampi
Ähtäri	Pirkkaupohja 80	10.5.-31.8.80	Eero Hiirosen ateljee	Honkola, Peiando, Bäck, Eronen, Hannula, Harri, Heinonen, Helenelund, Hervo, Hiironen, Hirvimäki, Huri, Ilasmaa, Jaatinen, Juva, Kaira, Kanerva, Kantokorpi J. & V., Karjalainen, Koivusalo, Konttinen, Koponen, Koskinen, Kosonen, Lampisuo, Lepistö,
Alhvenanmaa	Guy's Expo -81	kesä 81		Luukanen, Maasalo, Mannes, Merikanto, Meuronen, Mikola, Mäkelä, Mäki-Tuuri, Mäntynen, Neuvo, Nukari, Nuoreva, Nylund, Ovaska, Pyykönen, Raekallio, Rantanen, Rippa, Rouvinen, Sakki, Siukola, Suomela, Takala, Tanninen, Temo, Tirronen, Torvinen, Valo
Helsinki	Linnamäen kn.	kesä 81		Vionoja, Wardi, Wargh
Hyvinkää	Erkylän ometta	1.6.-31.8.81	Hyvinkään TS	taiteilijoiden lapsuuden töitä Aalto, Ahonen, Esk. Hautala, Heinonen, Helenius, Hirvelä, Hyttinen, Iivonen, Kannosto, Junno, Karjalainen, Krohn, Koskela, Laitasalo, Luukko, Maasalo, Marila, K&T Mikkonen, Nylund, Palaste, Pitkänen, Raittila, Taleva, Temo, Tiainen, Tuominen, Wargh,
Hämeenlinna	Art Piparkakkutalo	7.6.-30.8.81	P. P. Pullinen	Viljanen, Vuori, Vuorikoski; Romaniasta: Mincea Batra, Eugen Bencau, Elena Biaru, Simonel Bucer, Trion Budin, Ion Carjoi, Tiberina Fasakas, Ernst Kovacs, Josif Matyas, Gheorghe Muresan, Gheorghe Pogon, Adrian Samson, Ion Seu, Eva Sitó, Ekaterina Sylvester
Järvenpää	Art Tuusulanjärvi	1.6.-31.8.81	Pito-kartano	Josif Tehinau, Ion Tengeru; Hyvinkään TS: Eneberg, Hursti, Jantunen, Koskelin, Kymén, Lijebblad, Lindholm, Mattila, Mursula, Oja, Pullinen, Rantamäki, Räikkönen, Salmi, Stor-Pellinen, Tulonen; ymp.taide: Ossi Somma, Olavi Lannu, Hannu Sirén, Antti Maasalo, Seppo Manninen, Pentti Mäkinen, Reijo Paavilainen; tuulimaalaus Reijo Viljanen ja Jarmo Mäkilä Kaivanto, Koskinen, Kota, Lehtovaara, Miikkola, Rantanen, Tirronen, Westerlund, Timo-Iinari, Ahlsström, Kalliomäki, Koivisto, Pullinen J. & P., Rippa, Stenvall, Valo. Arkkiteht. graf: Tre TTK Fredriksson, Hietanen, Paunila, Nuutinen, Kanerva, Hurmerinta, Heikkilä, Palonen, Laaksonen, Saikkonen, Ojala, Kettunen, Eskolin, Ekman-Björkman, Juurikkala, Taleva, Ponkkonen, Salosmaa, Mykrä, Uotila, Eklund, Wardi, Ruotsalainen, Jokela, Kärki, Lepistö, Tirronen, Mari Adamson, Tiit Pääsuke, Nikolai Kormaszov, Olev Subbi, AndoKeskittla, Valdur Ohakas, Toomas Vint, Vive Tolli, Concordia Klar, Peeter Ulas, Vello Vinn, Marje Üksine, Kaisa Puustak, Mare Vint, Naima Neidre, Herald Eelma, Maille Leis

Kesänäyttelyt 67-97

Kouvola	Valajan kn. ✕	1.6.-30.8.81	Kirjakauppa Valaja oy	Illmar Paul, Kaljo Pöllu, Marja Mutsu, Silvi Liiva Sinikka Huatamäki, Kau Kemppainen, Liisa Kuningas, Thor Lindroos, Marjatta Nuoreva, Raimo Puustinen, Kaarina Tarikka, Irmeli Tarmo, Heikki Virolainen
Kuhmalampi	Taidepappilan kesä ✕	28.6.9.8.81	Teemu & Raija Luoto/ snoj. Maah. Risto Tainio	Aaro, Eklund, Hynynen, Jaakkola, Karma, Koskinen, Lehtinen, Luoto, Ojala, Ovaska, Rossi, Russholkarhu, Salosmaa, teema: eläimet ja luonto III
Lahti	KuvaMessiä ✕	16.5.-30.8.81	Lahden TS	Antonio da Cudan, Jorma Kärden, Väinö Komu, Mauno Lappalainen, Ritva Leinonen, Timo Lukkani, Hege Riskula, Timo Ruokolainen, Olavi Ryyppö, Juha Sääski, Antti Ukkonen, Ella Vähiäsarja
Lempäälä	Taidehovi ✕	kesä.81		
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.81		
Naantali	Artminor ✕	kesä.81		
Orivesi	Purnu ✕	4.6.-23.8.81	Orivesi-Tampere Taideyhdytymä	Ahlgren, Alho, Augustson, von Boehm, Hakuri, Hari Heino, Heinonen, Hirvimäki, Huhtamo, Hyttinen, Jaakola, Jalavisto, Junno, Kaivanto, Kanerva, Kannosto, Keränen, Krohn, Kärki, Laaksonen, Lahtinen, Lehtinen, Lepistö, Leskinen, Louhio, Marila, Mikkonen Mäkelä J. & M., Mäkilä, Mäntynen T. & T., Nukari, Paunila, Pelvo, Pohjola, Pohjolainen, Pylkkänen, Pyykkö, Rantanen, Ruotsalainen, Räsänen, Sakki, Santanen, Sirén, Somma, Tapiola, Toivonen, Valo, Weckman, Vuori, Vuorikoski, Väisänen
Porvoo	Vanha Kappalaisen talo ✕	kesä.81		
Punkaharju	Retretti	kesä.81		
Puumala	Sahalahti 81 ✕	5.6.-23.8.81	Puumalan kultt.ltk.	Kari Ovaska SKL, Juha Sääski TML, Reino Hietanen TML
Savitaipale	Palmensaari	kesä.81	Matti J. Rautio	
Sysmä	Suvi-Pinx	kesä.81	taidesalonki Pinx	
Valkeakoski	Voippaan TK ✕	17.5.-30.8.81	SKL ry.	Aarto, Ahlström, Ahtola, Eklund, Heikkilä, Heino, Helenelund, Helenius, Hietanen, Hurmerinta, Hirvimäki, Juva, Kanerva, Karjalainen, Kortelainen, Kärki, Laaksonen, Luodonpää, Merikanto, Meuronen, Mikkonen, Mikola, Mäkelä, Neuvonen, Nyman, Ovaska, Pohjola, Ponkkonen, Pyykkönen, Raekallio, Ruotsalainen, Russholkarhu, Räsänen, Salokannel, Tikka, Terno, Tuomela, Valo, Wargh, Virolainen
Viitasaari	Punainen Paja ✕	31.5.-23.8.81		Asunta E. & M., Dulwich-Lampi, Heiska, Heino, Hirvelä, Jylhä, Kapanen, Kosonen, Mäkeläinen, Pohjansola, Kelo-Puomio, Rantanen, Ruokolainen, Sein, Syyräkki, Toikkanen, Valkama, Valo, Waskilampi, Rusanen, Hannula, Rouvinen, Koskinen, Äkkijyrkkä
Anjalankoski	Anjalan taidetömiäys ✕	15.5.-28.8.82	Anjalankosken kultt.ltk.	Manner, Luoto Erkki Hirvelä, Anjalankosken TS, Ulla Rantanen, Irmeli Tarmo, Pirkko Valo, Sam Vanni, Ernst Mether-Borgström
Helsinki	Linnamäen kn. ✕	kesä.82		sirkus- ja huvipuistoihteista taideteoksia
Hollola	Pyhäntien 82 ✕	6.6.-12.9.82	Pyhäntien Kartano KY.	Ahtola, Augustson, Hannula, Hartman, Heinonen, Hervo, Hietanen, Kanerva, Kaaspuro, Kärden, Kirves, Kyllänpää, Lamu, Linnovaara, Louhio, Luukanen, Melanen, Nieminen, Pietilä, Pohjola, Pullinen, Rantanen, Riippa, Rouvinen, Siälhammar, Siikamäki, Tapper Vionoja, Äkkijyrkkä
Hyvinkää	Erkylän ometta ✕	1.6.-31.8.82	Hyvinkään TS	Aalto, Alho, Gryta, Hakalahti, Hjortell, Hukkanen, Hämäinen, Jämsä, Karjalainen, Kaubi ainen, Kivimäki, Kivioja, Krohn, Laatasalo, Laru, Lempinen, Levo, Luostainen, Luukanen, Maasalo, Mikkonen, Mäkelä, Mäntynen, Niirminen, Ojala, Pennanen, Pesonen, Pohjansola, Pohjolainen, Rantanen, Rihu, Riskula, Rouvinen, Ryyänänen, Salo, Salonen, Sandqvist, Sirén, Somma, Toikka, Unkari, Westerlund, Vuori, Wuorila- Stenberg, Väänänen; Taidetakatemia: Cavén, Mörö, Nikula, Rantatorikka, Turto, Vellonen; Hyvinkään TS: Aro, Hillo, Honkharju, Hursti, Jantunen, Kajalo,

Kesänäyttelyt 67-97

Hyvinkää	kn. Jussintalolla	17.-30.6./1.-22.8.82	Hyvinkään TS	Lindholm,Liljeblad,Mursula,Oja,Pullinen,Rantamäki,Reinikainen, Ryyänänen,Salmi,Stor-Pellinen,Suomela,Tulonen,Vaartio,Vesalainen,Vilkka; ymp.teos: Petri Mäkinen,Reijo Paavilainen; tilateos Janne Kaarlehto,Katri Hahti,Raija-Riitta Malka,Juha-Matti Haarti
Hämeenlinna	Art Aulanko ✕	5.6.-15.8.82	PP Pentti Pullinen/Rantasipi Aulanko	arkki:Pietilä, Pallasmaa, Mikkola, Herler, Ahlqvist maal: Vanni, Näsänen, Linnovaara, Lampiso, Hummerinta O. & R. veist: Pullinen, Sakki, Räsänen, Ruokolainen, Heino. nuoret: Väisänen, Valo, Stenvall, Mäkelä J. & M. graaf: Rantanen, Luukanen Kota, Koskinen, Kanerva. Taidekäsityö: Tiri, Rasinmäki, Paatero, Linnaa, Kokko, Elo-Koskinen. vaihtuvat näytt.: tulevaisuuden talo, Hämeenlinnan kaunein puutalo, presidenttipeli, paikalliset taiteilijat
Kerava	4 taiteilijaa ✕	kesä.82		
Kuopio	Rauhalahhti ✕	4.6.-29.8.82	Ars Libera	Ahonen, Halonen, Heikkinen, Holm, Hyttinen, Karvonen, Kolari, Kolehmainen, Korhonen, Martiskainen, Mattila, Mekkin, Mikkonen E. & T., Nevalainen, Pohjolainen, Rönkkö J. & R., Saali, Ö-ryhmä
Lahti	KuvaMessiä ✕	15.5.-29.8.82	Lahden TS	
Lempäälä	Taidehoivi ✕	kesä.82		
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.82		
Naantali	Art Minor ✕	15.6.-4.7.82		pienimmut. taidetta
Paimio	Tähtiniemen taidekesä -82 ✕	kesä.82		
Porvoo	kn. ✕	kesä.82	Porvoon taideyhdistys	
Punkaharju	Retretti (S.)	20.6.-8.8.82		suomal. maisemamaalareita 1850-1950
Puumala	Sahalahhti ✕	15.6.-22.8.82	Puumalan kultt.ltk.	Feodor Porokara, Tarja Teräsvuori, Seppo Väinänen, Osmo Monto, Risto Kolari
Rauma/Uusikaup.	Ars Rauma -82	kesä.82		
Savonlinna	Oopperajuhlien kn. ✕	kesä.82		
Syynä	Suvi-Piix	kesä.82		
Tikkakoski	Tikkamannila ✕	kesä.82	taidesalonki Piix	
Valkeakoski	Voipaalan kn. ✕	15.5.-15.8.82	SKL ry.	maal. veist. graf.
Vammala	Ellivuoren taidekesä ✕	23.6.-31.7.82	Vammalan seudun taideyhdistys ry.	teema humori: Ahtola, Halla, Hannula, Haukkavaara, Iso-Lähteenmäki, Isomäki, Kalliomäki, Koivola, Koivunen, Kolehmainen, Koskela, Kukkonen, Levoranta, Lämätäinen, Mäkinen, Mäntynen, Ojala, Pohjola, Pärssinen, Riitnikoski, Riikonen, Rossi, Röpötti, Somma, Takala, Tala, Taros, Tasanen, Toivonen, Tuominen, Uusikylä, Viiri, Viitala, Virtanen, Ylätalo
Varkaus	Huuhko-art ✕	kesä.82		
Vitasaari	Punainen Paja ✕	30.5.-22.8.82	Vitasaaren kultt.ltk.	Arola, Asunta, Hannula, Hirvvelä, Hirvimäki, Holma, Kananen, Kanerva, Lampi, Nuoreva, Oheoja, Palmm., Pohjansola, Rankka, Rantanen J. & U., Saarelainen, Toikkaanen, Törmänen, Valo, Vanas, Waskilampi, Vesterinen, Virta
Ähtäri	Pirkampohja -82 ✕	kesä.82		
Ajanankoski	Ajanalan taideölmäys ✕	kesä.83		
Hartola	Milla Talvio-salonki ✕	kesä.83	Hartolan kunta	naistaitelijoita
Helsinki	Linnamäen kn. ✕	kesä.83		Riemasuttavat naivistit
Hollola	Pyhäniemen kartano ✕	15.5.-11.9.83		Wilho Sjöström, Ahtola, Augustson, Hanhijoki, Hannula, Heiskanen, Hietanen, Kaivanto, Kanerva, Kaskipuro, Kauhanen, Koskela, Lanu, Linnovaara, Lumikangas, Luukanen, Marila, Merikanto, Neuvonen, Pohjola, Pyykkö, Salosmaa, Sievänen, Siikamäki, Sipiläinen, Terno, Utriainen
Hyvinkää	Erkylän onnetta ✕	1.6.-31.8.83	Hyvinkään TS	Ahonen, Alitalo, Arppo, Cederström, Esk, Gryta, Helenius, Hirvelä, Hollander, Hämäläinen, Jylhä, Karjalainen, Kolehmainen, Kylänpää, Laitasalo, Lavonen, Lehtinen, Levo, Liukko, Marila, Mattila, Mykrä, Mäkinen, Mäntynen, Nevalainen, Nopsanen, Ojala,

					Pajulahti, Pelvo, Pääläinen, Raekallio, Rankka, Riskula, Rönkkönen, Suomi, Susiluoto, Sääski, Tiainen, Toikka, Veijalainen, Westerlund, Kaunisto-Kantola-Smeds-Forsman-Hyvärinen-Wass-Salonen; ympt.:Maasalo, Somma, Paavilainen, Mäkinen, Lanu Hyvinkään TS: Aro, Eneberg, Hillo, Honkahaarju, Hursti, Jantunen, Juuti, Kajalo, Liljeblad, Lindholm, Mattila, Mursula, Oja, Rantamäki, Raikkönen, J&T Salmi, Tulonen, Walliander, Vesalainen, Vilkkä; <i>Alussa oli nainen</i> -teos: Liisa Kannisto, Pirjo Kantola, Kerstin Smeds, Acci Forsman, Leena Hyvärinen, Eija Wass, Kaarina Salonen
Hämeenlinna	Opexpo -83 ✕	kesä.83		P.P. Pullinen	
Hämeenlinna	Art Piparkakkutalo ✕	kesä.83			
Kankaanpää	Taidepossa -83 ✕	kesä.83			
Kerava	4 taiteilijaa ✕	kesä.83			
Kuhmalahti	Taidepappilan kesä ✕	kesä.83			
Kuopio	Rauhalahdi ✕	kesä.83		Ars Libera ?	
Lahti	Kaupunginteatteri ja puisto kn.	kesä.83		Lahden TS	
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.83			
Multia	taidekesä ✕	kesä.83			
Mustasaari	kulttuurikeskus Stundars	16.4.-14.8.83			Kaarina Heikinheimo (kuvakudoks.), Hilding Mickelsson (tuonnon valokuvia), Uudenmaan tait., Pohjal, taitliitto
Lempäälä	Taidehoivi ✕	kesä.83			
Orivesi	Purnu	kesä.83		Aimo Tukainen	Aimo Tukainen
Pieksämäki	Savon Solmu art ✕	kesä.83			
Punkaharju	Retretti	18.6.-28.8.83			
Puumala	Sahalahdi ✕	kesä.83			
Riihimäki	STS:n kn. ✕	28.5.-4.9.83			STS
Savonlinna	Opexpo-83 ✕	kesä.83			
Sysmä	Suvi-Pinx	kesä.83			taidesalonki Pinx
Tikkakoski	Tikkamannila ✕	kesä.83			
Valkeakoski	Voipaalan TK ✕	14.5.-21.8.83			SKL ry.
Vaarkaus	Huuhko-art ✕	kesä.83			
Viitasaari	Punainen paja ✕	kesä.83			
Vilppula	Koivunieni ✕	16.6.-31.7.83			Vilppulan kuvataideyhdistys
Anjalankoski	Anjalan taidetörmäys ✕	3.6.-26.8.84			Anjalankosken kultt.ltk.
Hartola	Malla Talvio-salonki ✕				
Heinola	taidekartano Forskulla	10.6.-9.9.84			
Helsinki	Lännamäen kn. ✕	1.6.-2.9.84			vanhaa ja uutta suom. taidetta Suomalaisia taidetta huvipuistossa

Kesänäyttelyt 67-97

Hollola	Pyhäntemi ☐	20.5.-2.9.84			Ahtola, Aspinen, Blomstedt, Heiskanen, Hietanen, Juva, Kaivanto, Krohn, Lahtinen, Lann, Lehto, Lumikangas, Luukanen, Mikkonen, Moilanen, Mäkelä, Nieminen, Pelkonen, Pohjola, Pyykkö, Rauta, Salosmaa, Siikkamäki, Terno, Tiironen, Toikkanen, Varja, Bertemes
Hämeenlinna	Art Aulanko ☐	5.6.-15.8.84	studio "PP" Pullinen		mod. kuvat, arkkit., design
Hämeenlinna	Art Piharkakutalo	5.6.-30.8.84	studio "PP" Pullinen		"sadan kuvitajien maailma": Tove Jansson, Matti Kola, Mauri Kunnas, Hannu Luukkainen, Onni Markkanen, Camilla Mickwitz, Hannu Taina
Ilmajoki	Pohjalaiset taitelijat -84 ☐	3.-20.6.84	Järvenpään kaupungin kultt.ltk./Taideseura ry.		Tuomas Mäntynen, Auli Wahlberg, Antero Kare, Markku Rantala, Anna-Mari Osipow, Tanja Ubalteht, Antti Vuori, Tapio Junno, Osmo Juvonen, Matti Nurminen
Järvenpää	Yläpytinki ☐	1.6.-19.8.84			
Kankaanpää	Taideposa ☐	2.8.-19.8.84			
Kerava	4 taitelijaa ☐	8.-30.6.84			
Kuhmalahti	Taidepappilan kesä (13.) ☐	1.7.-5.8.84	Teemu & Raija Luoto		Tuomo Dahlman, Pentti Hammarberg, Juhani Harri, Helinä Jaakkola, Tuula Lehtinen, Rauli Lunkko, Teemu Luoto, Assi Madekivi, Oiva meriläinen, Seija Rusiholkarhu, Marjaana Savander, Nina Terno, Reino Vihtinen, Timo Vuorikoski
Kuopio	Rauhalahhti ☐	1.6.-15.9.84	Ars Libera		Martti Aha, Markku Hakuri, Olli Halonen, Paavo Halonen, Onni Heiskanen, Anja Hyttinen, Tapio Junno, Kaarina Kaikkonen, Tero Kiiskinen, Risto Kolari, Markku Kolehmainen, Pentti Koskinen, Lauri Laine, J-O Mallander, Irna Mattila, Pentti Meklin, Eero Mikkonen, Osmo Monto, Pekka Nevalainen, Erkki Pirtola, Pauno Pohjola, Jaakko Rönkkö, Riitta Rönkkö, Tuomo Saali, Teemu Saukkonen, Hannu Sirén, Ilkka Juhani Takalo-Eskola, Timo Valjakka, Osmo Valtonen, Seppo Väinänen, Oliver Whitehead
Lahti	Business City Park	kesä 84	Lahden TS		kn. Kirkkokadun puistossa
Laukaa	kesägalleria ☐	9.6.-29.7.84			
Längelmäki	Leporannan tk.	kesä 84			
Naantali	Artinor ☐	12.6.-1.7.84			
Nastola	Fundart ☐	18.5.-31.7.84			
Noormarkku	Villa Mairea	27.6.-26.8.84			Toulose-Lautrecin graf.
Oulu	Artvina ☐	18.6.-18.8.84			
Oulu	Pikisaari ☐	1.-29.7.84			
Pieksämäki	Savon Solmu Art ☐	25.6.-5.8.84			
Porvoo	Haikon kartanon kn. ☐	13.5.-15.8.84	Ässä Gallena		vuoden taitelijat: Manno Hartman 72, Reino Hietanen 73, Jaakko Sievänen 74, Laila Pullinen 75, Pentti Lumikangas 77, Juhani Linnovaara 78, Pentti Kaskipuro 79, Raimo Utrianen 80, L.-G. Nordström 83
Puumala	Sahalahhti ☐	25.-19.8.84			
Raisio	Kesäkuvia '84	1.6.-30.6.84	Raision kaupungin kultt.ltk.		tait. ja barrast. avoin/Raision 10v. juhlan.
Rama	Lapp Art -84 ☐	30.7.-10.8.84			
Riihimäki/Lasimus	STS:n kn.	18.5.-31.7.84	STS		"Nhoiri taide": Martti Aha, Jussi Heikkilä, Lea ja Pekka Kantonen, Outi Kirves, Heikki Kukkonen, Ipi Kärki, Kari Laitinen, Kuutti Lavonen, Päivi Lempinen, Pero Luostari, Lauri Rankka, Mari Rantanen, Raii Tang, Silja Rantanen, Jarmo Vellonen
Savitaipale	Art Paimensaari ☐	3.-31.8.84			
Sotkamo	Sotkamon kn.	9.6.-29.7.84	Sotkamon kultt.ltk./Kuvataiteilijat ry.		Jaakko Leppänen
Syväjärvi	Suvi-Piix	kesä 84	Järvenpään kaupungin kultt.ltk./Taideseura ry.		
Tikkakoski	Tikkamannila ☐	3.6.-30.7.84			
Ullava	kirkonkylän peruskoulu	22.6.-21.7.84			Veikko Vionoja, Kain Tapper
Valkeakoski	Voipaalan TK ☐	13.5.-26.8.84	SKL ry.		Aaras, Alakoski, Artinaho, Heikkilä, Hietanen, Horila, Häyry, Höykinpuro, Kankaala, Kanyokorpi, Kauhainen, Koivisto, Koskinen, Lepistö, Leppänen, Minker, Mäkelä, Mäki-Arvela, Mäki-Tuuri, Nevalainen, Nurmela, Nyman, Paavilainen, Riippa, Rossi X2

Kesänäyttelyt 67-97

					Saarelainen, Sanström, Santanen, Stenvall, Ström, Somersalo, Orre, Takala, Takalo-Eskola, Tanninen, Tikka, Toivola-Koski, Tuominen, Turtiainen, Varpanen, Viirilä, Lahden taidekouluun oppilaita
Varkaus	Huuhko-art ✕	16.6.-14.8.84			
Vitasaari	Punainen paja ✕	2.6.-19.8.84			
Ähtäri	Pirkampoija ✕	5.5.-19.8.84			
Anjalankoski	Anjalan taidetönnäys ✕	2.6.-30.8.85		Anjalankosken kultt.ltk.	Alpo Jaakola, Raimo Reinikainen, Helena Kalkke, Juha Sääsä
Fiskars	Expoitja-85 ✕	7.6.-8.9.85			Antero Halla, Outi Heiskanen, Toivo Heiskanen, Leila Hietala, Kaarina Kaila, Pekka Kauhanen, Osmo Klén, Ukn Merikanto, Tapani Mikkonen, Kirsti Muinonen, Antti Ojala, Pekka Pitkänen, Teemu Saukkonen, Carl Wargh, Jan-Kenneth Weckman, Harri Åberg
Hartola	Malla Talvio-salonki ✕	19.5.-1.9.85		Hartolan kunta	naistaat.
Hollola	Pyhäntiemä ✕	1.6.-1.9.85			Anna Alapuro, Heikki Aspinen, Mauno Hartman, Reino Hietanen, Lea Ignatius, Tapani Jokela, Tapio Junno, Kari Juva, Kimmo Kaivanto, Väinö Komu, Matti Koskela, Kristian Krokfors, Olavi Lanu, Kauko Lehtinen, Tuula Lehtinen, Sirkka-Liisa Lonka, Elina Luukanen,
Hämeenlinna	Art Aulanko ✕	15.6.-1.9.85		studio "PP" Pullinen	Heikki Nieminen, Purkko Nukari, Väinö Rouvinen, Aarno Salosmaa, Jaako Sjevänen, Arvo Siikamäki, Kari Tervo, Carl Wargh, Jan-Kenneth Weckman, Antti Vuori, Assadour (ransk.), Helmut Nyström (ruots.), Kristiina Nyrtinen (tekstiilit)
Ilmajoki	Art-Ilmajoki ✕	2.-30.6.85			teema: eläimet ja luonto
Kauhajoki	Hämes-Havunen -85 ✕	10.5.-15.8.85			
Kerava	4 taiteilijaa ✕	5.-30.6.85		Teemu & Raija Luoto	
Kuhmalahdi	Taidepappilan kesä ✕	30.6.-4.8.85			
Laukaa	Kesägalleria ✕	2.6.-28.7.85			
Leppävirta	Huuhko-art ✕	15.6.-10.8.85			
Längelmäki	Leporannan tk. ✕		kesä 85		
Mustasaari	Stundars	8.6.-29.9.85			ruotsal. graf., Ahvenanmaan tait.yhdistys, Wargh, Hanhijoki, Keränen, Junno, Nukari, kv. lastentaiteita, Armas Vainio, Nandor Mikola, Juha Tammenpää, Kaj Smeds, Antti Maasaloin Ulkoilman. koko kesän
Naantali	Art minor ✕	11.-30.6.85			Kari Juva, Harry Kivijärvi, Hannele Kylänpää, Antti Maasalo, Veikko Myller, Taru Mäntynen, Jarkko Roth, Mirja Airas, Kalle Eskola, Reijo Huikkanen, Hilikka Könönen, Kauko Lehtinen, Gunnar Pohjola, Irja Puhakka-Myller, Eija Ruoho, Aarno Salosmaa,
Nastola	Fundart ✕				Saara Tikka, Martin Ahlström, Simo Hannula, Hannu Hämääläinen, Mauno Kalliomäki, Pentti Kaskipuro, Pertti Kolehmainen, Heikki Kukkonen, Elina Luukanen, Aune Mikkonen, Antero Olin, Frans Toikkanen
Oulu	Fundart ✕				
Pieksämäki	Savon Sodnu Art ✕	30.6.-28.7.85 28.6.-11.8.85		Oulun TS Pieksämäen kaupunki/kuvataideseura/hot. Savonsolmu	mm. Hanhijoki, Haukkavaara, Heikuri, Hirvelä, Hummerinta, Huttunen, Kanerva, Karttunen, Keränen, Maasalo, Linnovaara, Mäntymaa, Neuvonen, Nuoreva, Onnukka, Patonmäki, Pelvo, Rouvinen, Sepponen, Stenvall, Sundwall, Sääsä, Teräsvuori, Torvinen, Turtiainen,
Puumala	Sahalaiti ✕	2.6.-2.8.85			Udaleht, Väinö, Valtonen, Suomen taideakatemia Kalevala-juhlav. n. Kaskisavun kansaa
Raisio	Kesäkuvia '85	1.6.-30.6.85		Raision kultt.ltk.	kaikille avoin
Ranua	Lapp-Art -85 ✕	15.6.-7.8.85			
Sotkamo	Sotkamon kn. ✕	8.6.-4.8.85		Sotkamon kultt.ltk./Kuvataiteilijat ry.	Eva Cederström, Aimo Kanerva, Tuulikki Pietilä
Syväjä	Suvi-Pinx		kesä 85		
Tampere	Pyynkilinna	7.6.-1.9.85			Emil Aaltonen taidekok.
Tikkakoski	Tikkamannilan näyttelykesä ✕	9.6.-30.8.85		Jyväskylän maalaiskunta	keksinom.:Heikkilä, Hirvelä, Hirvimäki, Hämääläinen, Ilasmaa, Kumpulainen-Sokka, Neuvonen, Paavola, Santanen, Uusitalo, Valo, Waskilampi, Viherlehto, taiteilijaseurat Kirjo ja Kopru

Kesänäyttelyt 67-97

Valkeakoski	Voipaalan TK ☐	11.5.-25.8.85	SKL ry.	Martin Ahlström, Ina Collander, Ippo Heikuri, Erkki Sakari Heinonen, Lars Holmström, Olavi Ermala, Lea Ignatius, Juhko Karjalainen, Reijo Koskela, Inari Krohn, Maria Kähkönen, Veikko Lehtovaara, Tuula Munkka, Mikko Rautajoki, Väinö Rouvinen, Elina Salo, Veikko Ståhlhammar, Frans Toikkanen, Anu Torikka, Meeri Torvinen, Tanja Ubaleht, Matti Wasikilampi, Juhani Vikainen, Milja Aarnio, Tea Helenelund, Riitta Helevä, Osmo Juvonen, Sanna Koivisto, Kaarlo Mikkonen, Kari Ovaska, Kimmo Pyykkö, Jarkko Roth
Ähtäri	Pirkanpoljia -85 ☐	11.5.-25.8.85		
Anjalankoski	Anjalan taidetörmäys ☐	8.6.-31.8.86		
Fiskars	Expohja '86 ☐	9.5.-27.7.86	Oy Pohjan Artteli Pojo Ab	Enckell, Kivinen, Mäkelä, Pakkala, Pohjola, Pohjolainen, Pylkkänen, Repo, Valtonen, Vesterinen, Viori, Weckman
Hartola	Maaila Talviro-salonki ☐		Hartolan kunta	
Heinävesi	Monitoimitalo	15.6.-		prof. Alpo Jaakola
Hollola	Pyhäniemen kartano ☐	1.6.-31.8.86		Alapoti, Aspinen, Favén, Frisk, Halsti, Hartman, hervo, Hietala, Hietanen R. & U., Horila, Krohn, Lannu, Lempinen, Luukanen, Meuronen, Mikkonen, Mäntynen, Pennanen, Rönkkö, Sokosmaa, Siikkamäki, Tammenperä, Tang, Terno, Valtonen, Wardi, Weckman, Vionioja.
Ilmajoki	Art Ilmajoki ☐	4.-22.6.86		
Järvenpää	Taidekuninkala ☐	1.6.-17.8.86	Galerie Pelin	Cris of Enehielm, Markku Hakuri, Pekka Kainulainen, Isse Karsten, Samu Kijunen, Kuutti Lavonen, Rosa Liksom, Jan-Olof Mallander, Jarmo Mäkilä, Erkki Piirtola, Tarja Pitkänen, Kimmo Sarje, Risto Suomi, Senja Vellonen, Henry Vuorila-Stenberg
Kankaanpää	Taideposa ☐	11.-31.8.86		
Kerava	4 taitelijaa ☐	3.-30.6.86		
Kuhmalampi	Taidepappilan kesä ☐	28.6.-3.8.86		Tuomo Dahlman, Heijä Delcos, Raimo Kanerva, Tuula Lehtinen, Teemu Luoto, Assi Mädekivi, Kirsti Melartin, Justus Rantala, Teemu Saukkonen, Marjaana Savander, Ossi Somma, Nina Terno
Kälviä	Hyvät, pahat ja runat ☐	11.6.-6.8.86		
Lahti	Arttu I ja II	kesä.86	Lahden TS	kn. Paavolan purkentalossa
Laukaa	Kesägalleria ☐	24.5.-3.8.86		
Lepävirta	Huuhko Art ☐	14.6.-14.8.86		
Liekka	Kesäg. Kyinempelto ☐	15.6.-15.8.86		
Liekka	Mätäsvaara ☐	15.6.-31.8.86		
Loppi	Järventaustan TK ☐	7.6.-17.8.86		
Längelmäki	Leporannan tk. ☐	kesä.86		
Muhos	Galleria Terttu Jurvakainen ☐	1.6.-17.8.86		Pohjalainen tait.liitto, Björk, Hjortell, Penttinen, Hironen, Takala, Hannula, Ligja Podorean-Ekström (Ruotsi), Uudenkaarlepyyn taidekoulu 3v., Svanbäck, Hasse Hasselgren (r.), Ferenc Banga (unk.), p. & T. Hiltunen, Voitto Kantokorpi
Mustasaari	Stundars ☐	1.6.-30.8.86		
Naantali	Artminor ☐	10.-29.6.86	Galleria Taidepiste	32 taitelijaa n 30 tait.
Orivesi	Purmu ☐	1.6.-31.8.86		
Pelkosenniemi	Art Suvanto			
Pieksämäki	Art Savon Solmu ☐	27.6.-10.8.86		mm. Forsberg, Holm, Huttunen, Hyttinen, Junnilainen, Karttunen, Kivioja, Kolehmainen, Korhonen, Kortelainen, Kurkinen, Mattila, Monto, Mäkelä, Mäntynen, Onnukka, Pelvo, Puhakka, Pyykkönen, Rantanen, Rantaattonikka, Rehor, Rouvinen, Rönkkö, Sepponen, Solonen, Sundvall, Teräsvuori, Torvinen, Turtiainen, Vainio, Vesterinen, Väätäinen
Pietarsaari	Ars Jakob ☐	27.6.-27.7.86		
Porvoo	Haikon kartanon kn. ☐	1.7.-15.8.86		
Raisio	Kesäkuvia -86	1.6.-30.6.86	Raision kaupungin kultt. ltk.	avoin kaikille tait. ja harrast.
Savitaipale	Paimensaari ☐	6.6.-10.8.86		
Sodankylä	Keskiyön valo ☐	13.-17.6.86		
Sotkamo	Sotkamon kn. ☐	7.6.-3.8.86	Sotkamon kultt.ltk./Kuvataiteilijat ry.	Marjatta Hanhijoki, Niilo Hyttinen, Inari Krohn, Carl Wargh
Sysmä	Savi-Pinx	kesä.86	taidesalonki Pinx	

Kesänäyttelyt 67-97

Tampere	Pynnkilinna ☒	8.5.-15.9.86	"Rakastetun kuvia"
Tervakoski	Taidekartanon kn. ☒	1.5.-30.8.86	Anne Alho, Kari Alonen, Tuomo Blomqvist, Hannu Castrén, Mirja Erling, Jussi Heikkilä, Hannu Hirvonen, Jarmo Kurki, Jyrki Markkanen, Outi Markkanen, Päivi Meriläinen, Tuula Moilanen, Arja Murtola, Reima Mäkinen, Kirsi Neuvonen, Jussi Pakkanen,
Tikkakoski	Tikkamannila ☒	1.6.-30.7.86	Risto Palojarvi, Juhani&Tuula Petäjäniemi, Olli Puusaari, Carita Savolainen, Kirsi Tapper, Riitta Usitalo, Jaakko Valo
Valkeakoski	Voipaalan TK ☒	18.5.-17.8.86	SKL ry. Eskola, Heino, Hirronen, Hirvelä, Juva, Kanerva, Kukkonen, Lahtinen, Mikkonen, Mikola, Mäkinen, Nissilä, Patomäki, Poijärvi, Pyykkö-Tuisku, Raekallio, Rönkä, Syväniemi, Taikka, Tuisku, Vainikainen, Valo, Waugh Marc Frising (Lux.), Walter Valentini (Italia)
Vitasaari	Punainen paja ☒	6.-30.7.86	
Vääksy	Art Kalmari 86 ☒	6.6.-10.8.86	
Anjalankoski	Anjalan taidetörmäys ☒	6.6.-26.6.87	Franz Toikkanen, Kauko Kortelainen, Jukka Mäki, Carl Wargh, Saara Tikka
Asikkala	Kalmarin huvila	9.8.87 asti	Asikkalan taitelijaseuran kn.
Elämäki	Pilka ja Renki-vinttigalleria ☒	22.5.-6.9.87	
Fiskars	Expohja -87 ☒	10.6.-27.9.87	Oy Expohja - Expojo Ab
Hanko	kaupungintalon n.	29.8.-13.9.87	Hangon kuvataiteilijat
Hartola	Maita Talvio-salonki ☒		Hartolan kunta
Heinola	Forskullan taidekartano	30.8.87 asti	1800-luvun lopun maalauksia mm. venäläisiä mestareita
Heinävesi	kn. ☒	14.6.-16.8.87	
Helsinki	Linnamäki galleria Kolibri ☒	8.5.-16.8.87	kuvanveistäjien pienoisveistoksia ja piirustuksia
Hollola	Pyhäniemen kartano ☒	13.6.-9.8.87	Aspinen, Augustson, Bernard, Blicke, Cederström, Carlstedt, Heikkilä, Heino, Helenius, Ignatius, Juva, Kaarna, Kannosto, Kukkonen, Lepistö, Luukanen, Mikkonen, Moilanen, Neuvonen, Nieminen, Nukari, Nyström, Oja, Papihaho, Riippa, Rustholkarhu, Tammenpää
Ikaalinen	Keturin pappila	6.6.-27.6.87	saksalaista nykytaidetta
Ilmajoki	Art Ilmajoki ☒	4.-29.6.87	28 suomalaista taitelijaa
Ilomantsi	Tsardakka	1.6.-31.8.87	Kristina&Seppo Prepula, Hannu Hautala, Satu Varjus, Keijo Issakainen, Reijo Paasikoski
Joensuu	Artteli	1.6.-16.8.87	Joensuun Taideyhdistys
Jämsä	Häidenkirnu	10.6.-2.7.87	Joensuun Taideyhdistyksen kn., Suomen valokuvataiteen n., Joensuun taideyhdistyksen harrastajataiteen n.
Jämsänkoski	Taidetalo	15.6.-19.8.87	Jorma-Tapio Valkaman maalauksia
Järvenpää	Uudet maan kuvat	13.9.87 asti	Jämsän kuvataideseuran kn.
Kaustinen	kunnantalo	1.-31.7.87	Andreas Alaristo
Kerava	4 taitelijaa ☒	3.-30.6.87	Arvo Siikamäki, Pentti Tulla, Jarmo Mäki, Elina Luukanen
Kotka	Tila-kuvataidetapahtuma	1.7.-2.8.87	taidetta Wärsilän lasihallissa
Kuhmalahdi	Taidepappila	18.6.-9.8.87	tanskalaista nykytaidetta, Teemu Luodon keraam. eläimiä
Kuopio	Matkustajasataman makasiini	1.6.-15.8.87	kuvataiteen harrastajien kn.
Kuopio	Sepänkadun makasiini	1.6.-31.7.87	Eino Ahonen, Pirrko Holm, Kari Juutilainen, Ulla Laitinen, Irma Mattila, Pentti Meklin, Tuula Pitkänen, Paavo Pohjolainen, Jaakko&Riitta Rönkkö, Erkki Soinen

Kesänäyttelyt 67-97

Kuusamo	Koillismaan kn.(XV) ✕	15.6.-7.8.87			
Kuusankoski	Kuusankoskitalo	3.6.-19.8.87	Kult. toimisto		Soile Yli-Mäyry, Kymin taidekok., valokuvia Unkarista
Lahti	Arttu III	kesä 87	Lahden TS		pysäköintytely
Lappeenranta	Kesägalleria	kesä- ja heinäkuu 87			Tarja Korpela, Juha Laakso, Jouni Siitonen, Hannele Salomaa, Leila Haverinen
Lieksa	kulttuurikeskus	30.7.87 asti			Ahti Piikänen, Olavi Martikainen
Lohja	Naivistit Laurentius-salissa ✕	5.6.-9.8.87			20 kotimaista kuvataiteilijaa
Loppi	Järventaustan TK ✕	6.6.-16.8.87			15-vuotis-kn.
Längelmäki	Leporannan TK ✕	20.6.-9.8.87			noin 10 kuvataiteilijaa
Mikkeli	Kuvariihi	14.6.-15.8.87			
Muhos	galleria Terttu Jurvakainen ✕	1.6.-15.8.87	Terttu Jurvakainen		
Mustasaari	Stundars ✕	31.5.-15.8.87			Ulla Rusk, Brita Asplund, Sinikka Käännee, Håkan Sjöblad, Rafael Wardi, Riitta Helevä, Juha Tammenpää, Tea Helenelund, Seppo Kari, Paula Hiltunen
Naantali	Artminor ✕	15.6.-5.7.87			
Nastola	Art Taarasti	9.8.87 asti			
Orivesi	Purnu	6.6.-16.8.87	20v. Purnu-ryhmä		Ahtola, Enroth, Koistinen, Melanen, Medher-Borgström, Pietilä, Tukiainen
Oulu	Västöskaatu-n. ✕	18.7.-20.9.87			
Padasjoki	Ars Arrakoski ✕	31.5.-9.8.87			
Pelkosenniemi	Art-Suvanto	1.7.-31.7.87			snomal. nykytaidetta
Pieksämäki	Art Savon Sohnu ✕	26.6.-30.8.87	Pieksämäen kaupunki/Kuvat.seura ry.		Kuvataiteilijaseurionit ry. ja Lauri Ahlgren
Pietarsaari	Ars Jakob ✕	6.6.-26.7.87			graafikka Ranskasta: Miró, Picasso, Braque, Dali, Delaunay, Vasarely; pohjoismaisia taitelijoita
Porvoo	Vanha Kappalaisen talo ✕	16.5.-26.7.87			porvoolaisiaidetta
Porvoo	kn. Taidehallissa ✕	16.5.-26.7.87			
Pukkila	Koivulinna ✕	1.6.-31.7.87			
Punkaharju	Retretti	16.5.-13.9.87			Timo Sarpaneva, kansainvälisiä surrealisimia
Saarjärvi	kansakoulu	20.6.-12.7.87	TS Siena		TS Sienan kn.
Salo	kaupungin näyttelytila	1.8.-31.8.1987			eri taitelijoita
Sammatti	Sammattin taidenävetta	14.6.-9.8.87			eri taitelijoita
Savitaipale	Vanha pappila				
Sotkamo	Sotkamon kn. ✕	6.6.-2.8.87	Sotkamon kult. ltk./Kuvataiteilijat ry.		Kain Tapper, Reino Hietanen
Suonenjoki	kaupungintalo	1.6.-31.7.87	Suonenjoen TS		Suonenjoen TS:n kn.
Sysmä	Suvi-Piux	9.8.87 asti	taidesalonki Piux		
Tampere	Pyylikkylänna ✕	21.5.-30.8.87			"metsän kuva"
Tampere	Mäntimannan TK	12.6.87 asti	Tampereen TS		Tampereen TS:n 52-vuotisn.
Tikkakoski	Tikkamannila ✕	31.5.-6.9.87			Taideseura Koprun 10-vuotisn., Juhani Saksa, "Kesävieraita"
Uusikaupunki	Pakkahuone & Gasthaus Pooki		kesä 87		Vakka-Suomen taideyhdistyksen kn.
Vaasa	Ranta-atejee	4.-18.6.87			Totte Mannes, Veikko Takala, Pentti Unsikylä, Arto Pahlbo
Valkeakoski	Voipaalan TK ✕	17.5.-16.8.87	SKL ry.		Leo Ackley, Ahlström, Aspinen, Antonio da Cúdan, Haavisto, Hannula, Heikuri, Hietala, Hrvimäki, Kantokorpi, Karjalainen, Kimla, Koskela, Laurema, Lehtovaara, Lindh, Olin, Pohjola, Rehor, Räsänen, Salokannel, Svabäck, Tielinen, Turunen, Ubaleht
Vitasaari	Punainen paja				Tapiola, Tervo, Tienaho, Tuomela, Ubaleht, Wardi, Vuori
Anjalankoski	Anjalan taidetörmä ✕	4.6.-31.8.88			Pohjoisen Keski-Suomen aluetaidenäyttely
Fiskars	Expoija -88	kesä 88			
Hartola	Malla Talvio-salonki ✕		Hartolan kunta		
Hauho	Taidehovi (2.kesä) ✕	1.6.-14.8.88	Riitta ja Risto Tarvainen		Eino Ruutsalo

Kesänäyttelyt 67-97

Hollola	Pyhäniemi ✕	15.5.-14.8.88			
Ikaalinen	Treen TS:n kn. ✕	11.6.-14.8.88	Treen TS		
Ilmajoki	Art Ilmajoki ✕	kesäkuussa 88	Saarike/Piirilä ?		
Jämijärvi	Taidekontti	4.6.-14.8.88			kotim. taidetta yli 30 tait.
Kerava	4 taiteilijaa ✕	8.-30.6.88			
Kihniö	Grafiikan n. ✕	10.6.-19.6.88			
Kotka					
Kuopio		27.5.-31.7.88	Ars Libera		
Kustavi	Galleria Jacobin kn. ✕	25.6.-31.7.88			
Kuusamo	Ruoka Art ✕	4.6.-15.9.88	Kuusamon kunta		Tedho Sakki, Juhani Honkanen, Niilo Hyttinen, Fritz Jakobsson, Olli Joki, Teuvo Tuomivaara, Tauno Kanervo, Veli Koljonen, Reijo Meller, Pauli Rinainen, Juhani Palmu, Matti Mikkola, Jan Palmu
					Timo Mähönen, Jarmo Mäkilä, puolal. graf., Kuusankosken kaupungin kok.
Kuusankoski	Kuusankoskitalo ✕	7.6.-16.9.88			
Kälviä	grafiikkaa parhaasta päästä! ✕	22.6.-5.8.88			
Lappeenranta	Huhtiniemen ateljeetto ✕	12.6.-28.8.88			kymmenen taiteilijaa
Laukaa	Kesägalleria ✕	12.6.-31.7.88			
Lohja	Laurentius-salin kn. ✕				
Loppi	Aateljee Tyynelä	28.5.-30.9.88	Ritva Leimu		Ritva Leimu
Loppi	Järventaustan TK ✕	4.6.-7.8.88			
Längelmäki	Leporannan TK				
Marjaniemi	ateljeegalleria	19.5.-31.8.88			Paavo Tolonen
Muhos	Galleria Terttu Jurvakainen ✕	1.6.-14.8.88	Terttu Jurvakainen		
Mustasaari	Stundars ✕	1.5.-31.8.88			Boris Borotinskij, Gunnar Brusewitz, Sune Jansson, Yngve Bäck, poj. Ijotismaista taidegraf. ja sarjakuvia, Assi Madekivi, Elina Luukanen, Stefano Beccari
Naantali	Art Minor ✕	14.6.-3.7.88			Markku Kolehmainen, Jyrki Laine, Kari Laitinen, Jaakko Niemi, Reijo Raekallio, Kirsi Tiittanen, työryhmä: Ann Sundholm-Manno Kalliomäki
Nuumela	Päivölä ✕	1.7.-28.8.88			
Orivesi	kn. Oriveden opistossa ✕	4.6.-28.8.88			
Padasjoki	Ars Arrakoski ✕	11.6.-14.8.88			
Pelkosenniemi	Art Suvanto ✕	26.6.-31.7.88			
Pieksämäki	Art Savon Solmu ✕	17.6.-28.8.88	Pieksämäen kaupunki/Kuvataideseura ry.		Ann Eklund, Pirkko Holm, Riitta Huutonen, Tero Laaksonen, Juhani Linnovaara, Osmo Monto, Jarmo Mäkilä, Kirsi Neuvonen, Paavo Pohjolainen, Tarja Teräsvuori, Marianna Uutinen, Henry Wuorila-Stenberg, Dimension Grafiikansalkku
Pietarsaari	Ars Jakob ✕	11.6.-24.7.88			
Pukkila	Kotivulhna ✕	3.6.-30.8.88			
Punkaharju	Retretti ✕	14.5.-11.9.88			"suomalainen maisema", "nuori Suomi", Annikki Luukela
Puumala	Sahanlahti ✕	16.5.-31.7.88			
Raisio	Raision risteys ✕	30.5.-30.6.88			
Ranua	Lapp Art -88 ✕	11.6.-7.8.88			
Savonlinna	TK Pyry	7.8.88 asti	Pekka Hyvärinen ym.		Edelfelt, Halonen, Jämfelt, Lampi, Myntti, Nelimarkka, Schjerfbeck, Tantt.
Seinäjoki	Art Park	27.5.-19.6.88	Non Art		Pentikin n.
Sotkamo	Sotkamon kn. ✕				Leo Askley, Hakala, Hakola, Juvonen, Kantokorpi, Korpela, Mallander, Myller, Mäki-Tuuri, Pohjolainen, Pyhäkka-Myller, Tanninen, Virtanen
Sysmä	Suvi-piix ✕	4.6.-7.8.88	Sotkamon kult.tk./Kuvataiteilijat ry.		Ulla Rantanen, Arvo Siikamäki
Tampere	Pyynnikiilimä	25.5.-7.8.88	taidesalonki Piiix		Fanny Churberg
Tikkakoski	Tikkamannila ✕	5.6.-30.7.88			
Turku	Villa Roman ateljeet TK ✕	16.5.-28.8.88			Ahlgren, Alitalo, Augustson, Blomstedt, Hautala, Krohn, Kärki, Laaksonen, Marila, Mäkelä, Mäntynen, Paunila, Ponkkonen, Pohjola, Salosmaa, Susiluoto, Vuorila-Stenberg, Hirvelä, Keränen, Hanhijoki, Westerlund, Ahonen, Hakaniemi, Ignatius, Kaskipuro, Kirves
Valkeakoski	Ars Voipaala ✕	15.5.-21.8.88	SKL ry.		Aalto, Carlstedt, Diehl, Miettinen, Oinonen, Sallinen. Tuuleen uskojat- ympäristöteoksia

Kesänäyttelyt 67-97

Vähi	Päivöiden virkistyskoti	Vähin Kultt.tst.	Vähi	Päivöiden virkistyskoti	Vähin Kultt.tst.
Vitasaari	Punainen paja	1.7.-28.8.88			
Vuonistlahi	kn. Isintärenki ☿	18.6.-14.8.88			
Alajärvi	Taidekammari	15.6.-31.7.89			
Asikkala	Kalmarin huvila	13.8.89 asti		Asikkalan TS	
Fiskars	Expohja	6.5.-27.8.89		Expohja-yhdistys	
Forssa	Artexpo	10.6.-		Pertti Huovila ky	
Haapavesi	Haapaveden opisto	26.7.-6.8.89			
Hartola	Maila Talvio-salonki	14.5.-13.8.89		Hartolan Kultt.ltk.	
Hauho	Taidehoivi	13.8.89 asti		Riitta ja Risto Tarvainen	
Heinola	Forskullan kartano	3.9.89 asti			
Heinävesi	Monitoimitalo	12.6.-3.9.89			
Hollola	Pyhäntien kartano	13.8.89 asti			
Iitälä	Naivistit Iitalassa	13.8.89 asti			
Ilmajoki	Art Ilmajoki	4.6.-9.7.89			
Ilomantsi	Tsarlatka	20.6.-15.8.89		Järvenpään taideseura	
Järvenpää	Taidetalo	18.6.89 asti		Karjaan taideyhdistys/kultt.ltk.	
Karjaa	Fokus	19.6.-9.8.89			
Kaustinen	kunnanvirasto	31.7.89 asti			
Kuhmalampi	Taidepappila	1.-30.7.89			
Kuusamo	Koillismaan XVII kn.	26.6.-31.7.89			
Kuusankoski	Kuusankositalo	7.6.-30.7.89			
Lohja	Laurentius-sali	18.6.89 asti		Länsi-Uudenmaan TS	
Loimaa	Torkvil, Niinjoki	heinä.89			
Loppi	Järventaan TK	10.6.-13.8.89			
Längelmäki	Leporannan TK		kesä.89		
Mustasaari	kulttuuritalo	18.6.-2.7.89			
Mustasaari	Stundars	1.5.-1.9.89			
Nokia	Nokian kuvavilkot	27.5.-18.6.89			
Nummela	Päivöiden virkistyskoti	29.6.-13.8.89			
Orivesi	Oriveden opisto	13.6.-14.7.89			
Padasjoki	Ars Arrakoski	17.6.-6.8.89			
Pieksämäki	Solmu Art	15.6.-9.8.89		Pieksämäen kaupunki/Kuvataideseura ry.	
Pietarsaari	Ars Jakob	7.6.-23.7.89			
Pietarsaari	Tupakkamakasiini	10.-30.8.89			
Porvoo	Vanha Kappalaisen talo	31.8.89 asti			
Pukkila	Koivulinnua 89	4.-27.8.89			
Punkaharju	Retrefi	21.5.-3.9.89			
Raisio	Huhkon kartano	kesä.89			
Rauma	Kesägalleria	kesä.89		Rauman TS ry. ja Rauman taidegraafikot ry.	
Rauma	Nokan taidetorppa			Rauman harrastajataiteilijayhdistys	
Rauma	Ars Rauma	kesä.89			
Riihimäki	Allinna	3.6.-13.8.89			
Rovaniemi	Ars Arctica	22.6.-20.7.89			

Kesänäyttelyt 67-97

Sammati	taidenavetta	17.6.-6.8.89			vapaata n.-tilaa
Savonlinna	TK Pyryri	10.6.-6.8.89	Savonlinnan kaupunki		Savonlinnan 350-vuotispöytälaunäyttely Valon juhlaa
Sotkamo	Sotkamon kn.	10.6.-30.7.89	Sotkamon kuvataiteilijat ry./kultt.tst.		Veikko Vironoja
Sysmä	Suvi-Pinx	10.6.-16.8.89	taidesalonki Pinx		80 neuvostonkytäteilijän näyttely, suomalaisia veistoksia ja maalauksia
Tampere	TK Mäntimäntä	1.7.-23.8.89	Tampereen taiteilijaseura		Martti Alha, Kari Cawen, Jussi Heikkilä, Aarne Jylhä, Pentti Koskinen, Knuutti Lavonen, Pekka Nevalainen, Paul Osipow, Helge Riskula, Hannu Siren Ossi Somma, Jarmo Vellonen, Sofia Wilkman, Henry Wuonila-Strenberg
Tampere	Pyynikintilina	1.6.-27.8.89			Emil Aalosen kokoelmista: vanhaa suom. taidetta
Tikkakoski	Tikkamannila	12.6.-30.7.89	Jyväskylän TS		Jyväskylän TS:n kn.
Tuupovaara	Keskikesän aitta	11.6.-14.8.89			Pavel Savejev, Pohjois-Karjalan kotiteollisuusyhdistys, Kaarina Karjalainen, Piirjo Varis, Lauri Kuuva, Jaakko Äikäs, Aino Strander-Sorvisto
Turku	Villa Roman ateljeet			kesä.89	49 taiteilijaa
Uusikaupunki	Gasthaus Pooki			kesä.89	meri-näytely
Valkeakoski	Ars Voipaala	14.5.-20.8.89	SKL ry.		Ahiström, Hannula, Hirvelä, Hämäläinen, Joro, Kirves, Krohn, Kuusela, Kylmäla, Leino, Lepistö, Luin, Luukanen, Mikkonen, Moilanen, Mörö, Nurmikko, Olin, Pulkkaan, Riippa, Salokannel, Tammenpää, Tuomela, Uusitalo, Valo, Turun Piirustuskoulu
Viitasaari	Punainen paja	4.6.-20.8.89			Wladyslaw Hasior
Viitasaari	Artport	11.6.-6.8.89			Waskilampi, Tantt, Riikonen, Riihikoski, Pirola, Mäki-Tuuri, Koski, Konola, Kauppi, Heino, Hankkavaara, Hannula, Asunta M. & E., Alaristo, Johansson, Svanberg
Hartola	Maaila Talvio-salonki	12.8.1990 asti	Taidemaalariilitto		16 naistaiteilijaa
Hauho	Taidehoivi	kesä.90	Riitta ja Risto Tarvainen		kv. n.
Iittala	Naisistit Iittalassa	kesä.90			
Kotka	Radar	28.6.-2.9.90			
Kuusamo	Ruka Art	10.6.-23.9.90	Forssan Artexpo, galleria Esplanadi, Ruka Art		Olli Pohjola, Kalevi Valle, Paavo Pyhtilä, Matti Mikkola, Juho Karjalainen, Matti Waskilampi, Artturi Puusti, Mary Jane Gregory, kv. grafiikka: Braque, Dali, Rene,
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.90			
Mustasaari	Stunders	15.5.-31.8.90			arkkit. Aitoaho & Viijanen: "Apuva", Carl-Gustav Lilius, Mikael Herrgård, Jorma Haavisto, Helena Kronqvist
Mäntyharju	TK Salmela	9.6.-22.8.90	Tuomas Hoikkala		Esko Tirronen, Laila Pullinen, Ulla Rantanen, Olavi Lamu, Reino Hietanen
Nokia	Nokian kuvavilkot	12.5.-3.6.90	Nokian kultt.tst.		Favén, Holmström, Honila, Hyttinen, Kivioja, Siukonen, Takalo-Eskola
Nummela	Päivölään virkistyskoti	29.6.-19.8.90	Länsi-Uudenmaan TS		Länsi-Uudenmaan TS:n vuosin.
Orivesi	Purnu	2.6.-19.8.90	Oriveden kaupunki		Augustson, Blomstedt, Gryta, Hanhijoki, Hautala, Heino, Hietanen, Hirvinäki, Hyttinen, Iivonen, Junno, Jylhä, Kaivanto, Kanerva, Kauhainen, Keränen, Krolin, Kylänpää, Laaksosen, Lahinen, Lehtinen Kauko&Tuula, Louhio, Luukanen, Marila, Merikanto, Mikkonen
Punkaharju	Retretti	19.5.-2.9.90			Mäntynen, Nordin, Nikari, Pitkanen, Pohjola, Rantanen Mari&Silja&Ulla, Rouvinen, Saali, Saukkonen, Siikamäki, Tang, Terno, Tuomela, Utrainen, Munsterhjelm, Japanin taide ym.
Raisio & ymp.	"taide lähellä ihmistä"	4.6.-31.7.90	Raision kultt.tst.		Matti Kostela
Sotkamo	Sotkamon kn.	9.6.-29.7.90	Sotkamon kuvataiteilijat ry./kultt.tst.		
Sysmä	Suvi-Pinx	16.6.-15.7.1990	taidesalonki Pinx		
Tampere	Pyynikintilina	15.6.-26.8.90			"Verho", tekst., valok.: Göransson, Hattunen, Hobin, Laurikainen, Luukkarinen, Mustonen, Nyhinen, Seppä-Rausku, Tuokko, Wihreheimo, Wingqvist, Luukkonen "Chagallin perilliset" - Leningradin nykyt. saurkatselmus
Turku	Retigin palatsi	23.5.-5.8.90	Bellare		
Valkeakoski	Ars Voipaala	5.8.1990 asti	SKL ry.		Saburo Aoshima (jap.), Kum Nam Baik (E.-Korea), Helgi Thorgils Fridjonsson (isl.), Jaakola, Sakki, Tantt, Damski, Hannula, Hyyryläinen, Jakola, Kolchmainen, Mannerla, Rouvinen, Salmi, Salo, Terno, Toikkanen, Waskilampi, Walter Weis
Viitasaari	Artport TK	10.6.-5.8.90			
Viitasaari	Punainen Paja	3.6.-19.8.90			Raimo Pumstinen, Miina & Yakkö Akkiyrkkä

Kesänäyttelyt 67-97

Fiskars	Expohja #	kesä.91							
Haulho	Taidehovi	kesä.91	Riitta ja Risto Tarvainen						
Hollola	Pyhäniemen kartano #	kesä.91							
Kuusankoski	Kuusankoskitalo	25.5.-1.9.91							
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.91							
Muhos	Terttu Jurvakainen-galleria	kesä.91	Terttu Jurvakainen						
Mäntyharju	TK Salmela	25.8.91 asti	Tuomas Hoikkala						
Nokia	Nokian kuvavilkot	11.5.-2.6.91							
Pieksämäki	Poleenin taidekesä	19.5.-11.8.91							
Punkkaharju	Retretti	25.5.-1.9.91							
Sotkamo	Sotkamon kn.	9.6.-28.7.91	Oulun taidemuseo,Sotkamon kuvataiteilijat ry, Sotkamon kulttuuritoimi						
Sysmä	Suvi-Piinx	kesä.91	taidesalonki Piinx						
Turku	Villa Roman ateljeet #	kesä.91							
Anjalankoski	kartanonus. makasiinikahvila	30.8.92 asti							
Asikkala	Danielson-Kalmarin huvila	9.8.92 asti							
Fiskars	Expohja #	30.8.92 asti							
Forssa	Forssan kehräämö	5.6.-16.8.92							
Hartola	Mailla Talvio- salonki	31.5.-16.8.92							
Hattula	Juteinitalo	30.8.92 asti							
Hauho	Taidehovi	16.8.92 asti	Riitta ja Risto Tarvainen						
Hollola	Pyhäniemen kartano #	16.8.92 asti							
Iisalmi	Isalinen Kamera	3.-26.7.92							
Iittala	Naivistit Iittalassa	6.6.-9.8.92	Taidepiste Aira ja Kalevi Heinänen						
Ikaalinen	Ikaalisten kylpylä	6.6.-23.8.92							
Imatra	kulttuurikeskus								
Joutseno	Karjalan Portti	31.8.92 asti							
Kangasniemi	Kangasniemen taidepappila	31.8.1992 asti							
Kotka	Ihaasaaren koulu	18.6.-17.7.92							
Kuhmalahdi	Taidepappilan kesä	27.6.-2.8.92	Teemu & Raija Luoto						
Kuusankoski	Kuusankoskitalo	31.8.92 asti							
Lohja	Laurentius-sali	9.6.-2.8.92							
Loppi	Järventaan TK	14.6.-9.8.92							
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.92							
Muhos	Taidegalleria Terttu Jurvakainen	9.6.-23.8.92	Terttu Jurvakainen						
Mustasaari	Stundars	30.8.92 asti							
Mänttä	TK Honkahovi	1.6.-15.8.92							
Mäntyharju	TK Salmela #	6.6.-16.8.92	Tuomas Hoikkala						
Nastola	TK Taarasti	30.8.92 asti							
Orivesi	Purnu	13.6.-2.8.1992	25v. Purnu-ryhmä						
Padasjoki	Ars Artrakoski	2.8.92 asti							
Pieksämäki	Poleeni	23.5.-16.8.92							

Kesänäyttelyt 67-97

Porvoo	Vanha Kappalaisen talo	19.6.-27.7.92			Jussi Pfeifer, Stig Fredriksson, Paul Grönholm, Åke Heilman, Thor Lindroos, Tuomas Renvall
Pukkilä	Koivulinna	30.8.92 asti			Juho Karjalainen, Inari Krohn, Leena Raski, Tapani Raittila, ikoninäyttely
Punkaharju	Retretti	22.5.-30.8.92			"Suomen tekijät": isenäisyyttä edeltäneen ajan taiteen näyttely, Lumen 10: Stefan Lindfors ja 9 muuta taiteilijaa luolanäyttely, puolalaista grafiikkaa, pihalla Romu elää -näyttely
Puumala	Villa Leiviskä	16.8.92 asti			Suomen taiteen naiset kautta aikojen
Rantasalmi	Kopisahovi	15.6.-10.8.92	kesä 92		Meeri Torvinen, Väinö Rouvinen, Juha Sääski, Sinikka Hyvärinen
Rauma	Ars Rauma	24.5.-2.8.92			Nina Terno
Sotkamo	Sotkamon kn.			Sotkamon kuvataiteilijat ry./kultt.tst.	
Sysmä	Suvi-Pinx		kesä 92		taidesalonki Pinx
Tampere	keskustan pyöreälineet	14.6.92 asti			Iloiset pyörät - taidepolkupyöränäyttely
Tampere	TK Mäntiranta	1.9.92 asti			Siirto-ryhmä, Nosto-ryhmä, Nuo maamainiot taidehaataajat
Tervakoski	TK Huhtala	19.7.92 asti		Eino Huhtala	25 snom. tait.
Salo	Sininen talo	1.-28.6.92			Juuret Salossa - Lyyli Säilän kokoomanäyttely
Sammatti	Taidenavetta	20.6.-2.8.92			Eeva Jokipelto, Matti Rautio
Savitaipale	Art Paimensaari	20.6.-31.7.92		Matti Rautio	Lennart Segerstråle 100v.
Savonlinna	TK Pyryri	14.6.-2.8.92			Non Art-ryhmän taidetta
Seinäjoki	Kivirikon taidetalo	15.7.-15.8.92			kuvataidetta, vanhaa keisarillista postilimia, Eevaliisa Holma-Kinnusen nukkekokoelma, Lato-mägica
Sysmä	Suvi-Pinx	13.6.-2.8.92			Naisien kosketus; 12 suomalaisen naisitaiteilijan töitä 1900-luvun alusta nykypäivään
Turku	Villa Roman ateljeet #	1.6.-30.9.92			Laila Pullisen ympäristötaideteos Muinainen meri ja teoksia vuosilta 1958-91
Vantaa	Nisbackan kartano #	6.9.92 asti			Anni Salokannel, Merja Vainio, Leena Puolatie, Raila Vainonen, Anjalankosken ts.
Anjalankoski	Anjalan taidetömiäys	6.6.-15.8.93			taidem. Risto Vilhunen, yli 400 t. >laajin koskaan
Frskars	Expoija	9.5.-29.8.93			mm. Reino Hietanen, Pekka Kaubanen, Kuutti Lavonen, Jarmo Mäkilä, Arvo Siikmäki, Sinikka Tuominen, Marjatta Hanhijoki, Inari Krohn, Elina Luukanen, Osmo Niessinen, Eeva Rihlu
Hauho	Taidekartano	kesä 93		Riitta ja Risto Tarvainen	Taidepiste
Hollola	Pyhäniemen taidekartano	30.5.-15.8.93			Suomen Taiteilijaseuran 98. vuosinäyttely : Juhana Blomstedt, Stefan Bremer, Marikki Hakola, Ismo Kajander, Marja Kanervo, Pentti Koskinen, Sirkka-Liisa Lonka, Kirsi Mikkola, Jyrki Siukonen, Maarja Wirkkala, Kalervo Palsa
Iittala	Naivistit Iittalassa	5.6.-8.8.93		Taidepiste Aira ja Kalevi Heinänen	
Karkkila	Högforsin vanha tehdas	12.6.-1.8.93		STS	taidetriennale
Kittilä	Lapin Taidekesä	19.6.-1.8.93		Galleria Luukkonen	Luonto ja ihminen: Tuula Ylivinkka, Ukri Merikanto, Heikki Aspinen, Heikki Aija, Arantila, Gebhard, Gryta, Hakola, Hakuri, Heikinheimo, Hytönen, Isojärvi, Isomaa, Jaatinen, Lampinen, Jensen, Jylhä, Jämsä, Kaikkonen, Kantonen, Karjalainen, Kärki, Larjosto, Lempinen, Leppänen, Lindholm, Lindström, Liulia, Luukela, Martikainen
Längelmäki	Leporannan TK	1.6.-30.9.93			Matinlauri, Nyqvist, Ojala, Piirtola, Pohjolainen, Pulkka, Ratalahti, Rehor, Renvall, Savolainen, Riskula, Roos, Saarikoski, Sariola, Saukkonen, Siren, Siukonen, Stenvall, Suomi, Takalo-Eskola, Tomberg, Tuominen, Vaara, Vellonen, Vesterinen, Villanen
Meri-Lappi	Shaman Summer				Wuorila-Stenberg, Väätäinen, Karvonen
Muhos	galleria Terttu Jurvakainen	8.6.-31.8.93		Terttu Jurvakainen	Medher-Borgström, Kaivanto, Wardi, Tapper, Merikanto, Aspinen; graf.: Marino Marini, Emilio Creco, Sam Vanni, Göran Augustson, Ina Colliander, Raimo Kanerva,
Mänttä	Kuvatatevikot	24.7.-29.8.93		TK Honkahovi/Mäntän kuvataiteen ystävät	Pentti Kaskipuro, Inari Krohn, Elina Luukanen, Ulla Rantanen, Esa Rippa, Väinö Rouvinen, Vionoja
Mäntyharju	TK Salmela	6.6.-29.8.93		Tuomas Hoikkala	Marc Chagall ym.
Punkaharju	Retretti	22.5.29.8.93			Ernst Medher-Borgström
Sotkamo	Sotkamon kn.	12.6.-1.8.93		Sotkamon knitt-toimi/Kuvataiteilijat ry.	
Sysmä	Suvi-Pinx		kesä 93	taidesalonki Pinx	

Kesänäyttelyt 67-97

Hanko	Myytätuuleen-Medvind 1.	17.6.-7.8.94	Taidegraf. kannatusyhdistys/Hangon kaupunki	Ahlgren, Augustson, Eneckell, Föhr, Gottberg, Harri, Hartman, Heikinheimo, Heino, Hervo, Hulkko, Hytönen, Immonen, Johansson, Jämsä, Kanervo, Karjala, Kaskipuro, Kauhainen, Kela, Kivinen, Koistinen, Kolehmainen, Krokfors, Kukkonen, Kylli, Lariosto, Lavonen, Lemppinen, Leppänen, Lihus, Lindman, Luostarinen, Malmivaara, Melleri, Merikanto, Mikkonen, Nordin, Norros, Nurminen, Ojala, Pajulahti, Peltokangas, Ryytiäinen, Saukkonen, Siren, Suomi, Suoniemi, Tanttu, Tomren, Thornberg, Vaara, Vesterinen, Virolainen
Hartola	Maila Talvio-salonki	15.5.-14.8.94	Hartolan kunta	Vuokola, Vuorisalo, Weckman, Ytti
Hauho	Taidehovi	kesä.94	Riitta ja Risto Tarvainen	Alho, Blomqvist, Eskelinen, Hiltunen, Hursti, Lamu, Lehtinen, Luukanen, Mäntönen, Mäki-Tuuri, Neuvonen, Nissinen, Ovaska, Paunila, Pystynen, Rantanen, Suomi, Tiisala
Längelmäki	Leporannan TK	kesä.94		
Mäntyharju	TK Salmela	29.5.-28.8.94	Tuomas Hoikkala	Aimo Kanerva, Anita Snellman, Jukka Mäkelä, Lars-Gunnar Nordström, Martti Ailha, Pekka Kaikkonen
Orivesi	Purnu	1.7.-7.8.94	Aimo Tukiaisen omat kokoonnot	SKL ry:n kn.
Pieksämäki	Poleeni	28.5.-14.8.94	SKL ry.	Picasso ym.
Punkaharju	Retretti	25.5.94-		Tapani Raittila
Sotkamo	Sotkamon kn.	28.5.-31.7.94	Sotkamon kult. toimi/Kuvataiteilijat ry.	
Sysmä	Suvi-Piix	kesä.94		
Tervakoski	TK Huhtala/Taidereengas/studio Artesos	27.5.-31.7.94		
Tuusula	Onnela	8.5.-31.8.94		Hanhijoki, Hütunen, Hyrskke, Kalm, Kannosto, Kinanen H. & J., Kylänpää, Nuutinen, Ovaska, Siltauvori, Rytönen, Tirronen, Valla
Asikkala	Danielson-Kalmarin huvila	10.9.95 asti		Taiteilijaseura ja vierailijoita
Hanko	Myytätuuleen-Medvind	2.-15.8.95		
Hartola	Maila Talvio-salonki	21.5.20.8.95	Hartolan kunta	Anne-Elina Alho, Petri Hyrönen, Pekka Jyllä, Kaarina Kaikkonen, Inari Krohn, Hannu Lukin, Nandor Mikola, Pannu Patomäki, Antero Olin, Timo ja Liisa Ruokkolainen, Pentti Sammallahti, Salla Savolainen, Hanna Varis, Ulla virta, Elsa Ytti
Hauho	Taidehovi	kesä.95	Riitta ja Risto Tarvainen	
Hollola	Pyhänmiemen kartano	27.8.95 asti		Aarre Heinonen
Hyvinkää	TS:n kesänäyttelyt	11.-30.7.95	Hyvinkään taiteilijaseura	Rauni Luukko, Nella Kesäsarja, Heimo, Suntio, Markus Copper, Tarmo Hakakla, Minna Haukka, Maija Helasvuo, Johanna Ilvessalo, Mika Karhu, Petri Kaverna, Marjatta Kekki, Arto Korhonen, Tuojala Lampinen, Antti Lassila, Mildred Lehtinen, Heikki Mäntymaa
Kotka	Haapasaaari	23.6.-30.7.95		Kim Nymman, Miika Nyyssönen, Mikko Paavola, Pekka Purjonen, Päivi Pussila, Tapani Räisänen, Spektometri-ryhmä, Taidekoulu Maa, Eeva-Kaisa Takakla, Pertti Toikkanen, Raimo Töhtönen, Janne Virkkunen, Pentti Vottonen
Kotka	Port of Art	1.6.-27.8.95	Kotkan kulttuuritoimisto	Lavonen, Väisänen, Lehtinen
Kuusankoski	Kuusankoskitalo	12.6.-30.8.95		Suomi: Taidehaajat, Maara Wirkkala, Paavo Rabinä; Ruotsi: Jan Svenungsson, Ebba Matz, Tanska: Anders Krüger, Saksa: Gudrun Wassermann, Yvonne Joki; Islanti: Thorvaldur Thorsteinsson; Viro: Jaan Toomik, Tea Tammelaan; Latvia: Olegs Tīlbergs,
Lappeenranta	Vanha pappila ja puisto	11.6.-31.8.95		Kristaps Gelzis, Aija Zarina; Lietua: Mindaugas Navakas; Puola: Krzysztof Bednarski; Venäjä: Sergei Bugajev
Lohja	Kiäsin talo	30.7.95 asti		Timo Kara, Irina Pätt, Anna Oikkonen
Längelmäki	Leporannan TK			ympäristötaide
Muhos	galleria Terttu Jurvakainen	8.6.-31.8.95	Terttu Jurvakainen	Ellen Favorin, Pirkko Nukari
Mänttä	Kuvataiteilijot (2.)	17.6.-15.8.95	Mäntän kuvat. Ystävät ry.	Eero Hiironen, Arvo Siikamäki, Erkki Kannosto, Terttu Jurvakainen

Kesänäyttelyt 67-97

Mäntyharju	TK Salmela	20.8.95 asti	Tuomas Hoikkala	Maalisku-luulet: Laila Pullinen, Mauri Favén, Reino Hietanen, Kauko Lehtinen, Mauno Hartman, Kain Tapper, Kimmo Kaivanto, Ulla Rantanen, Jaakko Sievänen, Esko Tironen, Heikki Hälväoja, Kimmo Pyykkö
Porvoo	Haikon kartano	31.7.1995 asti		Kymmenen suom. tait.
Porvoo	Vanha Kappalaisen talo	30.6.-30.7.95		Silja Rantanen
Pukkila	Koivulinnna	27.8.95 asti	Pukkilan kunta	Päivi Eskelinen, Nanna Susi, Kaj Sternvall, Tuomas von Boehm
Punkaharju	Retretti	24.5.-27.8.95		Ilja Repin ym.
Sysmä	Suvi-Pihx	kesä 95		
Tampere	Mäntinranta	1.7.-18.7.95		Laura Kansanen, Hanna Rätty
Tikkakoski	Tikkamannilla	29.6.-30.8.95	Tikkamannilan matkailukeskus	Tuula Ollikkainen, Väinö ja Maria Rouvinen, Meeri Torvinen, Matti Alapoti
Turku	Villa Roman ateljeet	24.9.95 asti	SKL ry.	Tuhat ja yksi yöstä
Uusikaupunki	KK Cruselli	12.7.-31.8.95		SKL ry:n kn.
Valkeakoski	Voipaalan TK	10.9.95 asti		Art Machine/Taidekes, Backsbackan taidesalonki 80v.
Vitasaari	TK Art Port	26.6.-6.8.95		kv. ja kotim. taidetta
Vitasaari	Vuorelan kartano	30.7.95 asti		Salvador Dali ym.
Anjalankoski	Anjalan taidetörmäys	16.5.-31.8.96		Juha Karjalainen, Leena Karjalainen, Ulla Rantanen, Anjalankosken TS
Asikkala	Kanavan & Kalmarin galleriat	13.5.-20.8.96		
Hartola	Maila Talvio-salonki	19.5.-18.8.96	Hartolan sivistysltk.	Laura Beloff, Marjatta Hanhijoki, Aarre Heinonen, Anita Jensen, Arja Jäppinen, Juho Karjalainen, Hannele Kumpulainen, Marjo Lahtinen, Mazici Melek, Kirsi Neuvonen, Pirkko Nukari, Merja-Aletta Ranttila, Hannu Riikonen, Tuomo Saali
Hauho	Taidehoivi	kesä 96	Riitta ja Risto Tarvainen	Tuomas von Boehm, 26 tait. ryhmän.
Hollola	Pyhäntien kartano	9.6.-25.8.96		Puola-Suomi-Saksa: Ulrika Ferm, Heli Ryhänen, Krzysztof Wosik, Matti Kalkamo,
Huitinen	kv. nuorten tait.symposium ja kn.	8.6.-27.7.96	Huitisten seudun taideyhdistys	Oliver Kodow, Annika Tavasti, Matti Kilpiäinen, Tiitta Valla, Monika Goetzendorf-Grabowska, Justyna Martynovska
Hyvinkää	KesaHyvinkää	15.6.-15.9.96		Hyvinkään TS, Suomen taitelijain 101.n., 10. lasten kv. n., Dénes Söreg (unk.)
Iittala	Naivistit Iittalassa	1.6.-4.8.96		27 tait., Nikolai Lehto
Ikaalinen	TK Villa Wegelinus	27.5.-25.8.96	Ikaalisten kaupungin kulttuuritoimi	Anita Jensen, Yappu Johansson, Helmi Koiviola, Ipi Kärki, Melek Mazici, Juha Mäki-Jussila, Marjukka Paunila, Heli Penttinen, Tuomo Saali, Kjerstin Sjemlof, Aksehi Gallen-Kallela, Maria Wiik, Sulho Sipilä, Eero Jämfelt, Emil Daniésson, Gunnar Berndtson
Jämsä	Kivipankki	28.5.-18.8.96		Pertti Kukkonen, Knutti Lavonen
Kotka	Haapasaari	21.6.-28.7.96		Ulla Rantanen, Pauli Vuorisalo, Marjatta Nuoreva, Esa Rütppä, Elina Lumkanen, Pentti Kaskipuro, Knutti Lavonen, Kirsi Neuvonen, Tuula Lehtinen
Lohja	Kässin talo	21.5.-18.8.96	Lohjan kaupunki	Eero Jämfelt, Heikki Jylhä-Vuorio
Längelmäki	Leporannan TK			
Muhos	galleria Terttu Jurvakainen	8.6.-31.8.96	Terttu Jurvakainen	Eero Hiironen, Heikki Virolainen, Kari Juva, Kati Virolainen
Mänttä	Honkahovi	1.6.-18.8.96		teema "kaunis", 10 tait. mm. Kaisu Koivisto, Hannu Castrén, Tom Engblom
Mäntyharju	TK Salmela	9.6.-18.8.96	Tuomas Hoikkala	Leena Laostainen, Paul Osipow, Tapani Raittila, Arvo Siikamäki, Eva Cederström (retrospekt.), Heikki Nieminen, Rafael Wardi
Orivesi	Puruu	8.6.-11.8.96	Puruu 96 taitelijaryhmä	Lauri Ahlgren, Odert, Lackschewitz, Jukka Mäkelä, Tuomas Mäntynen, Lars-Gunnar Nordström, Antti Ojala, Aimo Tukiaainen
Pukkila	Koivulinnna		Pukkilan kunta	Oiva Toikka, Sven-Olof Westerdund, Marie Brask, Nina Karpov, Eva Wikström, Alpo Jaakola
Punkaharju	Retretti	24.5.-1.9.96		tsaarien kulta-aarteet, Robert Delaunay, Franz Kupka ym.
Riihimäki	Allinna	27.6.-25.8.96		Maija Helasvuo, Mika Karhu, Tuija Lampinen, Tiina Nevalainen, Sirpa Romppanen
Sotkamo	Sotkamon kn.	18.8.1996 asti	Sotkamon kunta	Markku Keränen, Helena Pylkkänen
Sysmä	Suvi-Pihx	1.6.1996		
Tampere	Mäntinranta	29.6.-10.9.96	Tampereen TS	Eija-Liisa Ahtila, Tarja Pitkänen, Pauno Pohjolainen, Kaisa Soini, Mikko Valtonen, Kari Aarne Jylhä
Ylöjärvi	Räikkönsäli	12.7.-11.8.96		
Anjalankoski	Anjalan taidetörmäys	18.5.-31.8.97		Neljä suuntaa: Radoslaw Gryta, Lars Holmström, Tuula Lehtinen, Osmo Rauhala
Anjalankoski	Anjalan taidepappila	28.5.-31.7.97		Juhaani Palmu, Anjalankosken TS Kimmo Ylönen, Tuomas Mäntynen

Kesänäyttelyt 67-97

Hauho	Taidehovi	kesä 97	Riitta ja Risto Tarvainen
Ikaalinen	TK Villa Wegelin	27.5.-31.8.97	Ikaalisten kaupungin kulttuuritoimi
Kuhmalahdi	Taidepappilan kesä	20.6.-10.8.97	
Kuusankoski	Kuusankoskitalo	2.6.-29.8.97	
Lohja	Sammatti	18.5.-30.7.97	Kanneljärven opisto
Lohja	Klässän talo	20.5.-17.8.97	
Längelmäki	Leporannan TK	kesä 97	
Muhos	galleria Terttu Jurvakainen	8.6.-31.7.97	
Mänttä	kuvataidetilvat		
Mäntyharju	TK Salmela	8.6.-10.8.97	Tuomas Hoikkala
Naantali	Artunor '97	3.7.-31.8.97	Naantalin museo
Orivesi	Purnu	14.6.-17.8.97	Purnu 97 ryhmä
Pieksämäki	Poleeni	7.6.-20.8.97	
Pukkila	Koivulinna	30.5.-31.8.97	Pukkilan kunta
Punkaharju	Retretti	23.5.-31.8.97	
Raisio	Huhkon kartano	10.7.-11.8.97	
Sotkamo	Sotkamon kn.	25.5.-3.8.97	Sotkamon kunta
Sysmä	Suvi-Pinx	kesä 97	
Tampere	Mänttiranta	28.6.-2.9.97	Tampereen TS
			Ami Hyvärinen, Paavo Pauna, Sirpa Piriä, Teemu Saukkonen, Tiina Törnäkangas, taitelijaryhmä Haagista, Gunnar Dalmo
			Pekka Kainulainen, Aimo Kanerva, Paavo kauramäki, Eija Keskinen, Markku Laakso, Tony Martenson, Jarmo Mäkilä, Erkki Pirtola, Matti Sääsä, Pekka Turunen kuvat, Suomesta, Pohjoismaista ja Kanadasta
			Kirsti Ijas, Ulla M. Hoikkala, Tampereen TS, taidetta Unkarista
			Martti Anttila, Virpi Kanto, Juho Karjalainen, Pekka Kainulainen, Lef Lundström, Heikki Mäntynäa, Jaana Paulus, Iiris Pessa, Erkki Pirtola, lukuvuoden 96-97 opiskelijat ja vierailijat
			lohjal. maisemam. ja tekst.t. Soili Arha
			Mary Jane Gregory, Sama Koivisto, Hannele Kyliänpää, Antti Maasalo, Taru Mäntynen, Juhani Saksa, Anneli Sipiläinen, Terttu Jurvakainen
			Timo Sarpaneva, Kimmo Kaivanto, Pasi Tammi, Anitra Lucander, Marjatta Tapiola, Nina Terno; graf.kokoelma: Juhana Blomstedt, Reino Hietanen, Olavi Lanni, Leena Luostariainen, Laila Pullinen, Timo Sarpaneva, Kain Tapper, Raimo Kanerva, Jukka Mäkelä,
			Lars-Gunnar Nordström, Tapani Raittila, Esko Tirronen, Marjatta Tapiola, Pasi Tammi, Heikki Nieminen, Arvo Siikamäki
			Saara Ekström, Veronica Ringbom, Simo Helenius, Veikko Hirvimäki, Kuuuti Lavonen, Jarkko Roth
			Aro, Gryta, Hakaniemi, Hanhijoki, Junno, Kannosto, Krohn, Lehtinen, Luukanen, Marika Mäkelä, Nieminen, Ranttila, Räsänen, Siikamäki, Susi, Stenberg, Tapper, Unkari, Virta
			Dimension
			Jaana Heikkinen, Pekka Hepoluhta, Heinrich Ilmari Rautio, Rosa Liksom
			Matisse ym.
			uutta taidetta Venäjältä: Joabostuk, Mitrosin, Nikitin, velj. Kurbanov
			Outi Heiskanen, Mirja Airas